

عەلى مەحمود محەممەد

چەند لاپەرەپەکی شاراوو لە

میژووی کۆمەڵکوژیەکان

کەرکوک 2006

عەلى مەحمود مەجەدەد

چەند لاپەرەيەكى شاراوه لە ميژووي كۆمەلكوژيەكان

كوردستان – كەركووك

كۆتايى 2006

6

5

pdfMachine

A pdf writer that produces quality PDF files with ease!

Produce quality PDF files in seconds and preserve the integrity of your original documents. Compatible across nearly all Windows platforms, simply open the document you want to convert, click "print", select the "Broadgun pdfMachine printer" and that's it! Get yours now!

ناوی کتیب: چند لاپه‌ره‌یه‌کی شاراو له میژووی کۆمه‌لکۆژییه‌کان

❖ ناوی نووسەر: عه‌لی مه‌حمود

❖ چاپی یه‌که‌م – کۆتایی 2006

❖ پیتچین: سه‌رکه‌وت عه‌لی

❖ نه‌خشه‌ساز: ره‌وه‌ند که‌ریم

❖ چاپخانه: چاپخانه‌ی ئارابخا- که‌رکوک

❖ تیراژ: (500)

پیشکەشە بە:

* هه‌موو قوربانیانی ئه‌نگال

* خوناوی کچم

* فرید ته‌یفن

* کریستا

* مارتین

* هه‌موو ئه‌و خه‌مخۆرانه‌ی کاریان

بۆ هه‌له‌بجه‌و ئه‌نگال کردوو

پیرست

- پیشه‌کی

8

7

pdfMachine

A pdf writer that produces quality PDF files with ease!

Produce quality PDF files in seconds and preserve the integrity of your original documents. Compatible across nearly all Windows platforms, simply open the document you want to convert, click "print", select the "Broadgun pdfMachine printer" and that's it! Get yours now!

فليم ، كورد توانويييه تي ئه نفال به ميژوو بكات ؟ ، ئه گهر توانراوه كوا
زانباريمان له سهر ته واوي لق و پۆپه كانى ئه نفال ؟ ، ئه گهر يش نه كراوه ،
كه م هينان و كه م و كوپيه كانمان كامانه ن و له كوپوه ن ؟ .

به برواي من بۆ نووسينه وهى ميژووى ئه نفال، پيوستمان به
ئهنترفيوى هممو ئه وانه ههيه له و سهردهمه، له و كات و ساته ، له و
جيگه و ولات و دهقهره، به شيك بوونه له ئۆپه راسيونه كه، ئه كته ر
بوونه له نمايشه كه، به جه ماوه ر، پيشمه رگه، جاش، سه ربا ز ، به عسه وه،
به هممو مرؤف و ئاوه دانى و زينده وهر و جوړه چه كي كه وه.

تاكو ئيستا ئه وهى قسه ي له سه ر كراوه ، تيشك خراوه ته سه رى،
ئامازه ي پيدراوه، ميژوو شيوه و شيوازي ئۆپه راسيونه كان و درنده يى
به عسه له به رامبه ر جه ماوه ر، ياداشتي پزگاريوان و چه رىكى درنده يى
حه جاج و سه گه كه يه تي، وه لى ئه وهى غائيبه له م ميژووه ، ئه وهى
داپوشراوه و شار دراوه ته وه لي مان ، ئه وهى بزه له هه مووان ، ئه وهى
گومه له ميژوو ، ئه نترفيوى ئه و هممو لايه نانه يه به شيك بوونه له
كرده سه ربا زييه كان ، كه خو يان له م لايه نانه ده بيني ته وه :

– هممو ئه و لايه نه سياسيانه ي له و كاته دا كه م و زۆر ، پشكدار بوونه
له بزاشي چه كدارى ، پيوسته جه نكاوه ران و فه رمانده سه ربا زييه كانى
ئه و كاتيان ، به تاييه ت ئه وانه ي له ناو جه رگه ي جوگرافياي ئه نفال ه كان
بوونه ، ياداشت و هه لويسته كانى ئه و كاتى خو يان ، بيلايه نانه و

- دهستپيك

- جهنگى هاوبه شى پيشمه رگه له گه ن ئيران

- شه رى حاجى ئومه ران و قه ركدنى بارزانييه كان

- ئازاد كردن يان ويران كردنى هه ئه بجه

- ريگه گرتن له ده ربا ز بوونى خه ئكى شارى هه ئه بجه

- ديو كى تالان كردنى بانكه كه ي هه ئه بجه

- چاره نوسى پيشمه رگه كانى كوردستانى رۆژه لات

- ئه و پارتانه ي پاسداريان نه هينا

- ريگه گرتن له خو رزگار كردنى لادين شينه كان

- كو تايى

- سه رچاوه كان

- نامه كان

پيشه كى

ئايا تاكو ئيستا پاش 18 سال له و كاره ساته گه و ره يه ، پاش نوسين و
نوسينه وهى ده يان هه زار لاپه ره ي پۆژنامه و سه دان په رتووك و ده يان

پاستگزیانه بنووسنه وه ، بیخه نه بهردهم جهماور و میژوونوسان ،
تیایدا پاستگزیانه و نازایانه دان به کهم و کوپی و ههلهکانیان بنین .

— ئه و جاش و سیخورانهی له و سهروبهنده برپارهکانی بهعسیان به
پراتیک کردوه ، ئهکتیفتترین لایه ن بوون له خولقاندنی کارهساتهکان ،
تاکو ئیستا ئهمانه هیچ لیدوان و یاداشتیکیان نه داوه وهک ئه وهی هیچ
بهیوهندییهکیان به و کارهسات و ئوپه راسیونانه وه نه بیته .

بۆ ئه وهی میژوی ئه نفال له مهرگ پزگار بکهین ، پپووسته تهواوی
زانباریهکانیان لی دادوشین ، یان خوین ئاره زومهنده نه و زانیاریانه
بدن ، به نهینیی یاخود له پزگه ی ئه نجامدانی چاوپیکه وتنی
پوژنامه وانی ، یاخود کهس و کاری قوربانیان پایانکیشنه پای دادگای
سه دام ، هه رچه نده باوه پم وایه ئه و دادگا گه وره یه تهیر پزگار ناکات ،
همووی پاپچی لیپرسینه وه ده کات ، یاخود به پاله په ستوی
جهماوری ، برپاری لیپوردنه گشتیه ی به ره ی کوردستانی پوچله
بکریته وه و ههنگاو بنریته بۆ به دادگای گه یاندنیان ، به بی زانیاری ئه م
تویژه ئه کتیف و خولقینه ره ی ئه نفال ، نووسینه وه ی میژوی ئه
کاره ساته گه وره یه مه حاله ، ئاخیر میژوی کاره ساته که ته نها
کروزانه وه ی پاشماوه و پزگار بووانی کاره ساته که نییه ، به لکه پشکی
گه وره ی لای تاوانبارانی کاره ساته که یه ، ئه وان قوربانیان گرت و مال و
سه روه تیانان تالانکرد و به کومه له ته سلیمی به عسیانان کرد ، دوا کهس
و گروپ بوونه ئه و قوربانیان یان بینووه ، چیرۆکهکانی پیش مهرگ

همووی لای ئه وان زیندانه ، ئه بیته هموو ئه و چیرۆک و به سه رهات و
تاوان و پسوایی و تالان و برۆیه نازاد بکرین ، بۆ ئه وه ی بچه ناو میژوی
ئه نفال وه .

- لیدوان و دانپینانهکانی فه رماندهکانی به عس ، ئه وانیه ی برپاردەر و
جیبه جیکه ر و پاریزه ری نهینیی کاره ساته کهن ، له حزبی و سه ربازی و
هه والگری ، دادگایی سه دام تاکه ده روزه یه بۆ پرکردنه وه ی ئه م
که لینه .

هاوکات له لایه ن جهماوره یه وه ، هیشتا که له بهرێک گه وره له میژوی
ئه نفال بززه ، هیشتا زه مینه ی ته وایان بۆ نه په خساوه ته وای زانیاری و
میژوی کاره ساته که بگپرنه وه ، ئه و میژوه ی له جه رگه یدا ئه نفال
پویدا و ئه نفالکران ، که بریتیه له هه لسوکه وت و مامه له و
په رچه کرداری لایه نه چه کدارکانه له گه لیان له پیش و سه روبه ندی پوداو
کاره ساته که .

ئه م هه وله بچوکه ی من ده روزه یه که بۆ پرکردنه وه ی ئه م که لینه ی که له
میژوی ئه نفال هیه ، ئه ویش به شیکی بچوک له دانپینانی لایه نه
چه کدارهکانی ئه وکات و هه لوئیس و کاردانه وه یان به رامبه ر به جهماور ،
به هیوام ئامانجیکی بچووک پیکابیت ، چاوه روانی ههنگای گه وره ترم
بۆ به میژوکردن و نووسینه وه ی میژوی ئه نفال .

به راشكاوييه وه ده لئيم هه رگيزاو هه رگيز ناييت ترسمان له گيژرانه وه ي
 پاستييه كان هه بيت ، چونكه ئه و پاستييه ميووي ئيمه ن ، ئيمه
 پاشماوه ي گه ليكين به پيكه وت له مهرگ پزگارمان بووه ، خاوه ند
 په ياميكي گه وره ين له گه ياندي چيرۆكي ئه و پزگار بوونه مان به نه وه كان ي
 داهاتوو ، بويه ئه مرق مافي خو مانه بپرسين ، كام پرسيا ري گران و
 ترسناكه ناييت له بير و هوش و ويژدانماندا بي وه لام بيهيلاينه وه ،
 ده بيت وه لامه كانيان بۆ هه موان ئاشكرا بكرين ، ده بيت قوربانيان له
 هۆكاره كان ي مهرگان ئاگادار كرينه وه ، ده بيت ئه و پاستي و پرسيا رانه له
 ناخي خو ماندا زيندوبكه ينه وه و پوح بكه ينه وه به به ريانا ، تاكو گه يشتن
 به وه لامه كانيان نه وه ستين ، 18 ساله ، 23 ساله ئيمه له گه ل پوح ي
 ئه و كاره ساتانه جيا نه بوينه ته وه ، چركه به چركه له گه ليياندا ده ژي ين
 ، له گه ل ده ردو مه ينه ت و ئيش و ئازاره كانيان ژيان به سه ر ده به ين ، بويه
 هه موو پرسيا ر و گومانه كان به زيندويي له زينداني بيره وه ريبه
 تاله كانماندا ماونه ته وه ، چاوه پرواني ئازاد كردن ده كه ن ، ئيمه نه تواني ين
 پرسيا ره كان ناخمان ئازاد بكه ين ؟ ، چۆن ده تواني ين خو مان به ئازادي
 بگه ين ؟ ده بيت دووفاقي له خو مانا بكوژين و پرسيا ره گه وره كان بكه ين
 ، كو تايي به دوالي زم له ناخي خو مان بهي نين ، هه رچه نده ئه و پرسيا رانه
 كو تايي به دانايي به رپرسان و شكۆمه ندي ميژوي سياسي لايه نه كانيش
 بهي نيت ، له وانه يه هاوسه نكي و بالانس ي هه نديك كه س و ته نانه ت
 لايه نيش تيك بدات ، به لام هه ر ده بيت بكرين و بكرينه وه تا ده گه ين به

دهستپيك

ئايا پيويستي نه وه هاتووه پاش ئه م ماوه دوورو دريژه ، پاش
 تپه رپووني ته مه نيك له كاره ساته كان ، ئيستا بي ين به دواي نه ينييه
 كه شف نه كراوه كان ي كاره ساته كان ي " بارزاني و هه له بجه و ئه نفال" دا
 بگه رين ؟؟؟ ، په حجه بۆ پاستييه تاله كانيان دريژ بكه ين ، بلين پاستي
 ئه مه يه .

وہلام ، چونکہ ئیمہ ھاوولاتی له مەرگ پزگاربووین ، میگهلی بی دەسلاتی زه بوون نیین ، تاكو له پرسیارهكان بپه وینه وه .

دانه به دانهی پرسیارهكان له ناخی پاشماوهی قوربانیان ، له ناو ئیسك و پرۆسکی پوفاتهكانی ناو لمی گهرمی بیابانهكان ، بهردهوام زیندوو دهبنه وه و نهشونما دهكهن ، پیویسته سیاسییهکانیش سهفهری پاکبونه وهی خۆیان دهست پی بکهن و دان به تهواوی پاستییهکاندا بنیین ، خۆ له و کهم و کوپیانهی پابردوییان پاکبکه نه وه ، ههلهکانانیان به هانهیهک بوو بۆ هینانی مەرگی به کۆمه ل بۆ ئەم گه له ، پاکبونه وهی ئەوانمان بۆ ئەوه ناوێت تاوانباری سه رهکی ئەو کاره ساتانه که سه دام و به عسه له بیر به رینه وه ، به لکه بۆ ئەوه یه به عس به هه موو پیکهاتهکانییه وه له کۆمه لدا بکوژین ، به بیر و کردار ، پهفتار و قوما رکردن به ژبانی ھاوولاتیان وه ، به ملهوپی و دکتاتورییه وه ... ، بۆیه ده بیئت سه دام و به عسیزم پاکبکه ینه وه بۆ ئەوه ی بژیین .

له پێگه ی ده ستنی شان کردنه کانی که موکوپییه کانه وه ، په ند و ئەزموون له وه له و کهم و کوپییانه وه ربرگرین ، تاكو له داها توودا ئەم شیوه کاره ساتانه بۆ گه له که مان دوپاره نه بنه وه ، جارێکی دیکه به کۆمه ل نه چینه وه به رده م مەرگ ، سیاسییه کانیش تا ئە به د هه موو کارێک بۆیان په و او حه لال نه بیئت ، هه تا ماویشن ترس و دلّه پاوکۆ دایان نه گرێت له خویندنه وه ی ئەو هه لانه ی له پابردوو ئەنجامیان داوه ، ده بیئت ئەو پاستییه چاک بزائن میژوو کۆن ده بیئت به لام به رده وام

سه ره له نوێ ده خویتریته وه ، له هه موو سه رده میکیشدا خویندنه وه ی جیای بۆ ده کریت ، تا که پێگای پاک بوونه وه له هه له سیاسییه کان په خنه و په خنه له خۆگرتنه ، نه ک پهفتاری دکتاتوریانه و گوێ نه دانه خواستی خه لک و خۆدزینه وه ی له وه لام .

با لیتره وه ، له م پنته وه پرۆفه له سه ره په خنه له خۆگرتن بکه ین ، بۆ ده بیئت لیتی بترسین ، ترس له په خنه دواپۆژی مەرگی سیاسه ته ، سیاسه ت هه موو ده م به په خنه ده ژیت و نوێ ده بیته وه و نهشونما و بالا ده کات ، له له رزین و هه ژان پزگاری ده بیئت ، با ده ریای خوین به خشیینه کاتمان له میژوا به فیرۆ نه چیت و ون نه بیئت ، ئەو میژوو هه موو له هه موومانه ، هه موومان پیکه وه خاوه ندين ، بۆیه هه موو بۆمان هه یه قسه ی له سه ر بکه ین ، و نا بیئت پێگه به دین که لین له نووسیینه وه یدا هه بیئت ، بۆ خۆی ترستۆکییه بازدان به سه ر میژوودا و په پاندنی بپگه کانی ، ته نانه ت چه نده بچووکیش بیئت ، ئیمه ش بیپه پینن له دواپۆژ ده دۆزیته وه ، بۆیه تا که یه ک چرکه ش له میژوو ون نا بیئت و باز نا دریت به سه ریدا ، چاک و خراپی ئیمه خاوه ندين ، چاکه کان مافی پا داشتی هه یه و خراپه کانیش لیپرسیینه وه .

ئهمرۆ پوچی سه دان هه زار قوریانی ئەو کاره ساتانه ، داوا ی دادگایی و لیكۆلینه وه مان لی ده کهن ، هه ر چه نده ده سه لاتداره زیندوو هه کانی ئیستای کوردستان ، نیگه رانن باس له شکسته چاره نووساز هه کانی پابردویان بکه ین ، ئەوان پینیان ناخۆشه ئەو پابردوو هه ی که خۆیان

همووی به پرشنگدار و سه رکه و تن ده زانن گومانی لیبکریت ، ئوبالی گوره ترین تراژیدیای مروفایه تی پشکیکیان لیی به رکه ویت چهنده بچووکیش بیئت ، چونکه ئه وهی ئیستا له کوردستان ههیه ، همووی به کپارچه به به ره می خه بات و تیکۆشانی خودی خۆیان و پارتته که یان ده زانن ، نه که ئاکامی به ره می گه مژهیی سه دام حوسین و قوریانی جه ماوه ر بیئت له راپه پین .

کاره ساتی قه کردنی (ئه نفال و هه له بجه و بارزانییه کان) به شیکن له یاداوه ری نوپی گه له که مان ، گوزارشتکردن لییان ، ته نها له شیوهی تیکستی ئه ده بی دلگیر و کایه کردن به وشه و داستانه شیعی پپ جۆش و خرۆش و پازاندنه وهی وتاری په خشان ئامیزی دلدارانه و ده رختنی دیوی دپنده یی پژییم و یاداوه ری پپ تراژیدی پزگار بووه کانی سه رو بهندی پوداوه که و چرکه ساته کانی دوواتر ، هه چ تازه گه ریه که به ره م ناهینیت و هه چ ئیزافه یه که ناخاته سه ر هه موو ئه وانیه تاکو ئیستا نووسراون و وتراون ، هه چ ئه زمونیکی به که لکیشی بۆ گه له که مان لیی به جی نامیمینیت و به ره م ناهینیت ، ده سه لاتدارییه تی کوردیش په واج به م شیوه نووسینه ده دات ، چونکه لییره وه ده یه ویت پرسیاره گه وره کان له بیر خه لک بیاته وه ، ئه وان هه رده م له بچوکتین پرسیار زهنده قیان چوه و زاره تروک بوونه ، چونکه ده ترسن پشکیک له په خنه کانیان به رکه ویت .

بۆ ئه وهی به راستی قسه له سه ر ئه و میژووه بکهین ، پیویسته له ئیستا به دواوه به دواي ئه و سه ره داوانه دا بگه رپین ، تاکو ئه م چرکه ساته قسه ی جدیدیان له سه ر نه کراوه ، پیویسته وینای پوداوه سیاسییه کانی ئه و سه رده مه وه که خۆی بکهین و یاداشتنامه کانی ئه و پۆژانه راستگۆیانه وشه به وشه به وردی بخوینینه وه و قسه یان له سه ر بکهین ، تۆزی سه ریان بته کینین ، پیشکش به جه ماوه ریان بکهین . ئه و کاره ساتانه قه ت کۆن نابن ، چونکه به شیکن له میژوییه که دوا پۆژمان به وه وه بوونی هه یه ، ژیانمان به وه وه به نده ، هه موو ده م شوینه واره کانیان له گه لماندا ده ژین ، خه ونی مروفی کوردی پزگار بووی دواي کاره سات ، بۆنی مه رگی چرکه ساته کانی ئه و سه رده مه یان لیی دیت ، بۆیه تا ئه و برینه وه که خۆی چۆن بووه و پوییان داوه نه خوینینه وه ، ناتوانین برینه کان ساپیژ بکهینه وه و له ئیستادا خه ونی په مبه یی به ژیانه وه ببینین و پزگارمان بیئت له ئه نفالیک که له هه موو چرکه سات و ده میکدا له گه لماندا ده ژیت .

چهنده سال بوو ترسیکی قوولی مه زن له سه دام دامانی گرتبوو ، خویندنه وهی ئه و کاره ساتانه مان به سه رکه وتی سه دام و شکستی خۆمان ده زانی ، هه موو تاوانه که مان ده خسته ئه ستۆی ئه و یکی دوور له خۆمان ، هه ر قسه کردنی که له و پوداوه مان به قازانجی ئه و ده زانی ، نه مان ده وپرا قسه ی جدی له سه ر ئه و پوداوانه بکهین ، له چیرۆک گپراوه وه فرمیسک پشتن ده ری کهینه ده ری ، ده ست بۆ هۆکاره کانی

ئەنجامدانى بەرىن ، پوخانى سەدام ئەم دەرگاىەى بۆمان خستە سەر گازی پشت ، لەگەل خۆيدا هەموو مەحرەمەكانى بۆمان حەلال کرد ، دەبا بێتەرس لە دۆزەخ بېنۆشین ، تەنانت سەدام لە كوردستانیش ھاوکارانى خۆى لە لێپرسینەو دەپاراست ، مانەوہى ئەو زەمانەتى دەنگ نەکردن بوو لەگەلیان ، مانەوہى سەدام زامنى ژيانى سەدان ئەنقالچى بوو كە قارەمان و پاوچى بە كۆمەلى ئەم گەلە بوون ، ئیستاش عەقلىيەتەكەى كردومانىيەتى بە گەلێكى بى زاکیرەى زەبوون ، دەبیت بېین بە گەلى خاوەند زاکیرەو كەرامەتى نەتەوہى ، تاكو كۆمەلگوزیبەكان لە یاد بكەین لە كەرامەت و زاکیرەو دەیان فرسەخ دوورین .

پېویستە ئیستا نوقمى دەریای قولى خویندنەوہى دۆسییەكانى ئەو سەردەمەى گەلەكەمان بېن ، ئەو یاداشتە تالانەى پابردوو پاستگزییانە بخوینینەو ، چرکە بە چرکەیان شیتال شیتال بکەین ، لە هەناوییەو مێژویيەكى نوێ بۆ گەلەكەمان بە کردن بەدەین .

چەندە وا بزانیئ گەیشتویتەیتە كۆتایى قسەکردن و لیکۆلینەو لەم تاوانە مەزنانە وەھمە ، لە پاستیدا هەرسەرەتایە و لایەنى زۆرتەرەیە لە ناخى قولایى پوداوەكەدا هەر بە شاراوہى ماوہتەو ، پېویستى بە ھەلوپستەکردن و قسە لەسەرکردن دەبیت ، چەندە تاوانەكە مەزنە ، ئەوئەندەش نەینییەكانى قولتر و گەورەترە لە خۆى ، دەبا هەموو

پیکەو بە دواى ئەو نەینیانەدا بگەپین لە قولایى پوداوەكاندا دەریان بەینین ، ئەگەر لە قورگی مەرگ و حەزیاشدا بیت .

دواى 18 سال داخران و شاردنەو ، ئەمپۆ دۆسییەكان ھاوارمان بۆ دەكەن دەلین : بەنكەنەو ، دەلین تكتان لى دەكەم وەك خۆم بەنخویننەو .

كارەساتەكانى (ھەلەبجە و ئەنقال و بارزانىيەكان) غوبارى درێژ ماوہیان لەسەر كوردستان درووستكرد ، تا ئیستاش لیلایەكانیان ، تەم و غوبار و سەرەبەكانیان بەردەوامە ، لە گەل قوربانىيەكانى دەژیت ، تیکەل بە ژيان و داھاتویان بوو ، ئەو غوبارە ئەمپۆ پېویستى بە پى ناسین و پوناككردنەوہى ، پېویستى بە پەردە لادانە ، پېویستى بە ئاشكراکردن و پەردە لەسەر پووھەلمالینە .

ئەم دۆسییەى ئیستا خەریكىن دەیکەینەوہو و لەسەرى دەنووسین ، بۆنى خوین و دوکەلى ھەلەبجە و ئەنقالى لى دیت ، بۆنى ئاھ و نالە و برسیتی ژن و منالى بارزانى لى ھەلدەستیت ، تەمى كپوزەى جەستەو دوکەلى خانەى سوتاوى لى ھەلدەستیت ، بۆنى خوین و بېرپارەكانى سەدام و عەلى كىمیاوى و واژوى سەر پەیمانامەى ھاوبەش و پڕۆتۆكۆلاتى سەرکردە سەربازىيەكانى ئێران و كوردى لى دیت .

لەم نووسینە پشت بە یاداشتى كۆمەلێك كەسایەتى سیاسى و سەربازى دەبەستین ، كەسانى دیارى سیاسى و سەربازى و سوبلى پالەوانیەتى و لێھاتووى كورد بوونە لەو سەردەمەدا ، بۆ خۆیان پۆلى سەرەکیان

له پوداوه تالەکانی ئه و کاتدا هه بووه ، ئه م یادداشتانه هه ر چه نده به شیکێ نووسه ره کانی نه ناسراون ، به لام له داها تودا ئه گه ری ئه وه زۆره ، وته کانیا ن ببه ئت به سه رچاوه ی گرنگ بۆ نووسینه وه ی میژووی ئه و کاتی ئه م گه له بیکه سه .

سه رکرده یه تی بزوتنه وه ی پزگاریخوازی کورد ، ئه گه ر شایانی ئه م ناوه بن لییان بنه ئت ، تا کو ئه و کاتانه ی له ناو ئه شکه وت و ترۆپکی چیا کانه وه پابه رایه تی پارت و ده سه ته و گروپه چه کداره کانیا ن ده کرد ، سه رکرده و بنکرده ی نه گبه ت به دووری ده یان فرسه خ له یه کتره وه دوور بوون ، پیکه وه له مانگی هه نگوینیدا ده ژیا ن ، سه رکرده کان قاره مانانی ناو ئه فسانه کان بوون له بورجی عاج قه راریان گرتبوو ، په یامه شوپشگه یه کانیا ن جه ماوه ری کاس کردبوو ، بنکرده ی قور به سه ریش نه که وتبوونه گروگاله ی قسه کردن ، گو ی پابه لی بی دپو دۆنگی دلسۆز بوون بۆ په یامی سه رکرده ، له سو جده دا بۆیا ن پاوه ستابوون ، به وه وایه ده ژیا ن له باوه شینی سه رکرده کانه وه بۆیا ن ده هات .

پابه پین هه رچه نده زۆر ده رگای له سه ر سه رکرده کان خسته سه رپشت ، له کۆکردنه وه ی سامان و گه شتی هانده ران و چه ند ژنه و ده سه لاتی په ها ، هاوکات ئه فسانه کانیا نی تیک شکاند ، هه موو نه ئینییه ته لیسماوییه کانیا ن کرد به غوبار و جه سه ته ناشرینه که یانی بۆ گه ل ده رخست ، ئیستا نه ک مرۆفی نموونه یی نیین له لای جه ماوه ر ، به لکه

خه لک بۆ ئه و په شه بایه ده که ویته سه ما له په گیان ده ره به ئینی و ویتنه یان جارێکی دیکه نه یاتوه ناو عه ده سه ی چاویان .

هه رچه نده ئه و کاره ساتانه وه ک خۆیا ن دوباره نابنه وه ، پوداوه سیاسییه کان کۆپی یه کتر نیین ، به لام جار جار به رگه یه ک له میژوو خۆی دوباره ده کاته وه ، ئیمه ش ترسی ئه و به رگه ناخوشانه مانه دووباره بنه وه ، بۆیه پتویسته له م کاره ساتانه بکۆلینه وه ، وه ک خۆیا ن ببخو ئینییه وه ، پرسیا ره تالەکان ئاراسته ی خاوه نه کانیا ن بکه ینه وه ، کیشه هه لپه سیژاوه کان به ره و چاره سه ر و وه لامدانه وه به رین ، بۆ ئه وه ی پوداوه تالەکان دوباره نه بنه وه ، ئه وانیش له سه ریانه به رسفی پرسیا ره بی وه لامه کان بده نه وه .

جهنگی هاوبهشی پيشمه رگه له گه ل ئيران

جهنگی هاوبهش له گه ل ئيران ، تاکتیکی کویرانه و نه خشه یه کی شیتانه بوو ، خیا نه ت بوو کرا له گه ل په یامه کانی ئازادیخوازی و پيشکه وتنخوازی ئه و پارتانه ی که له و کاتدا بانگه شه یان بۆی ده کرد ، هه موو کوردستانی و پيشکه وتنخوازییه کی له له ناخیا ن کوشت ، هاوکات قوماریکی دۆپا و بوو ، هه ندیک پارتی سیاسی کوردستانی به ژیا نی

گه له وه کردیان ، شه پێک بوو مهرگه ساته کانی گۆرپه پانی جهنگی عیراق – ئێزانی هینایه ناو کوردستان ، هه موو کوردستانی له گه ل خۆیدا کرد به بهرهی جهنگی مالدویرانکه و دۆراو .

جهنگی چه مکی مهرگ و ژیان ، ئاوه دانی و ویرانکردن ، ئازادی و کۆنه پهرستی تیکه ل به یه ک کرد ، چرکه ساتیک بوو سنووری نیوان ژیان و مهرگی ئاویتته به یه ک کرد ، ته پ و وشکی له لافاوی خۆیدا نقومکرد ، نیشتمانی له لافاوی خۆیدا نغرو کرد ، له دواي خۆی له کوردستان ته نها خانوی دارپاوو چپای چۆل و گوندی کاولکراوو و کێلگه ی فه رامۆشکراوی لیمایه وه .

ئهو چالاکیه سه ربازییه هاوبه شاننه ، ده سپیکي مهرگی به کۆمه ل و وه رزی ویرانکردنی کوردستانی له گه لدا له دایک بوو ، به ردیکي مهن بوو له ژیا نی هه موو خه لگی ئهو ده قهره که وت ، ئه ستیره یه ک بوو به به رکه وتنی به ژیا ندا ، مهرگه ساتی بۆ سه رجه م کورد هینا ، ژیا نی مرۆفی کوردی له دواي خۆی بۆ دۆزه خ و کوردستانی بۆ مهرگستان برد ، ئهو جهنگه هاوبه شه ی مهرگی بۆ هه موو زینده ورپکی کوردستان هینا ، به مرۆ و گیاندار و پوه که وه ، به گوند و شار و ئاوه دانیه وه ، به دارستان و ئاوو هه واوه ، به بالدار و بی پیه وه ، هه موو کوردستانی کرد به پاشماوه ی گوندی پوخاو ، ولاتی ویرانه ، دیواری پماو ، باخچه ی وشکه وه بوو ، کێلگه ی ته رک کراو ، پێشه لانی چپ ، هه وا ی ژه هراوی ، منالی سه قه ت ، شاری په شپۆش ، ولاتی بیوه ژن و په شپۆشی ...

جهنگی بوو ژیا نی خه لگی کوردستانی له چرکه ساتیکدا به ره و مهرگ برد ، له چاوی په یماننامه که یه وه دوکه لی مهرگ هه لده ستا ، ده توت مهره که بی ئهو په یماننامه یه ، کاغه زی ئهو پرۆتۆکۆلانه ، کارگا و کارخانه ی ئاگری دۆزه خ و خه رده لی مهرگه .

له گه ل خۆیدا مهرگی بۆ ژیا ن ، به هار ، په نگ ، جوانی هینا . نیشتمانی جوانی کوردستانی کرد به هه ریمی تۆقاندن و مهرگ و مردن و په ش پۆشی ، له دواي خۆی گۆرستانیکي گه وره و هه زاران گوندی پوخاو و ناوچه یه کی خالی له ژیا ن و نه ته وه یه کی هه ژاری زیندانی برسی به چی هیشته .

ئهنفال پرۆسه ی ویرانکردنی دلپه قانه و کوشت و بپی بی به زه بیانه بوو ، قینیکی فاشیا نه ی کۆن بوو به رامبه ر به نه ته وه یه ک ئه نجامدرا ، سه دان هه زار کوردی له هه ناوی بیابانه کانی باشووری عیراقدا به زیندویی له دۆزه خی گه رمی خۆیدا قوت دا ، به پیر و زارۆکه وه ، ژن و پیاوه وه ، عاشق و دلداره وه ، بووک و زاواوه ، هه موویانی پیکه وه لووش دا ، بی جیاوازی چینایه تی و ئاینی و پارتایه تی و په گه زی لم خستیانییه ژیره وه ، به هیمنی و ئاسپایی به یه کسانی دایانی پۆشی ، که سیانی له مهرگ بیبه ری نه کرد ، ئه م کاره ساتانه بیابانه گه رمه کانی باشووریان کرد به گۆرستانیکي به رین بۆ کورد ، نیشتمانی دووه میان بۆی دروست کرد له بیابانستان ، سه دان ژن و منالی کوردیشی کرد به کۆیله و دیاری ،

زمان بوون ، چونکه ئیمة نه زانانه بوبوینه هاوپه یمانی دهوله تیک له م جیهانه کەس سەرکەوتنی بۆی ناخواست ، هەموو ، جیهان ، دهوله تان مەرگیان بۆی دەویست ، ئیمة وەک گەل باجی ئەو هەله یه ی سیاسییه کانمان به خوین و ئیسک دا ، باجی هاوپه یمانییه تییه کی نا پیروزی دۆپاو .

لهو پۆژگارهدا ، ئەو خەلکه نایانتوانی بیر له مەرگی خۆیان و خۆشه ویسته کانمان بکەنەوه ، ئەوەنده ژیانمان له مەرگه ساتدا بوو ، پۆژگارێک بوو له م جیهانه پان و بەرینه کەس گوپی ناگرت له تکاو کپوزانه وه و پارانه وه و قیژه و هاوار .

گۆرانیکی کت و پپی ژۆد سەیر بوو ، په یماننامه یه کی سەرە خۆره ی نه گریس بوو ، له چرکه ساتیکدا کوردی تیکه ل به مەرگ کرد و بۆ دۆزه خی برد ، سەری هەموو لادیکانی کوردستانی خوارد ، هەموو کوردی خسته نیوان مەرگ و ژیانەوه ، ئەوه ی بەرکەوت مردنی به قسمه ت بوو ، ئەوه ی پزگاری بوو به جهسته ما به لام به دەروون تیکشکاو بوو ، تارمایی مەرگ وازی لی ناهیتنا و پوچی له کۆیله ییدا دەژیا ، تا ئیستاش لی جیا ناییته وه .

ئەو کاره ساتانه گه وهره ترین ویستگه ی ژیانی کورده ، گه وهره ترین گوزارشت له درنده یی ئەو کاره ساته مه زنه ، ژیانی پاشماوه ی قوربانیانه له دوا ی کاره ساته که ، مەرگه ساتی پاشماوه ی قوربانیانه له دوا ی ئەو میژوووه و ، دنیا ی دهر دو نه هاهمه تییه کانیا نه .

ئەمرۆ مافی خۆمانه له هۆکار و چۆنییه تی مردنه کانی ئەو سەرده مه ی گه له که مان بکۆلینه وه ، له ئیش و نازاره کانمان ورد ببینه وه ، به قولی تیپرامین ، قسه له کۆمه لکوژییه کانمان بکەین ، پیویسته به سه رجه م یاداوه یی رابردودا بجینه ناخی خوار ی و پرسیاره گه وره کان ناراسته ی که له سیاسییه کانی ئەو کات و قه له م به ده ستانی سه ر میژی مۆرکردنی په یماننامه کان بکەینه وه .

میژوو ئاوینه ی کرداره کانه ، پپه له سه رکه وتن و شکست ، جوانی و ناشرینی ، پیویسته هەمووی وەک خۆی بنوسریته وه ، نه ک به ئاره زوی ده سه لاتداران تۆمار بکریت ، میژووی پپه له که لین گه وره ترین شه ره زاری و کۆمیدیا یه بۆ خاوه نه که ی ، میژوو ئاوینه ی کرداره کانه نه ک ویستی ده سه لاتداران ، گه ل چۆن خۆی میژوو دروست ده کات ، ئاواش له ئیستا به دواوه ده بیته هەر خۆی بینوسیته وه .

میژوو جوانی و ناشرینییه کان ژیان هەردووکیان پیکه وه دنوسیته وه ، به لام هەمووی به یه ک پهنگ تۆمار ناگریت ، ناشرین و جوان له هیچ برکەیه کی ژیان قه ت تیکه ل به یه ک نابن ، ئاویته ی یه ک نابن ، هەر چه نده میژووی هەموو مڕۆڤ و بزوتنه وه و پارت و .... پپه له کۆکتیلی جوانی و ناشرینی ، به لام هەریه که ی له پیزیکدان ، هەر به شه ی پهنگیکی هه یه ، له نیوان سوور و سپی و پپه ش .

سه رکرده سیاسییه کان ده بوا یا وه لامی هەموو پرسیاره کانیا ن پپش ئەنجامدانی ئەو کرده سه ربازییه یان بدایه ته وه ، ده بوا یا خۆیان بۆ

بکەين و بە دواي وەلامەکانياندا بگەرپين ، مافي خۆمانە گومانمان لە
تەواوي پابردووي خۆمان هەبێت ، هەرچی لە خەزینەي ميژووي ئەم گەلە
هەيە بيخەينە ژيڕ لئپرسيئەو و گومانەو ، پەخنە ژيان دەکاتەو بەر
گەل ، پۆژی ئەو هاتووە بئ ترس و گومان و دودلي قسە لەسەر خال
بە خالي لاوازييەکانمان بکەين .

هەموو ئەگەرێک ساز و ئامادە بکردبايا ، دەبوايا بيانزانبايە قومارکردن
تەنها بە مال و مندال و سەرۆت و ساماني خۆيانەو دەکرێت ، ئەک بە
نيشتمان و بزووتنەو ي سياسي و ساماني ولات و جەماوهرەو .
دەبوايا لە خۆيان بپرسیبايە ئەو جەنگە بەرەو کوييان دەبات ؟ ، بەرەو
بەهشت ياخود دۆزەخ و کاولستان و سەر زەوي مەرگ ، ئەوان بەو
بپارەيان گەليان لە کارەساتیکەو بۆ يەکی زۆر مەزنتر و گەرەتر برد
، کارەساتیک ئەو نەندە قول ، خالي کۆتايي نەبوو .

ترسيک بەرپرەسەکان لە دلي جەماوهردا چاندويانە ، بەهۆيەو
جەماوهر ناويړن قسەي دلي خۆيان بکەن و تەسکيني دلي خۆيان
بدەنەو و ئازارەکانيان بەتال بکەنەو ، 18 ساله ئەو پرسيارانە لە
ناوهر دەيانخوات ، پرسياریک بەردەوام دەيانەويت بيکەن و ترس
دەيانگەرپيئيتەو بۆ سەر خالي سفر .

ئابيت لە ئەبەدييەتي ترسان لە پرسياردا ژيان بەرينە سەر ، مکياجي
هەلەکان بکەين ، دەبیت سەري هەموو پرسيارەکان بکەينەو ، هەزاران
پرسيار بە هەزاران ئاواز و سەمفونياو لە گەروياند چاوه پوانی دەرچونە
دەرەو دەکەن ، پيويستە دەرگايان بۆ بکەينە سەر پشت .

ئەو يادگاربانە هەموويان بە خوین نوسراونەتەو ، بە سانايي
ناسرپنەو لە ميژووي گەلەکەمان و ياداوهری هاوولتايان ، بۆرپگە گرتن
لە دوپارە بونەوي هەلەو کارەساتە ترسناکەکان ، پيويستە خۆمان لەو
گومانانەي هەمانە خالي بکەينەو ، هەموو پرسيارە بئ وەلامەکان

شەری حاجی ئۆمەران و فرکردنی بارزانییەکان

شەری حاجی ئۆمەران یەکەم نمونەي ئەنجامدانی شەری هاوبەشی
پارتە کوردییەکان بوو لەگەڵ ئێران دژ بە سوپای عیراق ، پیشتەر پارتی
دیوکراتی کوردستان زۆر جەنگی هاوبەشی شان بە شانی هێزەکانی
کۆماری ئیسلامی ئێران دژ بە پیشمەرگەي کوردستانی خۆرەهلات (بە
تایبەت دیوکرات و کۆمەلە) ئەنجام داوو .

ئەم جەنگە هاوبەشانە دەستیپێکی خۆکوژی بە کۆمەلەي (خیلیک
دواتر گەلێک) بوو ، هەرچەندە پارتی بۆ خۆی هاشا لێو دەکات ، لێو

شەپەر بەشدار بوو بێت و پێش بە سوپای پاسداران کەوتبێت (بە شەفەیی چەند جارێک لەسەر زاری بەرپرسانییەوه ئەمە راگەیەنراوە) لە هێرشێ کۆماری ئیسلامی ئێران بۆ سەر حاجی ئۆمەران ، بەلام بۆ خۆی تاوانەکە بەو بەهانه و نارهوه ئەنجامدرا و لەژێر ئەو کاره خۆی شاردهوه ، ئی رەتکردنەوەکانی پارتیش بەشیوەی فەرمی نییە ، لە بەرامبەردا زۆر سەرچاوه ناماژە دۆدەن بەو چالاکییە هاوبەشە ، تالی ئەودایە هەمان پارتی سیاسی دواى 3 ساڵ ئەو کارساتەى هاشا لە پۆلى خۆى دەکات تیايدا ، دیت هەمان تاکتیک هەلەبژێرتەوه ، جارێکی دیکە بە ناشکرا بە شیوەی بەربلۆتر و ناشکراتر دووبارەى دەکاتەوه ، ئەزمون لە دڕندانەترین پەرچەکرداری تا ئەو دەمی رژێم وەرناگریت بەرامبەر بە گەلەکەى ، بۆ جارى دووم دیت زنجیرەیک چالاکی سەربازی هاوبەش ، لەگەڵ هێزەکانی ئێرانی دژ بە سوپای عێراق بە ناشکرا و لە قولایی ولاتدا ئەنجام دەداتەوه .

بەهانهی رژێم بۆ قەرکردنی بارزانییەکان ، تۆلە کردنەوه بوو لە هێرشێ حاجی ئۆمەران ، بە گوێرەى بۆچوونی بەعس ، پارتی چاوساگیان کردوو بۆ ئێرانیهکان ئەو بەرەیه ، لە بەرامبەر ئەودا بەعس هەرچی نێزینی سەروی 12 ساڵی بارزانییەکان هەبوو ئەنفال دەکات ، لە کردەیهکی دڕندانەدا بە کۆمەڵ لە بیابانەکانی باشوور لە ناویان دەبات .

سزا دانی سەرچەم عەشیرەتیک لە بەرامبەر کردەوهی پارتیکی سیاسی ، کە سەرکردایەتیهکەى بە دەست ئەو بنەمالەیهوه بوو ، ئەمە بۆ خۆی

سزادانیکی فاشیستانەیه ، بارزانییەکان ئەم خێلە پارێزگارە داخراوهی کۆردەواری ، کە بە توندی بە سەرکردایەتی خێلەوه گرێدراون ، لەوێشەوه بە پارتییەوه ، چونکە لە لوتکەدا سەرکردایەتی پارتی و خێلی بەرزانی یەک دەگرەنەوه .

لە کاتیکیدا ئەو خەلکەى کۆمەڵکۆژی کران ، بۆ خۆیان لەو چرکە ساتە و لەحزە میژوییەدا سڤیل بوون و هیچ پەيوەندییەکی سیاسی و رێکخستنیان بەو پارتەوه نەبوو ، بگرە بە شیکیان بە پێچەوانەى بەرژەوهەندییان کاریان دەکرد ، بۆیه سەپۆرتکردنی ئەو کۆمەڵکۆژییانە بەهەر بەهانهیهک بێت تاوانە .

با بزانیین بەرێز نەوشیروان مستەفا ، کە یەکیک بوو لە کەسایەتییه گرنگەکانی ئەو سەردەمەى بزاشی پرگاریخواری کورد ، لە پەرتووکی پەنجەکان یەکتەری ئەشکێنن لە دیوی ناوهوهی روداوەکانی کوردستانی عێراق (1979-1983) چی دەریارەى ئەم روداوە نوسیوووە :

” گێرانی بارزانییەکان ئەوکاتەى ناوچەى حاجی مۆمەران بوو بوو بە مەیدانی گەرمی جەنگی عێراق – ئێران بنەمالەى بارزانی و سەرانى پەك بە ناشکرا هاوکارییان لەگەڵ هێزەکانی ئێران ئەکرد دژی جەیشی عێراقى . کۆکردنەوهی دەنگ و باسى عێراق و هێزەکانی و ، چاوساگی و رێبەری هێزەکانی ئێران و ، هێنان و بردنی دێدەوانی توپخانهی ئێران ئەمە بەشیکی کەمى ئەو

هاوکاریه ئاشکرایه بو . له هێرشهکانیش دا ئەوان وهکو هێزی یارمهتیدهرو خهریککهرو لێدانی پشتهوه بهشدار ئهبوون 1 . بهپێزی بهردهوام دهبیته لهسهربۆچونهکهی و دهنووسیت : بهشدار بونی بنه ماله‌ی بارزانی و هیزهکانیان له هێرشهکانی ناوچه‌ی حاجی هۆمه‌ران دا , له لای سه‌دام جگه لهوه‌ی به خیانته‌ی نیشتمانی دا ئه‌نرا , بۆ خوێشی به خیانته و ده‌سپهرین و فیئڵ لێکردن ئه‌ژمارد .

بارزانی یه‌کان له عێراق مابونه‌وه له ئۆردوگای به‌حرکه‌و قوشته‌په‌دا کۆکرانه‌وه . زۆری پیاوه‌کانیان بووبوون به‌چه‌ک هه‌لگری جه‌یشی شه‌عبی و به‌ داسۆزی ئه‌رکه‌کانی خۆیان به‌جی ئه‌هینا 2.

سه‌یر له‌وه‌دایه , ئه‌گه‌ر من هه‌له‌ نه‌بم له‌ خویندنه‌وه‌ی ئه‌م په‌ره‌گرافه , به‌پێز نه‌وشیروان مسته‌فا هاو‌پا ده‌بیته , له‌گه‌ڵ هه‌مان به‌هانه‌ بۆ قه‌رکردنی بارزانییه‌کان , که‌چی بۆ خوێشی پاش زیاتر له 3 ساڵ له‌و میژوه , هه‌مان تاکتیک دووباره‌ ده‌کاته‌وه , ئیتر نازانم پاسداری سه‌فره‌زه‌نوون پێشکه‌وتن خواز تر بوون له‌ به‌سیجیه‌کانی حاجی هۆمه‌ران یان نا ؟ , ئه‌گه‌ر وا نییه‌ بۆ هه‌مان تاکتیک هه‌له‌ ده‌گرێته‌ به‌ر و دووباره‌ی ده‌کاته‌وه ؟.

سه‌دام حوسین له‌ وتاریکدا له‌ ساڵی 1983 سه‌باره‌ت به‌ هه‌مان پودا و تی : ئه‌وانه‌ خیانته‌تیا‌ن له‌ وڵات و خیانته‌تیشیا‌ن له‌ په‌یمان کرد

. بۆیه ئێمه‌ش به‌ سزای توند و سه‌ختمان گه‌یاندن و بۆ دۆزه‌خمان ناردن 3.

له‌ راستیدا جه‌یشی شه‌عبی بوونه‌که‌ی ئه‌و بارزانییه‌ سفیل و ساده‌و ساکاره‌ نه‌خویندنه‌وارانه , که‌ له‌ پابردوودا به‌رداشی هه‌موو جولا‌نه‌وه‌یه‌ک چه‌کداری بوونه‌ له‌ کوردستان , به‌ ئه‌ندازه‌ی په‌یامه‌کانی هه‌ندیک له‌ سه‌رانی یه‌ک نییه , که‌ له‌ ساڵانی 83-1984, بۆ هه‌زاران قوتابی کۆپ و کچی مانگرتووی زانکۆی سه‌لاحه‌دین به‌رده‌وام ده‌یان دا , که‌ ده‌ست به‌رداری خویندنه‌که‌یان ببون , له‌به‌ر ئه‌وه‌ی ئاماده‌یی له‌به‌رکردنی به‌رگی جه‌یشی شه‌عبیان نه‌بوو , که‌چی پارته‌که‌ی به‌پێزیا‌ن داوای له‌به‌رکردنی به‌رگی جه‌یش شه‌عبیان له‌و خویندکارانه‌ ده‌کرد یاخود نه‌رمییا‌ن ده‌نواند له‌ به‌رامبه‌ری , تا‌کو نه‌وه‌ک مفاوه‌زاته‌که‌یان هه‌لوه‌شیته‌وه .

هه‌ردوو پێکخراوی چاودێری مافی مرۆف و چاودێری پۆژه‌لاتی ناوه‌پاستیش باس له‌م شه‌ره‌ هاوبه‌شه‌ی پارته‌ی و ئێران ده‌که‌ن , به‌م شیوه‌یه‌ له‌سه‌ر قه‌رکردنی به‌کۆمه‌لی بارزانی یه‌کان ده‌نووسن : **KDP** ئه‌و ده‌مه‌ یه‌کێک له‌ کورپانی بارزانی , که‌ مه‌سه‌ود بوو , سه‌رکردایه‌تی ده‌کرد و هاو‌په‌یمانیته‌ی خۆی له‌گه‌ڵ تاراندا زیندوو کردبووه‌وه و له‌ ساڵی 1983 دا ده‌سته‌کانی **KDP** یارمه‌تی هیزه‌کانی ئێرانیان دا له‌ گرتنی شارۆچکه‌ی حاجی ئۆمه‌رانی سه‌ر سنوور .

تۆلەي ئەمەش خەيراو كۆپىرى بوو ! لە عەمەلىياتىكى لە ناكاودا بۆ سەر ئەو كۆمەلگايەي بارزانيە راگويزراوه كانيان تيدا نيشته جي كرابوو , مئزەكانى عىراق لە نئىوان پئىنج بۆ شەش ھەزار نئيرىنەيان را فراند كە تەمەنيان لە دوانزە سال وە بان بوو . ئەوانە جاريكى تر ھەرگىز نەبينرانەو ھە بە زۆرى وا پئىدە چيەت كەوا پاش ئەو ھەي چەندىن مانگ بە دەستبەسەرى ماونەتەو ھە , ھەموو كوژراون 4 .

كەواتە تەنھا ئەو ھە لايەنە كوردىيە ھە قىبەكانى يە كتر نيەن , يە كتر تاوانبار دەكەن بە رۆل و ھۆكارى شەرى ھاوبەش لەگەل ئيران لە ئەنجامدانى كۆمەلگۆزيەكان , بەلكە رېكخراو جىھانىيە جي متمانەكانىش پاش تويزىنەو ھەي ورد و دوربينانە دەگەنە ھەمان ئاكام و ئەنجام , وەلى ھىچ دەزگايەكى نيو دەولەتى سزا دانى خەلكى سقىل لە سەدام قەبول ناكات , بە ھەھانەي شەرى ھاوبەشى پارتىكى سىياسى كوردستانى و ئيران دژ بە سوپاكەي .

لە قۆناغى دادگايى سەدام لەسەر ئەو تاوانانە , ئەو پرسىارانەي ئىستا بھەيە ئىمە بيكەن , لەناو ھۆلى دادگا بە بەرچاو كاميراكانى جىھانەو ھەك بۆمب دەتەقنەو ھە , سكاندالى ھەژىنەريان لىو ھە لە داىك دەبيەت ! .

لە دريژەي پاپۆرتەكەياندا ھۆكارى كۆمەلگۆزي بارزاني و ئەنفالكرابوكان بە ھاوشىو ھەي يەكتر دەناسيەن : لە گەلى رۆھو ھە , عەمەلىياتى سالى 1983 ى بارزانيەكان دەسپىكى ئەو تەكنىكە بوو كە لە مەودوا بە ئەندازە يەكى ھىجگار گەورەتر لە سەردەمى پەلامارى ئەنفالدا بەكارھات 5 .

بىشك ھەموو سىياسىيەكانى ئەو كات , ئەوانەي بەشدارى ئەو گەفت و گۆيانە بوونە و واژۆيان لەسەر پەيماننامەي شەرى ھاوبەشەكان كوردو ھە , ياخود فەرماندەي مەيدانى بە پراكتيزە كوردنى رېككەوتننامەكان بوونە , يان لە برىارى سىياسيدا بوونەو نەقەيان نەكردو ھە سەرى رەزامەنديان بۆي لەقاندو ھە , دەبيەت ھەموو بە كۆمەل , ئاوى ئەو بىرە نۆش بکەن , كە بۆ يەكيان لى داو ھە , بەشى خۆيان لە ئابروچوونە سىياسىيەكەي لى بۆنەو ھە لە كىلگەكەي بدورنەو ھە , با چاوەروان بين .

دوو ھۆكار ھەيە , دەيسەلينيەت پارتى لەو جەنگە بەشدار بوو :

- ئەو كارەساتە راچەلەكىنەرە كارى لى ناكات و كارىگەرى لەسەر كارەكانى دانانىەت , دواي سى ساڤ لەو رۆداو دەيت ھەمان ميكانيزم دىبارە دەكاتو ھە , بەتاشكرا پيەش پاسدار دەكويەت بۆ قولايى خاكى كوردستان .

- بە دوورى چەند كەم لە حاجى ھۆمەرانەو ھە , پيەش ئەو جەنگە , شان بە شانى ھەمان ھىز , چەندىن جار ھىرشى ھاوبەشيان كوردە سەر

پارتییکی سیاسی که له ناو و زمان و نیشتمان .. هاوبهش بوون ، ئیتر
چۆن بهرامبەر به بهعس کاری لهم چەشن و شیوهیه ناکات ؟، ئەم کاره
هاوبهشانه هەمان پیشاژۆی یەك راسته ریگان .

دیاریکردنی تاکتیکی سیاسی رهچاوی ژیانی هاو نیشتمانیان و
پاراستنی یهکیتهی خاک له بهرچا و بگیریته .
له ناوه پراستی ههشتاکان به دواوه ، به شیک له پارتیه کوردستانییهکان
شه پری کۆنه پهرستانه ی ئێران – عێراقیان هینایه ناو خاکی
کوردستانه وه ، ئاوێزانی خهباتی چهکداری کوردیان کرد ، نهجامه که ی
گه یشت به سوتاندنی خاک و خه لکی کوردستان له بهرداشی ئه و جهنگه
نهگریسه .

ئهم چالاکییه هاوبهشانه ، چه ورتترین و به له زترین تیکه بوون ،
خرانه ناو مشتی فاشییهکان به غداوه ، هه لی زپین بوو زهمینه ی
بۆیان خۆشکرا ، بۆ په له کردن له جیبه جیکردنی نه خشه
شۆفینییهکانیان ، که به سالان بیریان له ئه نجامدانی ده کرده وه و
به دوا ی هه لی کدا ده گه ران بۆ جیبه جیکردنی ، ئه و جهنگه هینایه ناو
به رنامه ی رۆژه فه وه .

شه هید پێیاز نۆر پراستگزیانه ده ستنیشانی هۆکاره کانی قپکردن و
ئه نفالکردنی گه له که مان ده کات ، ده بیاته وه سه ر ئه م هۆکارانه : 1-
سروشتی درندانه ی به عس . 2- هاوکاری هه ندیک حیزب له گه ل
ئێران . 3- چالاکی هاوبهش له گه ل ئێران و کردنی کوردستان به
به ره ی شه پری عێراق – ئێران . 4- کارو کرده وه ی هه ندیک له
لێپرسراوان له قه به کردنی زیانه کان " 6 .

بیدانی نه وته که ی که رکووک ، چرکه ساتی گۆرانکاری گه وه

بزا فی رزگاری نیشتمانی له هه ر هه ریمیکدا ، ته نها سه ر کرده و
ئه ندامانی پارت و لایه نه کانی خاوه ندی نیین ، به لکه هه موو ئه و
گه له ی له پینا ویدا بزافه که هه لگه رسا وه خاوه نیته ی ، پاراستنی ژیا نی
تا که کانی نه ته وه و به ده ست هینانی سه رو هری نیشتمانی ئاما نجه ی
یه که مینی ئه و بزافه سیاسیه یه . هه ر بزافیکی نیشتمانی بۆ پاراستنی
ژیا نی تا که کانی گه له که ی خه بات نه کات ، ئه وه هه یج په یوه ندییه کی
نییه به و گه له وه ، بۆیه پێویسته له هه ر هه نگا وێکی پرا تیکی و

لێدانی نەوتەکەى کەرکوک مەزنتەرىن کارى سەربازى ھاوبەشى ھێزە کوردییەکان بوو لەگەڵ ئێران ، خالی وەچەرخی مەزن و 11 ی سەپتەمبەرێک بوو لە سەردەمی خۆى بە گوێزەى گەلى کوردەو ، ھەرچەندە لە سەرەتادا کارەساتى مرۆیى لى نەکەوتەو ، بەلام ئۆپەراسیۆنى ئەنفال لە پەحم و مندالداى ئەووە لە دایک بوو ، کە گەورەترین کارەساتى مرۆییە لەمیۆى نوێى نەتەوێ کورددا .

ئەم ھێرشە ھاوبەشە سەرەتایەکی گەورەى ھاویچکردن و بە کۆکتیلکردنى شیلەى جولانەوێ چەکدارى کوردی بوو بە شەپى کۆنەپەرستانەى عێراق- ئێرانەو ، پەنگ کردنى ئالای کوردستان و بزافە سیاسییەکەى بوو بە ئالای داگیرکەران ، ھەموو نیشتمان پەرەییەکی لەناخیی کەسایەتى کورددا کوشت ، جێبەجێکردنى ئەو پەیمانە ستراتیزییە بوو ، ئێران لەگەڵ ھەندیک پارتى کوردستانى بە خوین و خۆلەمیش واژۆ کرد ، پاشان خومەینى بە مۆرکردنى پەرداخە ژەھرەکە ھەمووی ھەڵ ھێناپەو ، پارتەکانیش بە کیمیابارانکردن و ئەنفالکردنى 182000 مرۆفی کورد و ھەلاتنیان بۆ ئەو دیو سنوورەکان ، باجى ھەلەکەى خۆیان بە قورستەرىن شیۆ داپەو .

ئەو شەوێ ئاسمانى کەرکوک کرا بە فوارەى ئاگر ، گەپى نەوتى باوہگوپگۆپ کەوتە بەرگۆ ، بۆنى کۆپۆزەى سوتانى جەستەى مرۆفەکان لە ناو لادیکانى دەفەرەکەو دەھات ، تارمايى مەرگ ئەو ناوہى داگرت ، ئازارەکانى گەپشتە سەر تخوبى مەرگ ، شەوێکی زۆر ترسناک بوو ،

سەرەتایەکی مەترسیدار بوو ، لەو چرکە ساتەو ھەموو شت لە کوردستان گۆرا ، سەرەتای گۆرانکارییەکی گەورە بوو بۆ جەماوہرى کوردستان ، خالی دەستپێکی لەناو چوونى نەتەوہیەک بوو ، لەحزەى تیکەل بوون و ئاویزانی مەرگ بوو لەگەڵ ژیان ، مان لەگەڵ فەوتان ، شین لەگەڵ شادى .

ینک کە جێبەجێکەرى ئەو جەنگە ھاوبەشە بوو لە دەفەرى کەرکوک ، بەوہ ناسراوہ ھێزێکی لیچتقە ، لەسەر یەک ھاوپەیمانیەتى ، یەک بیرو باوہرى سیاسى و ئایدۆلۆژى ، یەک میتۆدى کارکردن ، قەت تاکو سەر خۆى ناگریت ، نە قەت بیرو باوہرى پوون و دیارە بۆ ھێزە سیاسییەکان و جەماوہر ، نە ھاوپەیمان و دۆست و دۆزمنى تاکو سەرى ھەپە ، بە پیچەوانەى پارتيیەوہ لە تەواوی ماوہى جەنگى ئێران - عێراقدا لە بەرەى ئێراندا مایەوہ ، لە ھاوکاریدا مل کەچ و گوێ پایەل و سەنگەر نەگۆر بوو ، لە داھێناندا تەمبەل و ناکارا ، لە کاردا سست و تەوہزەل و گیل ، بۆیە ینک بە ئەنجامدانى شەپى کەرکوک کارایى خۆى بۆ ئێران سەلماند ، ئەمە وایکرد لەو چرکە ساتەو مەملانى ی پارتە کوردییەکان (ینک ، پدک ، حسک - بزوتنەوہى ئیسلامى) بۆ کارى ھاوبەش لەگەڵ ئێران ھاتە ئاراوہ ، کەوتنە مەملانى بۆ زیاتر پراکیشانى ئێران بۆ قولایی خاکی کوردستان ، مەملانییە کتر بۆ بە وێرانکردنى کوردستان .

ینک لە ماوہى جەنگى ئێران - عێراقدا ، ھەر کاتەى لە بەرەى یەکیک لە شەپکەراندە بوو ، لە سالی 1983 ھوہ بە فەرمى لایەنگرى لە عێراق

ده کرد : تالەبانی به ئێنی دا که هیژه کانی شان به شانی حیزی به عس شه پ بکات بۆ ده ریه راندنی داگیرکه ران له خاکی عێراقدا . 7

بگره به پیز مام جه لال تالەبانی له وهش زیاتر پۆی ، به وهی سه دام حسینی به ناو پۆی که ناو برد نه ک دوژمنی کورد ، نه مهی له کاتی خۆی له گۆفاری (الکلیعه العربیه) پاگه یاند ، مه ر له م چاوپیکه وتنه دا نه وهش پاگه یه ندرا سوپای عێراق سوپای نیشتمان ، نابیت له دواوه خه نجه ری ژه هراوی لی بوه شینریت .

به گویره ی هه مان میتۆد و بۆچوون ، نه م مانگی هه نگوینییه ی نیوان هه ردوولا (ینک - ئێران) نه ک خه نجه ر ، بگره پم بوو له پشته وه له سوپای عێراق وه شینرا : له سالی 1986 لایه نه که ی به پیز تالەبانی پیکه وتنه نامه ی په سمی سیاسی و سه ربازی له که ل تاراندا به ست 8 .

به مۆرکردنی پیکه وتنه نامه ی سه ربازی ئێران - ینک ، کلپه ی ناگری جه نگی عێراق - ئێران له کوردستان جۆشی سه ند ، چونکه ینک به سه ر به شی زۆری ناوچه کانی سنووری ئێران - عێراقدا بالا ده ست بوو ، هاوکات له جه نگی گه پۆکی نیمچه به ره یی دا هینهر و شاره زاو به نه زموون و پسپۆر بوو ، خاوه ند هیژیکی سه ربازی جه سوور و به جوله و گه وره و فه رمانده یی ئازا و زیره ک و به ته جروبه بوو له کاروباری سه ربازی ، له جه رگه ی نه تجمادانی نه و جه نکه هاوبه شاندا کۆمه لیک

زه بری کوشنده و کاریگه ر له حکومه تی به غدا که وت ، ئاکامه که ی به و کاره ساته گه یشت بینیمان له نه نفاله کان ، جه سه تی جه ماوه ر و پارته کوردستانییه کانیش له نه نفاله به دناوه کان له ناگری شه په که سوتا ، بی نه قلییه کانی سه دام و پا په پینی 1991 ی جه ماوه نه بوایا ، به ده م نه و زاموه خۆیان و هاوپه یمانه کانی ناو به ره ی کوردستانی له سه ر سنووره کان له چاوه پوانی گۆدۆدا سه ربان ده نایه وه .

وه ک پیشتر ئاماژه مان پیندا ، هه ئال نه وشپروان مسته فا ، له به شیکی په رتوکه که یدا ، پارتی به شیوه یه ک له شیوه کان ، به هۆکاری له ناودانی بارزانییه کان تۆمه تبار ده کات ، که چی ئیستا به شانازییه کی گه وره و باوه پ و متمانه ی بیئه ندازه به خۆه ، باس له پۆلی خۆی ده کات له په نگرێژکردنی نه م سیاسه ته نوییه ی ینک له که ل ئێران ، به مهش دووپشکه که بۆ ینک به ده سه تی خۆی ده گریت ، به پیزی سه باره ت به چالاکی لیدانی نه وته که ی که رکوک ده نووسیت : سه رکردایه تی یه کیتی له به ر گرنگی کاره که ، دانان و جیبه جیکردنی پلانی هه موو چالاکیه که یان به من سپارد و ، من رۆژانه نه بو خه ریکی ورده کاری پلانه که بم ، ئێرانیه کان نه م کاره یان به لاوه زۆر گرنگ بو ، ته نانه ت به مه رجی جدی بونی یه کیتی له شه ری عێراق و ، پاشه رۆژیان دانابو 9 .

نه وه نییه به پیز کاک نه وشپروان ته نها نه خشه دا پیزه ری 11 ی سه پته مبه ری کوردستان (لیدانی نه وته که ی که رکوک) بوو بیت به ته نها

، به لکه وهك خۆی ئاماژەى پى دەدات جیبه جیکه ریشى بووه ، ههروهك دهنووسیت : هیزیکى ترکه هیزی سهرهكى و هه ره گه وهره ی یه کیتی بوو . به سهرپه رشتى خۆم ، ئاگر بارانى باوه گورگه ر بکه ن 10 .

فه رمانده یه کى سهربازى ديارى دیکه ی ينک ، ته نکيد له سهرکردايه تى ئەم چالاکیه له لایه ن کاک نه وشيروان مسته فا ده کاته وه ، ئاماژه بۆ مکوپی به پیز نه وشيروان مسته فا ده کات له ئەجامدانى ئەو چالاکیه میژوییه ، له شه وى 10-10 دا و په له کردن له جیبه جیکردن و ئەجامدانى له ماوه ی دياریکراودا ، ته نانه ت گفتوگۆکردن پای پیچه وانه شى په سه ند نه کردوه (تايپه تمه ندی فه رمانده ی سهربازى سهرکه وتوو ، پاپه پاندنى نه خشه ی سهربازیه له کات و ساتى دياریکراو ، نه ک ساردى و خاوو خلیسکى له ئەجامدانى ، گفتوگۆ هه موو کات له کارى سیاسى په سه نده ، به لام له کاروبارى سهربازى له کاتى جیبه جیردن گفتوگۆ کاره ساته - نووسه ر) : رۆژى 10-10-1986 له دئى خالده ان چاومان به کاک شه وکه ت و کاک رۆسته م و مام صالح گۆپى ئەسپى که وت .

..... کاتر میتر چواری پاش نیوه رۆ له لایه ن کاک نه وشيروانه وه بروسکه مان بۆکرا که هه ر ئەمشه و چالاکیه که بکری . کاک شه وکه ت داواى دواخستنى کرد چونکه هیزه کانى مه لبه ندی یه ک

فریا ناکه ون ، به لام کاک نه وشيروان وه لامى دايه وه : ئەبیت هه ر ئەمشه و ئەجام بدری

ئه گه ر ئەمشه و نه کری دياره ناتانه وى ئەجامى بده ن 11 .
ئوه نییه هه موو جیبه جیکه رانى ئەو چالاکیه هاوبه شانە ، به شانازییه وه باس له پاپه پاندنى ئەم چالاکیه بکه ن ، هه چ گومان و دودلییه کيان له کاردانه وه ی پزیم و ئەجامه نیگه تیغه کانى نه بوو بیت ، شه مید رپیان نیگه رانى خۆی له سه رو به ندی لیدانى نه وته که ی که رکوک به م شیوه یه ی خواره وه گوزارشت ده کات و ده یگێرپێته وه : سه بیریکى کاک "....." م کرد و ووتم به راستیه له که رکوک ده دهن ....
وتى بۆ ؟ هه مووی ده سوتینین ، عیراق به سالتیک ناتوانی ئەو خه ساره ته پر بکاته وه ؟! دیسان پیم ووت ئەدى میله تى خۆمان ، باشه ئەو گومدانه باشه خه لکه که ی حکومت درنده یه هه رچی له ده ست بیت ده یکات ... 12 .

نه ک ته نها ترس له تۆله کردنه وه ی پزیم له پیشمه رگه ، به لکه به م شیوه یه ی خواره وه ، به رامبه ر به په رچه کردارى پزیم به رامبه ر به جه ماوه ر ، دله خو رپه دايده گریت و ترسى لى دهنیشیت : له وى بیرم کرده وه رزیم ئەو تۆله یه له جووتیاره هه ژاره کان ده کاته وه ، گونده کان ده سوتینین ، خه لکه که ش ئاواره و ده ره به ده ر ده کات .13

ئىستا كاتى ئوۋە ھاتوۋە ، ھەمان ئوۋ ئاۋە لەسەر سفرەى
ئەنجامدەرانى چالاكى لىدانى نەوتەكەى كەركوك دابنپىن ، كە لە
ھەمان بىر دەرھىنرايىت ، كە بە دەستى خۇيان بۇ تاوانبار كىردى
پارتى لىيان داۋە بۇ شەپى حاجى ئۆمەران و قىر كىردى بارزانىيەكان ،
كە بە گوپىرەى بۇچوونى ئوۋان بىت ، ھۆكارى كۆمەل كۆزى بارزانىيەكان
دەبەنەۋە سەرھاۋكارى پارتى لەگەل ئىران ، لە ھىرشى ھاۋبەشىيان بۇ
سەر حاجى ھۆمەران .

بەپىز كاك نەوشىروان مستەفا ، ۋەك خويىندمانەۋە لە نووسىنەكەيدا ،
چاۋساغى و ھاۋكارى پارتى بۇ سوپاى ئىران ، لە شەپى حاجى ھۆمەران
، بە دەست بىرپىن دەزانىت ، سزادانى بارزانىيەكان بەھۆى ئوۋ گوپز
ۋەشاندى غافلگىرانە و دەست بىرپىنەۋەى ، تا پادەيەك بە پەۋا
دەزانىت و بە دەرھاۋىشتەى ئوۋ چالاكىيە ھاۋبەشەى دەژمىرەت ، بەشى
زۆرى تاۋانەكەش دەخاتە ئەستۆى ملە ئەستورەكەى پارتى .

لىرەۋە دەگەينە ئوۋ ئەنجامەى ، بەعس تەنھا كارەكەى پاپەپاندوۋە و
جىبەجىيىكردوۋە ، بىبابانەكەى بۇ شاردنەۋەى پوفاتەكەيان تەرخان
كردوۋە ، ئوۋەى تاوانبارى سەرەككىيە پارتىيە ، بەھۆى چاۋساغى بۇ
سوپاى ئىران ، لە ھىرشى حاجى ھۆمەران ، زۆر ئاسايىيە بەپىزى ئەم
گومانە بكات ، بەمەرجىك فاشىست بوونى بەعس لەياد نەكات ، ئىتر چما
بۇ خەلكى دىكەش پەۋا نەبىت ھەمان ئوۋ گومان و پىرسىيارانە بكەنەۋە ،
كە دەرھاۋىشتەى يەك شىۋە پوداۋ و بارودۇخن ، لى لە كات و ساتىكى

جياۋزدا پويان داۋە ، ئەگەر مېژوۋى تراژىدىياكان دووبارە نەبنەۋە ، ئوۋە
دەبىنپىن مېژوۋى كارەساتەكان دەللى ئاۋىنەيان داۋەتە دەست يەكتر ،
لە كۆپى يەكتردا دووبارە دەبنەۋە .

سزادانى خىلپىك لە بىرى كار و كىردەۋەى پارتىك ، دواچار شاروگەلىك لە
تاۋانەكانى ھەلەبجەۋئەنفال لە بەرامبەر كىردەۋەى چەند پارت و گروپىك
، ئەۋپەپى كىردارى فاشىستانەى ، بەھىچ بەھانە و ھۆكارىك ناكىرەت
سەپۇرت بكىرەت ، تاوانبار كىردى ھەرلايەنك ، لە بىرى بەعس ، لە پاى
ئوۋ تاۋانانە ، سىپىكردنەۋەى پوۋى پەشى فاشىستى بەعسە ، لىرەدا
ناتوانىرەت بە ھەلەى لايەنەكان لە تاۋانى بەعس كەمبكىرەتەۋە ، ھەلەى
لايەنەكان بەرز بكەينەۋە بۇ ئاستى تاۋان ، بۇيە لە تاۋانى بارزانى و
ھەلەبجە و ئەنفالدا تاۋانبارى سەرەكى تەنھا بەعسە ، بەلام ئەمە ئوۋە
ناگەيەنەت ، نەچىنە ۋىزەى سىياسىيەكان و پەرىزيان بى دىك و خاۋىن
نىشان بدەين ، چاۋ لە ھەلەۋكەم و كوپى لايەنەكان بپوشىن ، پاكانە
بۇ كارەكانىان بھىنپىنەۋە تەنھا لەبەر ئوۋەى كوردن ، بە ھۆكارىكى
ئەنجامدانى ئوۋ تاۋانەيان نەزانىن لە لايەن بەعسەۋە ، بەھانەى زىرپىنپان
لەسەرسىنى زىۋىن خستە بەردەم بە سەدام ، تا خەۋنەكانى جىبەجى
بكات لە قىر كىردى كورد ، تا ئەۋكاتەى بەرپىرسانى ئوۋكات ، خۇيان
لەسەر ئەم بابەتە پاشكاۋانە قسە دەكەن و ئازايانە دىنە گز ، ئوۋ
گومانە لەسەرىيان ھەر دەمىنەت ، پىرسىيارەكانىش بارھا لىيان
دەكرىتەۋە .

هه‌رچهنده ئه‌گهر رژيم ئه‌و فاوله گه‌ورانهي چنگ نه‌كه‌وتايا ، ناي‌تواني به سانايي نه‌خشه فاشيستييه‌كاني خوي وا به سانايي جي به‌جي بکات ، برپاري مه‌رگ به‌سه‌ر گه‌لنکدا بدات و نيشتمانيک به‌ته‌واوي خاپوور بکات . ئه‌و به پيئي کيسه‌ل بۆ جيبه‌جيكردني سياسه‌ته‌كاني هه‌نگاوي ده‌نا (له ويرانکردني زنجيره گوندي سه‌ر سنوور و هه‌ر يمه‌كاني نه‌وت و ته‌عريب و ناوچه گه‌رمه‌كاني جه‌نگ و تيربارانکردني گروپ تيئ نه‌ده‌په‌پاند) نه‌ک به‌و خيريابه‌ي له دواي جه‌نگه هاوبه‌شه‌کان نه‌جامي دا له ويرانکردن کۆمه‌لکوژي .

ئاويزانکردني بزووتنه‌وه و ناوچه‌يه‌ک به‌جه‌نگي نيوان دوو ولايت ، له روي ياسايي و به‌رپرسياريه‌تبه‌وه شه‌رعيه‌ت له به‌ژينو سايدناسيني کۆمه‌ل کوژيه‌کان ده‌سيئنه‌وه ، هه‌ر وه‌ک چۆن تاوانيکي گه‌وره‌ي وه‌ک هه‌له‌بجه ، به‌و هه‌موو ويئه‌و شوينه‌واره‌يه‌وه ، به‌و هه‌موو مه‌زني و کاره‌ساته‌يه‌وه ، له دادگايي فرانس قان ئانرات له هۆله‌ند ، به‌ژينو سايد نه‌ناسينرا ، به‌لکه به‌تاواني جه‌نگ دياريكرا .

هه‌ندیک جار به‌رپرسياريئي بۆ خاوه‌نه‌که‌ي نه‌گه‌تبه‌يه ، به‌تايبه‌ت کاتيک که نه‌جامي خرابي لايکه‌ويته‌وه ، بۆيه ئه‌وه‌ي له‌و چالاكيانه به‌رپرسياريئي سه‌ربازي و سياسي گه‌وره‌تريان هه‌بووييت ، پشکي زياتريان به‌ر ده‌که‌وييت ، بۆيه ناييت به‌به‌ره‌و پوکردنه‌ويان فشاري خوئينيان هه‌لبستيت ، ئه‌گه‌ر پرسيار و گومان و نووسينه‌کان چه‌نده راپه‌له‌کينه‌ريش بن ، سه‌رده‌مي سياسه‌تي باوه‌شينکردن تپه‌پري .

ئه‌گه‌ر به‌رپيز کاک نه‌وشيروان مسته‌فا به‌ دواي کردنه‌وه‌ي نه‌يني گريئ گرتني بارزانيه‌کانه‌وه‌يه ، ئه‌مه‌ش مافي په‌واي خويه‌تي وه‌ک ئه‌نداميکي ئه‌م گه‌له کونج و که‌له‌به‌ري ميژووي ئه‌م گه‌له پيشکني ، ئه‌و نه‌ينييه به‌ باوه‌ر و بۆچووني به‌رپيزي له شه‌ري هاوبه‌شي پارتي – ئيران له حاجي هۆمه‌ران ده‌بينه‌ته‌وه ، ئه‌وا بۆ ئيمه‌ش په‌وايه به‌ دواي کردنه‌وه‌ي گريئ هۆکاري ئه‌نفالکردني 182000 مرۆفه‌وه بين ، جي خويه‌تي به‌ هه‌رچه پيگاکه‌ي به‌رپيزدا به‌ دواي ئه‌و گريه‌ بگه‌رپين و له شه‌ره هاوبه‌شه‌كاني کورد-ئيران ي سالي 1986 به‌ دواوه بيدۆزينه‌وه ، که ليداني نه‌وته‌که‌ي که‌رکوک مه‌زنترين و سه‌ره‌تاو ده‌ستپيکتي .

ئه‌م خوله‌ي شه‌ره هاوبه‌شه‌کان ، چالاکيه‌كاني به‌رفراوانتره له ديه‌واني و پيانشاندانه‌كاني حاجي ئومه‌راني سه‌ر سنوور ، له چاوساغيه‌وه گه‌يشتۆته سه‌ر پيش پاسدارا که‌وتن و هينانيان بۆ قولايي 150 کم ي کوردستان و ليداني برپه‌ پشتي ئابووري عيراق ، که نه‌وته‌که‌ي که‌رکوک ، ماشيني جه‌نگيه‌که‌ي عيراق به‌هۆي ئه‌وه‌وه کاري ده‌کرد و دريژه‌ي به‌ جه‌نگ ده‌دا ، ليره‌دا ده‌بينين رژيم به‌هۆي گه‌وره‌يي تاوانه‌که‌وه ، به‌ سزاداني يه‌ک خيل ، دلي ئاو ناخواته‌وه ، دراتر ده‌بينين په‌لاماري هه‌موو ناوچه‌كاني ده‌ره‌وه‌ي شاره‌کان ده‌دا جگه له‌چه‌ند پوازيکي بچووکي جاش نشين نه‌بيت .

له به‌رواري 20-6-1987 ، رژيم برپاري سزا داني هه‌موو بونه‌وه‌ر و گيانداريکي ده‌ره‌وه‌ي ريگا گشتيه‌كاني کوردستاني دا ، به‌مه‌ش

برپاری مەرگی دا بەسەر بەشی زۆری نەتەوێ کورد و ژیان لەسەر خاکی کوردستان ، لە ژێر ناوی سزا دانی نۆکەرانی ئێران .

لە ئاکامی لێدانی نەتەوێ کە رکۆکەو ، کۆرپەوێکی خێرا و بە کۆمەڵ ، ئەو شەو لە ناوچانە دەستی پێکرد ، کە چالاکییەکان لە سنووریدا نەجامدا بوو ، جەماوەری گوندەکانی دەورووبەر پێگا گشتییەکان کەرکوک ، سەرچەم گوندەکانیان چۆڵکرد ، پاشان لە پۆژانی دواتردا لە هەنگاوی یەکەم بەشی زۆری گوندەکان دەورووبەری کەرکوک خاپوور کران ، لە هەنگاوی دووەمدا برپاری وێرانکردنی سەرچەم لادیکان کوردستان دەرچوو ، ئەگەر لە پابردوو جار جارە گوندیکی لە نەجامی زیانیکیەتەنەوێ وێران دەکرد ، ئەوا ئیستا برپاری وێرانکردنی گشتی دا ، لە گرتنی کەس و گروپەوێ گواستییەوێ سەر برپاری مەرگی گشتی .

با بزانیین بەرپۆز کاک نەوشیروان مستەفا ، وەک فەرماندەوی ئەو کردە سەربازییە گەورەییە ، چۆن هێزەکی ئامادە کردووێ بۆ بەر پەرچدانەوێ کاردانەوێ هێرشی رۆژم ، بۆ پاراستنی جەماوەر لە تۆڵە کردنەوێ پۆژم و شوپینەواری پەرچەکرداری ، لە کاتیکیدا نەوێ پون بوو بۆ هەمووان ، بوو بوو بە نەریتی باوی بەعس ، بەرامبەر هیچ چالاکییەکی بۆ پەرچەکرداری توند و درێندانە نەبوو لە تۆڵەکردنەوێ لە جەماوەر .

بۆ بەرگریکردن لە سەدان گوند و دەیان هەزار گوندنشینانی سقیل ، کە بەشی زۆریان جەماوەری لایەنەکی خودی بەرپۆزبان بوون ، لەو

شەوێ لە ناکاودا گوند و ناوچە و بان خانووەکانیان هەموو کرا بە بەشیک لە جەنگی عێراق – ئێران ، دەبینین بەم شیوەیە خۆیان ئامادە دەکەن ، بەرپۆزی ئاوا باسی بەسەرھاتی خۆی لەو شەوێ مێژووییەدا دەکات : بۆ بەسەر بردنی رۆژیکی نەزانراو چووینە دێی شێخانی چەمی رۆژان بە هیوای ئەوێ شەوی داھاتوو بگەرینەوێ دۆلی جافایەتی 14 .

باشە دەبێت ئەو پۆژە نەزانراوە کامە بووبێت ، کە بەرپۆزی لە چەمی رۆژان چاوەڕوانی بوو ، لە کاتیکیدا سەدان گرد و تەپۆلکە و چەم و شیوو شاخ و دارستان و دۆلۆ .... و دەیان گوند و هەزاران بەرگری میلی و تیپی پێشمەرگەو و چەندین پارتی سیاسی و دەیان هەزار ھاوولاتی سقیلی نموونە وەک من و کەس و کارم ئاسا ، وەک قەلخانێ مۆزی لە دواي خۆیەوێ وەک نیچیر بۆ بەعس لەو تەختایی و هەلەتانه بەجۆر هێشتووێ !

ئەگەر یەکیک شارەزای دەفەرەکی نەبێت ، وا دەزانیت چەمی رۆژان و گوندی شێخان ، لە دەشتاییە کاکێ بە کاکییە لە بن نەھاتووێ کانی کەناری کەرکوک ، کەوتۆتە بنی بابەگورگورپەرەوێ ! . ئایا دەبێت مانەوێ شەو لە گوندی شێخان چ موزافەفەییەکی سەربازی تیدا بێت ، تاکو بە پۆژی نەزانراو باسبکریت ؟؟؟ ، لەوانەییە خۆپنەر لە گوندەکانی سەر پاستە شەقامی کەرکوک – ھەولێردا بەدوی ئەم گوندەیا بگەرین ، یان لە هەلەتەکانی کەلی سێکانی بیانەوێت بیدۆزنەوێ

، نهك ئهوهى ئەم گونده نزيك به 75 كم له نزيكترين پنتى چالاكىيه كه وه دوور بووييت ، تا دهگهيت پيى ، دهيان شيوو ههلهت و شاخۆلكه و گردۆلكه دپته پښت ، ئەم گونده تا ئىستا ، هيچ تانجيبهك به سهلامهتى پيى نهگهيوه و لىي نهگهپاوه ته دواوه ، كۆپتر به ليزهريش ئه و شيوه قوله نادۆزريته وه ، مهگه ر شيوى شيىرى شاه مهسعوود وا سهخت و قول بووييت .

به ته ئكيد هوه ده ليم ، ئەگه ر پڙيم ئه و پۆژه هه موو سوپاكه ي كۆبكر دايه ته وه و بيخستايه ته گه ر ، ناگه يشته گوندى شيخان ، كه ئه و كات مال و باره گاي دائمى هه قال عه لى بچكۆلى ئەندامى سه ركر دايه تى لى بوو .

دياره هه موو دهم فه رمانده كان ، سه ركه وتنه كان به ناو خۆيانه وه تۆمار دهكهن ، قوربانىيانى راسته قينه ش كه دروستكه رانى ميژوون ته نها پارچه شم شاليكيان بهر كه وتوو و دوايى له بيركراون ، له كاتي كدا سه ركر ده كان هه موو دهم به چهندين فرسه خ گوله نه گه يشتوه پييان ، هه رچه نده كاك نه وشيروان له مه وه دووره به هه ق فه رمانده يه كى سه ربازى نازا و جه سوور بووه .

له جه رگه ي چالاكىيه كه ، كاك نه وشيروان له گوندى مؤرخوارده ي بنارى چيائى خالخالان ده بييت ، ئەم گونده ش كه وتۆته ناوچه يه كى سه ختى پر له شيوى قول و تاشه شاخى قات قات و ته پۆلكه ي چر و چه مى قول و په زى چر و پپو قه ميشه لان و پيشه لاني پان و به رينه وه ، چهندين سال

بوو ناوچه يه كى نازادكراو بوو ، به لام به گوپره ي شيخان زۆر ترسناك و به رده سته : بنكه ي فه رمانده يى هئيزه كه ي خۆم له مؤرخواره دانا . دورى مؤرخواره له كه ركوكه وه له 40 كم كه متر بوو 15 .

له دواي ته واز بوونى چالاكىيه كه ، كۆمارى ئيسلامى كردى به هه لاور هه مووى به ناوى خۆيه وه بلاو كرده وه ، راگه ياندى به شو شيويه ، بانگه وازى به ناوچه ي جهنگ كردنى كوردستان بوو له لايهن ئيرانه وه ، هيچ رۆليكي بۆ ينك نه هيشتموه ، ينكيش وهك حكايه تخوانه كه گه رايه وه هيجى بۆ نه مايه وه ، ته نها ناوچه يه كى ويران و كوير كردنه وي گوند و مالى خانه خويكانيان نه بييت .

شه هيد پيياز به م شيويه ئامازه بۆ پاشقولگرتنى كۆمارى ئيسلامى دهكات له ينك ، كه چالاكىيه كه ي به ناوى خۆيه وه بلاو كرده وه : رۆله كانمان له ره زمه ندگاني ئيسلام توانييان كۆمپانيائى نه وتى كه ركوك خاپور بكن 16 .

ئه وه ي باشه شه رپى كه ركوك به به رچاوى جه ماوه روه ئه نجامدرا ، قاره مانه كانيشى راشكاوانه تاكو ئەم چركه ساته بى سله مينه وه باسى رۆلى خۆيانى تي دا دهكهن ، بۆيه هه ر پرسياريك بكرىت له سه ر ئەم روداوه ميژوييه گرنگه ، ئەزانرىت به ره و روى كى ده كرىته وه ، به پيچه وانه ي روداوى حاجى هۆمه ران قاره مانه كان و فه رمانده كانى تاكو ئىستا نه ناسراون و هاشا له به شدارى خۆيان دهكهن .

پېويسته ناوهځنى دانيشتنه پرؤتؤكؤلئيهكان لهگه ل ئيران , ناوهړؤكى نامه ئيمزا كراوهكان , چركه ساتى جيپهجيكردى ههموو ئهوه جهنگه هاوبهشانه , ناوى قارهمان و پالهوانهكانى , ههموو بؤ جهماوهر ئاشكرا بكرين , چونكه روداوگه ليكى گه ووهن و تراژيدياى مهزنيان خولقاندووه , هيچ روداو تراژيديايه كيش بؤ پالهوان و قارهمان نابيت .

ئازادکردن يان ويرانکردن هه له بجه

تاكو ئيستا ئيمه سنوورى مافهكانمان نازانين , ناشيانه وئيت فير بين , ماف شاردينه وهى له هاوولاتيان , ئاماژه به دهسهلاتى نارهوا , با پرسيارئيك بكهين , ئايا بؤ تاكى كورد گفتم و گؤكردن له سهر پوداوه تالهكانى نه ته وه كهى خؤى رهوايه ؟ , يان دهسهلاتداران بؤ خؤيان چؤنيان پئى خاسه , دهتوانن بهو شيويه ميژوو بنووسنه وه , ئيمه كيش كه دروستكهرى ئهوه ميژووهين و قوربانيدهرى يه كه مى كاره ساته كانين , ههموو پيتهكانى ميژوو خويئى ئيمه لئى ده تكيت , ته نها پؤلى ته مه شاكه ربينين تيايدا , ئه گه ره سهرده مى كؤيله داريدا مرؤفه كان جهسته و بيريان مولكى خؤيان نه بوو , ياساغ بوو له

خه ويشدا ئازاد ين , نايانتوانى له دهره وهى ئيرادهى خاوه نه كانيان بير له هيچى دى بكه نه وه , ئهوا له سهرده مى ئيستا دا ساده ترين ماف ئه وه يه , بتوانيت به شدار بيت له گيپانه وهى چيرؤكى مهرگى گه له كهت و نووسينه وهى به سه رها ته كانى خؤت , به لام تاكى كورد تاكو ئه م له حزه يه ئه و مافه ي نيبه و ناشتوانيت منه ي كات , چونكه ئه و پؤژانه ي ياساغه قسه يان ليبيكرت , پؤژه نه ئينى و قاچاغه كانى ناو ميژووى كوردن , پهن له لوغزى گه و ره ي سياسى شاراوه , به م هؤكار و هؤيه وه هه زاران نه ئينى ئه م گه له بردرانه گؤپه وه , كه سيش ناتوانيت له ناو گؤپه كانه وه ده ريانبيئيت , ئايا ئه و چيرؤك و نه ئينيانه سامانى ئه م گه له نه بوون ؟ ههموو بردرانه گؤپه وه , بوونه خؤراكى مشك و مار .

سه رانى كورد ئه و مافه له تاكى گه ل ده سينه وه به قوربانيانيشه وه , چيرؤكه كانى خؤيانمان بؤ بگيپنه وه , داستانه كانى گرتن و سه ربپنينانمان بؤ بنووسنه وه , هه زاران چيرؤكى كيكراومان هه يه , گوزارشت له سهرده مى كاره ساته كان ده كه ن , به لام قه ده غه كراوه گوزارشتيان لئى بكرت , با بزانيين كاك نه وشيروان مسته فا كه به پيچه وانه ي زؤربه ي زؤرى سياسيه كانى دى , كه بؤ خؤى خوينده واره و تا ئيستاش سياسيه كى دوور له گه نده لئى و داوينپيسى و جدييه , هه لوپستى چييه له سه ر ئه وانه ي له سه ر كاره ساتى هه له بجه دئنه گؤ و په خنه ده گرن له پوداوه كانى ئه وكات :

ئازادکردنى ھەلەبجە بوو بە کارەساتىكى نەتەوھىي ، نەك ھىچ
گوشارىكى لە سەر شەپكەنى ئەنفالى (1) سوک نەکرد ، بەلكە
خەم و پەژارەى زياتر کردن و کارى سەلبى کردە سەرورەيان
لەویش خرابتر بوو بە بيانوو بە دەس تاقمى داخ لە دلەوہ بۆ
ئەوہى سەرورەى يەکانى شۆرشی کوردى پى بى نرخ و
تاوانەکانى دوژمنى پى بشۆنەوہ . ھەندى لەو بەناو ((
پۆشنبىر!!)) و ((کورد پەرورەرانە؟)) ئەلٲىن

- ئەگەر يەكٲى ئىترانى نەبەردايەتە ھەلەبجە ، صەدام
بۆمبارانى كىمىايى نە ئەکرد !.

- ئەگەر يەكٲى ھاوکارى لە گەل ئىتران نەکردايە ،
صەدام گەرميانى ئەنفال نە ئەکرد !.

- خۆ ئەگەر سەرانى يەكٲى دواى ئاشبەتال دەستيان بە
شۆرش نەکردايەتەوہ ، ئەوا نەكەس ئەكوژاو ، نە ھىچ
ئاوايىەك تىك ئەدراو ، نە ھىچ كوردى زەرەرى پى
ئەگەيشت ! .

- ھەر بەم لۆجىكە ، ئەگەر مستەفا بارزانى و سەرانى
پارتى شۆرشى ئەيلوليان دەست پى نەکردايە ، ئەوا

كوردستان تووشى ئەو ھەموو كوژدان و وٲىرانىيە نە
ئەبوو !.

بىگومان ئەمە لە باشترين خالەت دا نيشانەى بىپۆشى
نەتەوھىي و ، بەلگەى نا پۆشنبىرى ئەوانەيوہ ، لە خرابترين
خالەت دا نيشانەى نا دلستۆزىيانە ، چونكە مٲوو وەھا
نانوسرٲتەوہ و پووداوہ كان وەھا ھەلناسەنگٲىرى و ناگٲىرٲتەوہ
" 17 .

دیسکۆفسكى دەلٲت : ھەر مرۆٲىك لە ئاست ھەموو كەس و شتٲىك
بەرپرسە " 18 .

نووسەر ھاوولائىيەكى چالاكە لە كۆمەلگاكەيدا ، نەك تەماشەكەرىكى
وردبىنى بىلايەن تەنھا كارى پىاھەلدان بٲت بە سەر شكۆمەندى و دانايى
بەرپرسان ، بۆيە بەردەوام قسەى خۆيان ھەيە ، خەوى گەرەيان پٲىيە ،
جيايە لە خەونى سياسىيەكان ، كەچى كاك نەوشىروان دەيەوٲت
نووسەران و پۆشنبىران بىلايەن بكات لە ئاست پوداوہكان و لە خەونى
گەرەو ئەندىشەى مرۆٲدۆستانەو مەزنى پەيامەكانيان دايان مالٲت ،
پوتيان بكاتەوہ لە ھەلوٲىست نواندن و پرسىاركردن ، بيانكات بە
نووسەرى سەلارى گوٲگر ، كاريان تەنھا پىاھەلدان بٲت بەسەر دانايى و
پاكى و شكۆمەندى و دادپەرورەى دەسەلاندارانا ، دەيەوٲت نووسەران
پۆبۆت بن چۆنيان ويست بەو ئاراستەو ئاقارەيا بىاجولٲىنن و بىانسورٲىنن

، ئەمەش بۇ خۇي كوشتىنى عەقل ، پرسىيار ، بىر كىردنەۋە ، گومانە لە ناخى نووسەردا ، سەركىدە نووسەرى كۆپرى دەۋىت ، بۇ ئەۋەى ھەلەكانى نەبىنىت ، بۇ ئەۋەى پاستىيەكان پەردە پۆش بكات ، نووسەر ھەموو كات بە گومان و پرسىيار كەرە ، ئازادە چ پرسىيارىك دەۋرۋىنىت ، بە تايىبەت لە وردە كارىيەكانى گىرنگىرەن و ھەستىارتىرەن قۇناغى مېژۋى بە گەلەكەمان ، بەلام بەپىزى دەپەۋىت ، ۋەك نووسەرانى حىزبەكانىان كارىان تەنھا بەسەردا پىدا ھەلەدان بىت و شاباشى شەپ و گەندەلى بكن ، ھىچ پرسىيارىك لەسەر پابردۋى كارەكانى ئەۋان نەكرىت ، ئاخىر نەك تەنھا مېژۋو كە ھەموو گەل خاۋەندىيەتى ، بەلكە نووسەران مافى خۇيانە تەنەنەت لە كاتى پىۋىستدا بچنە ناۋ ژيانى شەخسىشەۋە ، لەۋلايەنانەى پەپەستە بە ژيانى ھاۋولاتيانەۋە ، پەپەستە بە چارەنوسى سىياسى گەلەۋە .

لەم پەرەگرافەۋە دەرئەكەۋىت ، پرسىيار و گومان لای كاك نەۋشېروان ، سىياسىيە جدىيە خاۋىنە خاۋىندەۋارەكەمان ، بىردارەتە خانەى گوناھە مەزەنەكانەۋە ، بە كىردنى خاۋەنەكەى بۇ جەنەم دەبات ، ئەى باشە سىياسىيە پىسە دەبەنگەكان دەبىت چى بلېن ؟ و چۆن پەفتار بكن ؟ بەرامبەر بە پرسىيارانەى دەپانھىنىت بەچۆكدا .

كەس چاۋەرۋانى ھەلۋىست دەرېرېن لە كەرۋ لالەكان ، نووسىنىش لە كۆپرەكان ناكات ، بەلام ھەموو چاۋەرۋانى ھەلۋىست و وشەۋ و ۋىنەين لە سىياسى و نووسەر و ھونەر مەندان .

بىنك سەنتەرى پەۋايى دادپەرۋەرى نىيە لە كوردستاندا ، تاكو ئىستا ئىمە بىن لە دورو نىكى چەقى (بىنك) ھەۋە ئاستى دىلسۆزى و تىكۆشەرى نووسەران و پارت و گروپ و كەسەكان دىارى بكنەين ، نووسەرى مەسئول ئەۋكەسە بىت چەپلە لىدەرى باش و شاباشكەرى چالاک بىت بۇ حىزب و سەركىدە ، ھەرچەند سەردەمى سەنتەرى گەل و نەتەۋە لە گەل ۋەل بوونى پارتى سەركىدە بە بىر و كىردارەۋە بۇ ھەتا ھەتايە لە گۆر نراۋە ، بەكەسىش ناگەرپتەۋە .

نووسەر دىلى حەقىقەتە ، كۆپلەى گىرپانەۋەى پاستىيەكانە ، بۆيە دەبىت ھەموو گومانەكان بكات بە پرسىيار كىردن ، دەبىت لە عەقلى جىيەى ئەۋكاتى سىياسىيەكان تىپىپەرپىنىت ، عەقلىك يەك دىنا قىن و شەرى ناۋخۇيى و پىشىلى مافى مەۋقى بەرھەم ھىناۋە ، تاكو ئىستا بەۋە عەقلىتەيان رېگىر لەبەردەم كرانەۋەى كۆمەلگەى كوردەۋارى ، دوژمى پرسىيارن و قىنىان لە ۋەلامە .

ئەم كارەساتانە شايانى باسكردن و ھەلۋىستەكردن لەسەرى ، ھىزىك لە ھەناۋ ئەۋ كارەساتانە بوونى ھەيە ، بە قولى بەرەۋ خۇي پامان دەكىشىت بەرەۋ ھىزى رەخنەۋ گومانكردن لە رابردوۋ دەمانبات ، بۇ جەرگەى پاستىيەكان كىشمان دەكات .

ھەرچەندە بىرەنەكان ئەۋەندە گەرەۋە قولن ، بە رەخنە سارپىژ نابنەۋە ، بەلام وىژدان ئارام دەكەنەۋە ، جەستە دەحەسىننەۋە ، لە بىرىنى قولتەرى داھاتوۋ دەمانپارپىزىت ، بۆيە دەبىت گومان بكنەين و پرسىيارەكان ئازايانە

چون بۆ نووسەر په‌وايه هه‌لۆيست ده‌رپرېت ، له‌سه‌ر پوداوى بېسه‌ر و شوپنکردنى بارزانىيه‌كان ، ئاوا بۆ ئيمه‌ش وه‌ك تاكيكى چالاكى ئه‌م كۆمه‌لگه‌يه ، وه‌ك قوربانىيه‌كى ئه‌و پوداوانه ، وه‌ك بونه‌وه‌ريكى سياسى ، وه‌ك ئاژه‌ليكى سياسى قسه‌كه‌ر ، بۆمان په‌وايه هه‌لۆيست ده‌رپرېن له‌سه‌ر سه‌رجه‌م پوداوه‌كانى كوردستان ، هه‌مان هه‌لۆيست له‌سه‌ر ميژه‌كه‌ى به‌پىزى و هه‌موو سياسىيه‌كانى ئه‌وكاتى كوردستان دابننن ، كه خۆيان ده‌ريان برپووه ، چونكه هه‌لۆيستى كه‌سايه‌تپه‌يه‌كى سياسى گرنگى وه‌ك كاك نه‌وشىروان كه تاكو ئيستا سياتمه‌دارپكى جديوه نه‌گلاوه‌ته گه‌نده‌لى ئابوورى و سياسى و ئه‌خلاقيه‌وه ، ته‌نها خۆى خاوه‌ندى هه‌لۆيسته‌كانى نيه‌يه ، قسه‌كردن له‌سه‌ر ئه‌و كه‌ماسپاينه‌ماناى ئه‌وه نيه‌يه ئاوبكرپت به‌ده‌ستى به‌عسدا و سه‌پۆرتى تاوه‌نه‌كانى بكرپت ، به‌پى هه‌چ ياسايه‌ك ناكړپت گه‌ل و خپللك له‌پاى كار و كرده‌وه‌ى پارت و چه‌ند لايه‌نيك كۆمه‌لكوژى بكرپت ، كوشتنى مليژنان جه‌نگاوه‌ر به‌ئەندازه‌ى كوشتنى مندالپكى سفيل له‌ياساكانى نيو‌ده‌وله‌تى تاوان نيه‌يه ، خه‌لكى سفيل كۆمه‌لگه‌ى نيو‌ده‌وله‌تى خاوه‌ندارىيه‌تيان لى‌ده‌كات ، به‌لام تاكى چه‌كدار و گه‌ريلاي جه‌نگاوه‌ر ته‌نها تهنه‌نگه‌كه‌ى شانى ئه‌گه‌ر گروپ و پارت‌كه‌شى له‌سه‌رى بپته‌وه‌لام ، بۆيه هه‌چ كات و هه‌چ كه‌س ناتوانپت ئاوه‌به‌ده‌ستى خويئاوى به‌عسدا بكات بۆ قه‌تلوعامى خه‌لكى سفيل .

به‌هۆى ئه‌وجه‌نگه‌هاويه‌شانه‌وه سه‌رجه‌م كورد له‌لايه‌ن به‌عسه‌وه كرا به‌خائين ، له‌به‌رامبه‌ريدا به‌شيوه‌ى به‌ربه‌رييانه موماره‌سه‌ى هۆلكۆست كرا به‌رامبه‌ر به‌به‌شى زۆرى مرۆفى كورد ، ئاوه‌دانى ، سروشت ، مزگه‌وته‌كانى كوردستان ... .

نه‌ك ته‌نها مرۆفى كورد ، بگره‌ سروشتى كوردستانىش سزادرا ، هه‌موو تاكيكى كورد به‌جه‌نگاوه‌ر درانه قه‌لم ، هه‌ر له‌م بۆچوونه‌وه هه‌لس و كه‌وت له‌گه‌ل جه‌ماوه‌ردا كرا .

پيوستيه‌ راستپه‌يه‌كانى كاره‌ساتى (هه‌له‌بجه و ئه‌نفال و بارزانى) له‌مه‌رگ پزگار بكه‌ين ، له‌فه‌وتان و بېركردنه‌وه و ئاوه‌ژووكردنه‌وه بياپاريزين ، ئه‌وه‌ى به‌چاوه‌كانى خۆمان بينومانه ، به‌پاستگويانه بينوسينه‌وه ، ئيمه‌پاله‌وانان و شايه‌دحاله‌كانى ئه‌وكات ، په‌يامنيرى راستپه‌يه‌كانين ، له‌نيوان ميژوو و حه‌قيقه‌تدا ، ته‌نها ئيمه و ئيسكه‌كانى ناوبابانه‌كان ئه‌و راستپه‌يه‌كانه‌ده‌زانين ، راستپه‌يه‌كى سامناك و مه‌ترسيدار ، بۆيه له‌سه‌رمانه به‌ئامانه‌ته‌وه بياننوسينه‌وه و بيگه‌يه‌نين به‌نه‌وه‌كانى داهاتوو ، به‌هه‌موو ئه‌و مرۆفانه‌ى له‌داهاتوودا به‌كوردبوون له‌دايك ده‌بن و ده‌ژين ، بيگه‌يه‌نين به‌كۆمه‌لگه‌ى نيو‌ده‌وله‌تپش .

هه‌موو تاكيكى چالاكى ئه‌م كۆمه‌لگه‌يه ، له‌هه‌موو كات و شوپنپنكا ، مافى ئه‌وه‌ى هه‌يه بېرسپت بۆ ؟ ، ده‌بپت هه‌چ پرسيارپك بى‌وه‌لام له‌بېر و هيزرى خۆيدا نه‌هپلته‌وه ، ئيوه‌ش تا ئه‌وكاته‌ى وه‌لامى پرپه‌پتپستى ئه‌و پرسيار و گومانانه‌مان ده‌ده‌نه‌وه ، هه‌ر به‌چاوى گومانه‌وه له

کاره‌کافی پابردووتان ده‌پوانریت ، سه‌رده‌می پازیکردن و تاوانبارکردنی پوکه‌شی بی‌ه‌لگه نه‌ماوه ، تاکه چاره‌سهر وه‌لامه به پرسیاره زۆرو زه‌به‌نه‌کانی ئیمه ، قوربانیان ، گهل ، مرۆفایه‌تی .

ئه‌وه نییه ته‌نھا نووسهران و پۆشنیهرانی نامه‌سنولی کورد ئه‌و گومانه‌یان هه‌بیت و ئه‌م پرسیارانه بکه‌ن ، سه‌یربکه‌ن و بنواپن بزائن پۆژنامه‌نووسیکی ئه‌مه‌ریکی چی ده‌نووسیته ، چۆن شایه‌دی ئه‌وه ده‌دات زۆربه‌ی خه‌لکی کوردستان هه‌مان پرسیاریان هه‌یه : هێرشێ سوپای عێراق بۆ سه‌ر هه‌له‌بجه ، له مانگی کۆتایی شه‌ری هه‌شت ساڵه‌ی ئێران و عێراق هات ، هه‌له‌بجه پێشمه‌رگه‌ی لێبوو ، ئه‌و پێشمه‌رگانه‌ش په‌یوه‌ندییان هه‌بوو به تارانوه ، زۆربه‌ی کورده‌کان پێیان وایه ئه‌و هێرشانه‌ی رژیمی سه‌ددام له ئاکامی ئه‌و په‌یوه‌ندیانه بوو (رادیۆی ده‌نگی ئه‌مه‌ریکا ، وه‌رگێرانی له ئینگلیزییه‌وه بابان ، مارگریت به‌شیر ، دادگاییکردنی سه‌ددام ..... ، هه‌ولێر پۆست ژماره 65 ، 19-7-2006) .

ئه‌گه‌ر ئه‌و هێرشه‌ هاوبه‌شه‌ی کرایه سه‌ر هه‌له‌بجه ، له جێگه‌یه‌کی دیکه‌و جوگرافیایه‌کی دیکه‌ی ئه‌م کوردستانه ئه‌نجام بدرایا ، ئایا ئه‌و شویتنه کوردی به جیهان نانا‌ساند وه‌ک ئیستای هه‌له‌بجه ؟؟؟ ، بێشک به‌لی ، هه‌روه‌ک به‌ وه‌ی خۆیان نه‌خشه‌یان بۆ پزگاکردنی قه‌لادزی کێشابوو ، ئه‌گه‌ر له‌و شاره‌ نه‌خشه‌که جێبه‌جێ بکرایا ، هه‌له‌بجه به‌ شایه‌ی و

هه‌له‌له‌وه ئازاد بکرایا ، ئه‌وا کاره‌ساته‌که ئه‌و شاره‌و ئه‌و ده‌قه‌ره‌ی ده‌گرتوه ، ئه‌وجا عومه‌ر خاوه‌ر ده‌بوو به‌ خدر خاوه‌ر و هه‌له‌بجه‌ش ده‌بوو به‌ قه‌لادزه ، 5000 هه‌کش ده‌بوو به‌ ژماره‌یه‌کی دیکه‌ و دیمه‌نه‌کانیش جیا ده‌رده‌چوون .

له‌به‌ر خۆشه‌ویستی خه‌لکی قه‌لادزه و نازداری ده‌قه‌ره‌که‌ی نه‌بوو ، ئه‌و نه‌خشه‌یه جێبه‌جێ نه‌کرا ، به‌ره‌ گواسترایه‌وه بۆ هه‌له‌بجه ، به‌لکه‌ له‌ شانسی قه‌لادزه‌یه‌یه‌کان ، باری سه‌ریازی و به‌رژه‌وه‌ندی حیزب و سه‌ر پێیوونی ناوچه‌که بۆ ینک ، ئه‌و شاره‌ی پزگاکرد له‌ تراژیدیا و نه‌یناساند به‌ جیهان : له‌ به‌ر ئه‌وه‌ی چالاکی په‌که‌م بریاری هاوبه‌شی له‌سه‌ر درابوو له‌ لایه‌ن حکومه‌تی ئێران و په‌کیتی به‌ ئاگاداری سه‌رکردایه‌تی سیاسی به‌ره‌ی کوردستانی که‌ به‌ره‌ی قه‌لادزه بوو ناوچه‌که‌ی که‌وتبوه پشت دۆلی جافاتیه‌وه که‌ ئه‌گه‌ر له‌م به‌ره‌یه‌دا شه‌ر هه‌لگه‌رسا کاریگه‌ری خراپی هه‌بوو بۆ سه‌ر ناوچه‌که‌ له‌ لایه‌که‌وه‌ نووسابوو به‌م به‌ره‌یه‌وه‌ له‌ سنووری پانیه‌و قه‌لادزه‌وه که‌ هێزی ئاماده‌کراوی عێراقی لێ بوو له‌ لایه‌کی تره‌وه ته‌نھا رێگه‌ی هاتوو چۆی په‌کیتی بوو بۆ هێنانی که‌ل و په‌لی پێیووستی شه‌ر و بریندار و په‌وانه‌کردن له‌ رێگه‌ی ئه‌م سنووره‌وه بۆ ئێران بۆیه ئه‌و پلانه‌ی که‌ به‌رنامه‌ی بۆ داڕێژرا بوو ئالوگۆپی پیکرا که‌ شه‌ری ناوچه‌کانی هه‌له‌بجه پێش

بخریت و بکریت به چالاکى يه که م و قه لادزه بکریت به چالاکى
دوای نه و 19 .

لایه نه کان له به شکر دنی زیان کارامه ن به سه ر هاوپه یمانه کان خوشیان ,
به لام دستکوت ده شارنه وه و گزی له هاوسه نگه رانی خویان ده که ن و
به شیان ده خۆن . نه و چرکه یه ی هه له بجه کوردی به جیهان ناساند ,
به ره ی کوردستانی نه که پیک نه هاتبوو به لکه هیشتا هیلکه ی نه پیتا و بوو
, ئیتر نازانم چۆن به ره یه که خۆی دروست نه بویت , برپاری له سه ر نه م
جه نگه نه گریسه داوه , وه که هه ندیک به رپرسان به ره ی کوردستانی
ده که ن به مۆرکه ری پرۆتۆکۆلی نه م جه نگه : هه ر له دوای
ناشتبونه وه ی گشتی یه کیتی نیشتمانی و حیزب
کوردستانییه کاندای نه م به رنامه یه هه موو لایه نه کان په زامه نندیان
له سه ر دابوو . به به رنامه ی به ره ی کوردستانی و بایه خیای پی
دابوو له رووی پاراستنی نه یینی و ئیش بو کوردنه وه هه ر حیزبه
له چوارچیوه ی سنووری ده سه لات و ئیش کردنی خۆیدا ده ست
به کاربوو هه رچی بو بکریت ئیش بو بکات تا کاتی نه نجام دانی
20 .

له به ره وه ی به هانه هینانه وه کان دوورن له پاستیه وه , بۆیه هه ریه که ,
به شیوه و جۆریک ئاماژه ی پی ده دات , فه رمانده یه کی دیکه ی هه مان
لایه ن , نه م بۆچونه په ت ده کاته وه , شه پی هه له بجه ده باته وه سه ر

هه ولدان بو که مکردنه وه ی پاله په ستۆ له سه ر شه پی سه رکردایه تی , که
له و کاته دا (ینک) ی ته نگه تاو کردبوو , هه رچه نده زانیارییه کانی نه میش
دووهره له پاستیه وه , پوداوه کانی شه پی هه له بجه له پاستیدا و نالین
: له گه رمه ی نه و شه رانه ی سه رکردایه تیدا و بو که مکردنه وه ی
گوشاری شه ره که ئیران هیزیکه ی گه وره ی گرد کرده وه به
هاوکاری هیزه کانی ئوپۆزسیۆنی عیراقی و کوردستان بو
په لاماردانی هه له بجه و ناوچه ی شاره زوور , به لام ئیران له
دوای ده ستی له و به رنامه یه هه لگرت و په شیمان بووه ,
بۆیه یه کیتی به هاوکاری هیزه کانی پارتی و سۆسیالست و
بزوتنه وه و هه ندیک هیزی به دررۆژی 14-3-1988 په لاماری
ناو شارۆچکه ی هه له بجه یان داو له گه ل یه که م هه نگاوی
په لامارداندا هه موو شوینه کان له دوژمن پاککرایه وه و جیگا
حه ساسه کان که وتنه ده ست پێشمه رگه , هه روه ها پێشمه ره ی بو
ناوچه کانی تری شاره زووریش کرا به تایبه تی بو بیاره و خورمال
و تا نزیک سه یه سادق پاکسازی کرا 21 .

فه رمانده یه کی دیکه ی داستانی قورگرتنه وه بو خه لگی شاری هه له بجه
, لی سه ر به پارتیکی دیکه , به جۆر و شیوه یه کی تر باسی هیزه که
ده کات , که ته واو پێچه وانیه ی ئاماژه پیدانی به ریزی پێشوه .

له نووسینه که پیدا په نجه بۆ ئه وه پاده کیشیت ، هیزه کانی لایه نه کانی کوردستانیش نه بونایا ، ئه وا ئیران به تهنه هیرشه که بیان هر نه نجام دهدا ، واتا پۆلی کلکایه تی پاشکویه تی ناچار ده به خشیت به لایه نه کوردییه کان ، نه ک قاره مان : هیزه کوردییه کان وه لامی ئه وه بیان به هاوکاری ئیران له هیرشی هه له بجه به ناوی فه جری 10 وه ، هر چه نده ئه گه ر هیزه کوردیه کانیش به شداریان نه کردایه ئیران خۆی ئه وه هیرشه ی هر ده کرد به لام ئه وه نده جیکای نه ده گرت و عیراق ئه وه نده زهره ری لی نه ده کهوت وه کو باسمان کرد قیاده ی هاوکاری له گه ل ئیران کاک شیروان شیروهندی له لایه ن سۆسیالسته وه قیاده ی مهیدانیش له سنووری نه حمده ناوا به شداری کرد وه قیاده ی یه کیتی نیشتمانی کاک فه ره بیدون عبدالقادر و مهیدانیش کاک شه وکهت حاجی مشیر و له بزووتنه وه ی ئیسلامیش مامۆستا مه لا علی و مهیدانی و هاوکاری بووه له پارتیش مولازم بابه کر قیاده ی هاوکاری له گه ل ئیران و کاک حمید نه فه نیش قیاده ی مهیدانی و مه سئولی لقی 4 بوو 22.

((هر ئه و پۆژه هیزیکی ئیران گه یشته گردی به کر ناوا له لاشه وه پاسدار گه یشته ناو هه له بجه و پاشان پيشمه رگه ی

یه کیتیش به هاوکاری ئیران گه یشته ناو شاری هه له بجه پيشوازییه کی گه رمیان له پيشمه رگه ی یه کیتی کردبوو 23

به شیک له وه هیزانه له هاوپه یمانییه تی له گه ل ئیران تییان په پاند ، گه یشتنه قوناغی بوون به به شیک له سوپای ئیران ، هر وه ک شه هید شه وکهت حاجی مشیر ، ناماژه ی پی دهدات ، له کۆبونه وه کاندایا ، بزووتنه وه ی ئیسلامی وه ک هیزیکی ته واو ملکه چی کۆماری ئیسلامی ئیران گوی پایله بووه و کاری کردوو ، له لایه نه کانی دیکه زیاتر مل که چی بپیاره کانی ئیران بوونه : له م کۆبونه وه یه دا لیپرسراوانی ئیران به نوینه ری هر سی حیزبه که ی به ره ی کوردستانی راگه یاند که ((بزووتنه وه ی ئیسلامی)) هه موو بپیاریکیان سه ر به ئیرانه له م شه ره دا ، چونکه بزووتنه وه ی ئیسلامی تهنه یه ک سال بوو دروست بووبوو 24.

چه کداره کانی بزووتنه وه ی ئیسلامی ، به بۆنه ی سه رکه و تنه کانیانه وه ، شای و لۆغانیان له هه له بجه گپراوه ، میدل نیست وچ و چاودیری مافی مرۆڤ له م باره یه وه ده نووسن : چه کدارانی بزووتنه وه ی ئیسلامی عیراقی به بۆنه ی سه رکه و تنه وه شایی و هه له په رکییان له به رده م باره گای ئه من و ئیستخبارات دا ساز دا بوو که بۆخویان داگیریان کردبوو ، به لام خه لکی شار به گشتی له چاوه روانیی به لاو

مەترسییەکی گەورەدا بوون ، بە تاییبەتی کەوا لە ماوەی 15 مارت دا فەرمان بە کارمەندانی فەرمانگەکان درا چۆلی بکەن و بگۆڕێنەوه 25.

بەلام نامەکی خۆلێخۆشبوو مەلا عوسمان عەبدوالعەزیز و ناماژە ی پێچەوانە دەدەن ، هاشا لە پۆلیان و بەشداری لە چالاکییەکی و شای سەرکەوتنەکی دەکەن ، خۆیان ناکەن بە شەریکی زیانەکی ، دەهەرییەکی بە ملی خۆیان نامێنن و هاشا لە چڕینی گۆرانی و گرتنی سەرچۆپی و هەلپەپکێیەکی دەکەن ، هاشا لە ئەلاو ئەکبەر و تەکیبەرەکانی دوا ئازادکردنی شار دەکەن ، چونکە دواتر ئەم چالاکییە نەغزبوونی شار و کۆمەڵ کۆژی دانیشتوانەکی لێکەوتەوه ، شکست و زیانی نەگەتیش هەموو دەم هەتیوه ، بێ کەس و دایک و بابە ، هەموو کەس لێی هەلدێت ، ئەگەر ئەو نامە یە پیش کارەساتەکان لە دەزگایەکی پاگەیاندن بۆ کراپیتەوه ئەوا جێی متمانە یە و دەلێن بارەکەلا ، بەلام بۆ کۆکردنەوهی دوا کارەسات بە عانە یە کە قەلب ، لە کۆتایی نووسینەکی دا هەردوو نامە و بۆچونەکی وەک خۆی بۆ کراوەتەوه .

پاسدار لە چەند پۆز پیش 16 ی مارتەوه ، هاتنە ناو شاری هەلەبجەوه و بە ناشکرا تیایدا بینراون : وەک باس دەکری هەندێ لە پاسدارە ئێرانییەکان هەر زوو لە 13 ی مارتەوه دزەیان کردبوە ناو شارەوه و لە شەوی 15 ی مارتدا بە ناشکرا بە ناو شەقامەکاندا

نمایشیان دەکرد و بە یاوەری کوردە عێراقییەکان و سلاویان لە خەلکی شار دەکرد و هاواریان دەکرد " الله اکبر خومەینی رەهبر " 26 .

، " و خۆیان دەکرد بە ناو ماله کاندای فەرمانیان پێدەکردن نانی شیوانیان بۆ ئامادە بکەن . هەندێک بە ماتۆر بە دەوری هەلەبجەدا دەسوڕانەوه ..... " 27 .

گرتنی هەلەبجە بۆ ئەوه نەبوو بکریتە سەرەتایەکی بۆ پاککردنەوه و پامالینی بە عس لە هەموو کوردستان ، بەلکە بۆ کردنی بوو بە ویستگە یەکی بۆ گەیشتن بە شارەکانی نەجەف و کەربەلا ، بە گۆڕە ی ئەو ئاماژانە ، کە جێی متمانە ی جیهانیین ، وا پێی دەچیت هەفالانی پێشمەرگە ، گەفتی ئەوه یان بە پاسداران داییت ، چاوساگیان بۆ بکەن ، تا گەیشتن بە شارە پێرۆزەکانی نەجەف و کەربەلا ، لە پرسیاری پاسدارەکان لە خەلکی هەلەبجە ئەمە دەخوینرایەوه : " ئەمانە لە خەلکە واقی ورمایەکی سەر جادەیان دەپرسی کە شارە پێرۆزەکانی کەربەلاو نەجەف چەند لێرەوه دوورن " 28 .

کاک نەوشیروان مستەفا ، بە پێچەوانە ی هاشاکردنی برادەرانی بزووتنەوه و خۆ دزینەوه ی هەندێک لایەن ، ئەو هیژانە ی بەشداریبوونە لە داستانی بزگاری هەلەبجە ئاوا ریزبەندییان دەکات : هیژە کوردی

یەکان : یەکیتی ، پارتی ، حەسک ، بزوتنەوێ ئیسلامی ھێزی
سەرەکی ڕزگارکردنی ھەلەبجە بوون 29 .

لەبەر ئەوەی پەوتی چالاکییەکی لە دواییدا پێچەوانە کەوتەو ،
پێشمەرگە بە زیان لێی دەرچوونە دەرەو ، کورد کرا بە قوریانی
گەشتنی پاسداران بە شارە پێرۆزەکانی نەجەف و کەربەلا ، بۆیە
کاک نەوشیروان ، ھەموو بەشداریبووان لە چالاکییەکی دەکات بە برا بەش
لەگەڵ ینک ، قەت ینک ئاوا سەخی تەبیەت نەبوو ، لە دابەشکردنی
سەرکەوتن لەگەڵ ھاوێپمانەکانی ، بە تاییەت دەستکەوتی سەربازی ،
ھەموو کات گۆشتی بۆخۆی خواردوو ، پێخۆلەشی بۆ ھاوێپمانەکانی
بەجێ ھێشتوو ، ھەرچەندە لە پاستیدا پێشمەرگە یەک ، لە چالاکییە
سەربازییەکان بەشی شیریان ئەجامداو لە کوردستان ، پێشەنگی
خەباتی چەکداری بوونە .

بەھەقی بۆخۆی وایە ، ئەوەی تەنھا پەزنامەندی لەسەر پەیماننامەکی
کردییت ، تەنھا پڕۆتۆکۆلەکانی واژۆ کردییت ، بە ئەندازەی پشکی
گەورەترین لایەنی خاوەند گەورەترین ھێزی سەربازی لە دورینەوێ
زیان و ھەلەبی بەردەکەوێت ، بۆیە ئەو لایەنانە بەبێ جیاوازی برا شەریکن
لە ھەموو شوێنەوارەکانی ئەو شەپە ، چۆن لە دەستکەوت و سەرچۆپی
یەکەم پۆز شەریک بوون ، ئیستا لە پرسیار و گومانەکانی ئێمەش
یەکسانن .

لە دورینەوێ دەسکەوت و شکست ، گزنگ باوەرپوونە بە چالاکییەکی ،
نەک بەشداری ژمارە ی زۆری جەنگاوەر و ھێزی ناگری ئەو لایەنە لە
شەپەکی .

بەپێزی ناپاستەوخۆ دان بە شکستی ئەو جەنگ و داستانە دەنێت ،
بەوێ کەس خۆی ناکات بە خاوەندی ، لە درێژە ی نووسینەکییدا
بەپێزی بەم شیوێ بەس لە نەمە کەرامی ھەندیک لایەن دەکات و
دەنووسییت : ھەرۆکو چەندین جار روی داوہ کە ، سەرکەوتن
ھەموو لایەکی خۆی کردوہ بە برا بەش لە تیک شکانیش خۆی
دزیوہ تەوہ 30 .

منیش بە تەواوی لەگەڵ ئەو بۆچونەم ، ئەو لایەنانە ئەمپرو ناویرن
خۆیان بکەن بە شەریکە بەشی شەپەکی ، ھاشا لە رۆژ و بەشدارییان
دەکەن لە چالاکییەکی ، بۆیە پێویستە بە پرسیارکردن ھەموویان
بدۆزێنەوہ و بکریین بە برا بەشی ئەو شەپە ، برا بەشی پرسیار و
گومانەکان ، ھەرچەندە کاک نەوشیروان ئەو ئەرکە ی ئەنجام داوہ ، بێ
وہلامی برا بەشەکانیش باشترین بەلگە ی شەریکایەتیانە لە
کارساتەکی .

لایەنیکی سیاسی ئەگەر تەنھا واژۆی لەسەر پڕۆتۆکۆلەکی
ئەنجامدانی شەپەکی کردییت ، چەپلە ی بۆ ھەلگەرسانی لیداییت ، بە
ئەندازە ی ئەو لایەنە ی رۆژی سەربازی سەرەکی گێراوہ ، پشکی لە
دورینەوێ ھەلەکان بەر دەکەوێت ، ھەلە لە ھەوئۆیستەوہیە ، نەک

له وردەكارىيەكانى به پراكتيزەكردن ، له هه‌ئۆيستی سياسىيەوه‌يه ، نهك ژماره‌ى جهنگاوهر و هي‌يزى ناگرى لايه‌نى به‌شدار بوو و ناوچه‌ى سه‌ربازى .

ژيان هه‌موو كات ئه‌زمونێك له‌وانى ديكه زياتر فير خه‌لك ده‌كات ، ئه‌ويش ئه‌وه‌يه زه‌ره‌ر هه‌تيوه كه‌س خۆى ناكات به‌ باوكى ، بردنه‌وه‌ش هه‌رده‌م شه‌په له‌سه‌رى ، كه‌واته جهنگ له‌سه‌ر ئه‌نجامى سياسىيە ، نهك ده‌سكه‌وتى شه‌پ ، شه‌پى هه‌له‌بجەش بۆيه بى‌بابه ، چونكه ده‌سكه‌وته سياسىيەكه‌ى قيژه‌ونه .

ئهو‌وى له‌ ناو شار بووبو‌ي‌ت ، پشتى به‌ كه‌مینه‌كانى سه‌ر جاده‌ى گشتى به‌ستوو ، ده‌نا خۆى راناگرت و ده‌ستى بۆ ناگر بازى وا كه‌وره نابرد ، بۆيه هه‌موو ته‌واوكه‌رى داستانىكى مه‌زنن ، دوايى بوون به‌ قاره‌مانى كاره‌ساتيىكى مه‌زن .

ئيران هه‌موو ده‌سكه‌وته‌كانى شه‌رى هه‌له‌بجەى بۆ خۆى برد ، سياسى و سه‌ربازى و تالان و برۆ ، پارتە كوردىيەكانيش جگه له‌ كاره‌ساتى هه‌له‌بجە بۆ گه‌له‌كه‌يان و وي‌نه‌كه‌ى عومه‌ر خاوه‌ر بۆ بازرگانى پيوه‌كردن ، هي‌چى ديكه‌يان بۆ نه‌مايه‌وه ، له‌ عه‌مه‌لياتى : فه‌جى 1 دا كه‌ وه‌ك ئيران باسى كرد ده‌سكه‌وته‌كانى جگه له‌ 800 كم چوارگۆشه له‌ ناويدا 102 گوند كه‌ سه‌ره‌كيترين ده‌سكه‌وتيش رزگار كردنى هه‌له‌بجە بوو) 31 .

دواى چالاكىيەكه ، لايه‌نه كوردىيە به‌شداربووه‌كان ، وه‌ك شاگرديش له‌ لايه‌ن ئيرانه‌وه قه‌بو‌لنه‌كران ، بۆيه چه‌مكى ئازادكردنى هه‌له‌بجە ، بووبه ده‌سته‌واژه‌يه‌كى پوچ و بى‌مانا كه‌س ناو‌پ‌رێت له‌م‌پ‌ر‌دا به‌كارى به‌ي‌ت‌ه‌وه‌و دووباره‌ى بكاته‌وه ، ته‌نانه‌ت له‌ دانىشتنه‌ حزبيەكانيش :
ئيران له‌ برۆى 19-3-1988 كابرآيه‌كى به‌ناو پره‌زائى وه‌ دانا بۆ قايمقامى هه‌له‌بجە و لای خانوه‌كانى گولان له‌ وپه‌رى چه‌مه‌كه‌وه مۆرو كورسى و مي‌زى خۆى لى دانا و بانقى هه‌له‌بجەش حه‌ره‌سى يه‌كئيتى له‌سه‌ر داندراو موديرى بانقى هه‌له‌بجەش كاك قادر سوڤى سه‌عيد بووئ ئه‌مرى له‌ حكومه‌تى ئيرانه‌وه بۆ پاسداران ده‌رچوو بۆ كاتى پيوست ده‌توانن تا شتتان پى ده‌كات له‌ مالى خه‌لكى و له‌ بازاى هه‌له‌بجە ئيستيفاده بكن و دواى حكومه‌ت ته‌عويز و زه‌ره‌ريان ده‌داته‌وه ياخوا جه‌زاي خي‌رى خاوه‌نه‌كه‌ى ده‌داته‌وه ئه‌وه‌ش قوناغيك بوو بۆ ئه‌وه‌ى ده‌سكارى مالى خه‌لك بكرت ئيران ته‌بليغى هه‌موو حيزبه‌كانى كرد نابيت كه‌س له‌ناو هه‌له‌بجە مه‌قه‌ر دانى و كه‌س به‌واته ناو شاره‌وه ته‌نها ئيران بۆى هه‌يه و به‌ وه‌ره‌قه‌ى فه‌رمان داريه‌وه 32 .

تالان و بړۍ ئيران له شاری هله بجه ، همه لایه نه و همو شویمیکي گرتوه ، نه گهر عیراق کیمیا بارانی هله بجه ی کردبیت و خه لکه کی کوشتبیت ، نهوا ئیرانیش سه رتاپای میراتی پاشماوه ی خه لکی نه وشاره یان تالان کرد ، له و جه نکه نا پیروزه دا سه ر بۆ به عس مال بۆ ئیران بوو : ... له لایه کی که وه ئیران له سه ر به نامه که و ته بردنی هه رچی شتی به که لک هه یه بۆری ئاو گه وره و بچوک و ته نکه ری ئاوو به نزیل و نه وتی عه سکه ری و مه دنی هه رچی ده ست که وت مالی حکومت یان دائیره کان وه ته قاننده وه ی هه ندیک جینگای گرنگ وه ک کارگه ی په تاته ی سیروان کارگه ی جگه ره ی هله بجه وپردی زه لم و زوری که و بینای باشی ته قانده وه وه کو گازینوی ئه حمه د ئاو له پشتی په لگه وه وه له پوژه کانی دوایدا که و ته برینه وه ی عاموده کانیش عمودی ده بریه وه و ده بیرد ئه وه ی به کار به اتایه شو فل و سه یاره و هه تا سه یاره یشه خسی و بلدوزه رو زور شتی برد ده یه ویست هه یچ به جی نه یه لئ له دوا ی خو یه وه ، له ئیواره ی پوژی 24-3-1988 من له بازار ی هله بجه و تیپه پ بوم سه یرم کرد هه ندیک له براده رانی په کیتی و پاسدارانیش لایان وه ستابون به کزسه وه و مه کینی له حیم خه ریکی خه ریکی بانقه که ی هله بجه

بوون ئیمه نه وه ستاین بۆ به یانییه که ی واته 25-3-1988 سه رم دا له و په زانیه که داندرا بوو به فه رمانداری هله بجه سه یر ده که م بۆله ی دیت و وتم چیه ووتی بانقه که یان بر دووه فه رده یه ک پاره ی ورده داندرا بوو په نجایی و دینار وله و با به ته و وتم خوتان بردوتانه ... و وتم بۆ ئه وه پاشماوه یه ک نیه لات داندرا وه .. ووتی ئه وه چوین له بنی قاسه که دا کومان کردو ته وه و وتم ئیوه حه ره س نه بوون ووتی با ئیمه و په کیتی پیکه وه حه ره س بووین ئیمه حه ره سه کان خومان گرتووه له وانه یه په کیتی بیت .....

..... هه مان شه و له شکری خوراسان له تیپی)

2) ی ئیمام په زا بانقه که یان ته قانده وه و پاره که ی که زیاتر له (

700) هه زار دیناری پاره ی خه لکی و زیاتر له 70 کگم زنیپ و زور شتی به به هایان برد ..... 33 .

به گویره ی و ته ی دانیش تووانی شاری هله بجه ، دوا ی دوو پوژ له کیمیا بارانه که ، شاره وانی کرماشان هاتنه شاری هله بجه ، هه رچی که ل و په لی گه وره هه بوو بۆ خو یان بردیان ، نه وانیش پښیدا و بوون له لایه ن هیزی پشمه رگه وه .

تروك بوونه ، دياره مەرج نىيە ئەم بېيارە ھەموو كات لەسەر ھە دەرايىت ، جارى وا ھەيە بېيارى شەخسى ھەرماندەيەك پۆل دەگىرپىت .
 ئەوانەى ھەموو دەروازەكانى ژيانىان ئابلوقە دابوو لە بەردەم جەماوەر ، پېشمەرگە و پاسداران شورايەكى ۋە ھەمىيان لە بەردەم دەريازبوونى خەلكەكە دروست كردبوو ، بۇ پىگە گرتن لە بەردەوام بوونى ژيان ، ئەو خەلكە ناين زانى بە چ دەروازە ۋە دەرگا يەكدا خۆيان لە مەرگ پزگار بكن ، لە ھەر يەكەكانى خۆين و ژەر دەريازين ، لە چ سوكنايەك خۆيان ھەشار بدەن ، ژيانى خۆيان و مال و منداليان لە كۆتا بوون بپاريزن .
 شەھيد پىياز زۆر ئازايانە ، ئەو سەر ۋە رىيەى لە دواى مەرگ بۇ خۆى تۆمار دەكات ، خۆى پاك دەكات ۋە لە ھەموو گومانىك ، گومانەكان لە دلدا زيندانى ناكات ، راستىيەكان لە جەماوەر ناشارىتە ۋە ، دەيخاتە سەر كاغەز و دەلالت ئەمە راستىيەكانە ، تەزكىيەى ھەموو گومانەكانى دللى ئىمە و پرسیارەكانى مېشك و ئازارەكانى ناخمان دەكات ، باس لە داستانى پزگارىيە ھەلە بچە دەكات ، بە توندى پەخنە لەوانە دەگىرپىت پىگر بوونە لە دەرياز بوونى خەلك .

ئاخر ئەگەر تۆ دەمامكى كىمىاوى بە دەم و پلەتە ۋە بىت ، بەلام رىگای دەريازبوون بە جەماوەر نەدەيت ، ئەمە جگە لە خۆكۆزى بە گەل و بەبارمەتەگرتنى جەماوەر زياتر ھىچى دىكە نىيە ، ئەگەر ترست لە مەرگ نىيە ، ئەم دەمامكى كىمىاويانە چىيە بەقەدتانا شۆرپۆتە ۋە ، بۆچى ھەموو بە كۆمەل ھەلتانگرتو ۋە ؟ .

پىگە گرتن لە دەرياز بوونى خەلكى شارى ھەلە بچە

يەككە لە دياردانەى كە سياسىيەكان لەكاتى خۆيدا بە لەخۆبايىونە ۋە ئەنجاميان داو ۋە بە ملھورپىيە ۋە جىبە جىيان كردو ۋە ، ئىستا لە بەرامبەر ۋە لامدانە ۋە پرسیارەكانى و ئاشكرانى نەپتىيەكانى زۆر لاوان ، ناويزن ئازايانە گوى بىستى پرسیار كردن بن لە بارە ۋە ، پىگە گرتنە لە جەماوەر بۇ دەرچوون لە ھەر يەكەكانى ژەر و جەنگ و كىلگەكانى مەرگ ، لە ترسى ئەو ھى گومان لە پابردووى سياسيان بكرىت ، مېژوو ۋە پرسیارەكانىان بخرىتە ژىر گومان و پرسیارە ۋە لە پرسیارانە زارە

ئەو نىيە تەنھا ئىمەى نا مەسئول ، لۆرەو دەور بە دەور ئەو پەرخانە بگىن ، بەلگە شايدەد حالەكان وقارەمانەكانى ئەو سەردەمانە كە بەشيك بوونە لە پوداوەكان ، بۆ خۇيان كارەساتەكەمان ئاوا بۆ دەگىنەو ، شەھىد رېياز لەم بارەيەو دەنووسىت : .... ئەو لىپرسراوانەى لە ھەلەبجە كارى نا جوامىرانەى دەور لە رەوشتى پىشمەرگانەيان ئەنجامدا پىويستە بۆ كۆمەلانى خەلك دەست نىشان بگىت تا رەش و سپى لىك جيا بگىتەو ، بە راستى رىگا گرتن لەو خەلكە تاوانىكە مەگەر بەعسىيەكان لە دەستيان ھاتى 34 .

بە گوێرەى وتەى دانىشتوانى شارى ھەلەبجە ، مامۇستا مەلا ەلى پابەرى بزوتنەو ەى ئىسلامى كوردستان ، لە كاتى كۆكردنەو ەى خەلكدا بۆ وتاردان بۇيان ، لە ئەنجامى تۆپبارانكردنى شار ، چەند كەسىكيان بوونە بە قوربانى .

ئەگەر مەلا ەلى بۆ گوگرتن لە وتەكانى ، خەلكى ناچار بە كۆبونەو كرىبىت ، چەند دانەيەكيانى بۆ بەھەشت ناردىبىت ، يەككىتىش وەك پىشەى ھەمىشەى خۆى ، بە بچوكتىن سەرکەوتن بەھارى ھىناو تە چۆك و بانگەشەى نەمانى پڙىمى كرىو ، وەك ئەو ەى بەعس ھەمان پڙىم نەبىت ، پۆژانە فرۆكەكانى ئاسمانى تارانىان كرىبو بە شوپىنى تەراتىنى خۇيان ، پىشتر شارى سەردەشتيان لەو دىو سنورەو ە دايە بەر چەكى كىمىاوى ، كاك مەمەدى حاجى مەحمود ئاوا باسى ئەم پوداوە دەكات : تەيارە لە سەعات 2 ى پاش نىوەرۆ چەند جارنىك لە

ھەلەبجەى دابوو لە دواى نوڤى نىوەرۆ مامۇستا مەلا ەلى داواى لە خەلكى ھەلەبجە كرىبو دواى نوڤى نەپۆن قەسەيان بۆ دەكات لە كاتى قەسەكردندا تەيارە لىى دان و خەلكىكى نۆرى كوشت پىش ئەو خەلك دەيەويست لە شار دەرىجىت بەلام يەككىتى نىشتمانى رىگای لە چوونە دەرەو ەى خەلكە كە گرتىبو نەك ئىجبارى بى بە موکەبەرە پىى وتبون و داواى لى كرىبون ھەركەس لە مالى خۆى بىت پڙىمى عىراقى نەماو لە ناوچەكە و كەس نەترسىت نۆر لە خەلكى لە دەرەو ەى شار گەرابو ەو ناو شار كە دەبوو داوا لە خەلكى بگىت شار چۆل بكات ، لە سەعات 2 ى پاش نىوەرۆو قەسفى گەرمى لەسەر بوو ھەندىك خەلكى ھەلەبجە بەرەو ەنەب و سازان و ەبابەيلى دەرىجىبون بەلام بە نۆرى تەيارەكان لەناو شارى ئەدا بۆ ئەو ەى خەلكەكە لەشار دەرنەچن و بۆ ئەو ەى بە كىمىاوى لىيان بدات دواى ئەو خەلك ھەمووى خۆى لەژىر زەمىن و مالىكان شاردبو ەو لە سەعات 30،3 پاش نىوەرۆ پڙىم 7 تەيارەى جۆرى سىخۆى روسى كە ھەندىك كەس واىان دەووت 35 .

مەجلىسى ئەعلاى ئىسلامى عىراق و ئىترانىيەكانىش ، رىگر بوونە لە دەرىجىونى خەلك لە شار بۆ خۆ پزگار كرىدنىان لە پەلامار و ھىرشى پڙىم

، وەك ئەوئەي دانىشتوانى شار دىلى جەنگى ئەوان بىن ، ئەو ھەموو ھىزە پەنگاۋ پەنگە ، بەشىۋەي جۇراۋجۇر پىش بە دەرچونى ئەو خەلكە بگىن ، بىشك بالئەش ناتوانىت خۇي لەو ھەموو ئابلوقەيە پزگار بكات ؟؟ : ئىران و ھىزەكانى مەجلىس ئەعلايا فەيلىقى بەدربە تايبەتى جىباۋازى پەفتارىيان لەگەل جەيشى عىراق نەبوو بە ئاشكرا بوو شەپريان بە پارتى و يەككىتى و سۆسىالست دەفرۆشت و دەھاتنە ناو مەقەرەكانمان ئەگەر جاشىك يا سەربازىكى عىراقى لە مەقەرپى لايەنە كوردىەكان خۇي شاردىبىتتەو ئەوان دەھاتن بۇيان و دەھان برد 36.

((لە سەعات 1,5 ى شەو 15-16-3-1988 ھەوالمان بۇ ھات لە پىشتى سەربازگەي دەلەمەپى پىشتى ھەلەبجە ، ھىزىكى سوپاى ((9ى بدر)) سەر بە ئەنجومەنى بالاي شۆرپى ئىسلامى عىراق بوون و لە گەل ھىزەكانى سوپاى پاسدارانى ئىراندا لەو شەپەدا بەشدار بوون ، پىكايان لەو خەلك و مالانە گرتىبوو كە بەرەو دىھاتەكانى ((پىشاۋ بۇين)) ى سەر سنوور كەوتىبوونە پى و لە شار دەرئەچوون 37.

شەھىد شەوكتەتى حاجى مشىر ، سەبارەت بە پۇلى ئىران لە پىگەگرتن لە دەرچونى جەماوەر ، ھەمان ھەلوئىستى ھەبوو ، بەوئەي پىگىرى

كردوۋە و نواندوۋە لە بەردەم خۇ دەربازكردنى خەلك لە شار : لە چەند شونىكى ترەو كە خەلك رۆىشتىبوون ھىزى ئىرانىان دىبوو بەو شىۋەيە پىگەيان لى بەستىبوون و نەيان ھىشتىبوو بپۇن بەشنىك لە خەلكەكە گەرابونەوہ بۇ ناو شار يان لە دەوروبەر بلاۋەيان كردبوو 38 .

ھەرچى سابىر كۆكۆيى بەم شىۋەيە ئامازە بە پىگىيەكان دەكات لە بەردەم دەربازبوونى خەلك ، بەلام لە بەرئەوئەي ئەم ھەموو پەخنەكانى تەنھا ئاراستەي كۆنە حزبەكەي خۇي دەكاتەوہ ، بۇيە لوجىك لە دەستە دات : كۆمەلانى شارى ھەلەبجە لە پۇئى 13_14_15_3 1988 ھەوليان دابوو شارەكەيان چۆل بگەن لە ترسى نىيازى كلوى بەعسىيەكان ، بەلام لە لايەن لىپرسراوانى يەككىتى نىشتمانىيەوہ پىگەيان نەدرايوو شارەكەيان چۆل بگەن و بەلئىنيان پى دراىوو كە پارىزگارىيان لى ئەكرى (نالەي پىشمەرگەيەك بۇ مئىژو ، بەشى يەكەم ، سابىر كۆكۆيى 2001 ل، 285).

مەلا كرىكارىش ئامازە بە پىگە گرتن لە دەربازبوونى خەلك دەكات لە بەشى كۆتابى بابەتەكە دەفەكەي وەك خۇي دەخوئىننەوہ . نۆدبەي بۇچون و ھەلوئىست و بىرو پا و ئامازە پىدائەكان ، لەسەرئەوہ كۆك و تەبان ، ئىران و بەدر و پىشمەرگە پىگىيان دروستكردوۋە

له بهردهم خۆ دهریازکردنی جه ماوه له شاری هه له بجه ، بهم هه لویسته شیان زۆرتین ژماره ی هاوولاتیانیان کردوو به نیچیری گازی خه رده لی به عس : له هه ندی ریگه دا ئیرانییه کان و ، له هه ندی جاده و ریگه ی دیکه شه وه پیشمه رگه پیشیان له خه لکه که گرت و ، گنیرایاننه وه بۆ نیو شار ، لیکدانه وه ی سه رکردایه تی حیزبه کان نه وه بوو ، شاری هه له بجه و ده وره به ری وه ک نیوچه و پیگه ی رزگارکراو له ژیر کۆنترۆلیاندا رابگرن که خه لک و ئاوه دانی تیدا بیت 39.

هه رچه نده له لایه ن حکومه ته وه ، پیش هه نگاهه کانی تۆله کردنه وه ئاماده و سازکراوو ، به لام لایه نه سیاسیه کان ، خۆیان له گیلی دابوو و گرنگیان به هه نگاهانه ی به عس نادا ، وه ک نه وه ی هه یچ نه زمونیکی پیشتریان له گه لیان نه بوو بیت ، هه رچه نده بۆ خۆیان ده مامکی کیمیاوی و دهرزی دژه ژه هریان ئاماده کردبوو : له لایه ن حکومه ته وه فه رمان ده رکرابوو فه رمان به ره کان شار جیبیلان 40 .

هیرشه کیمیاوییه که بۆ سه ر دانیشتوانی شار ، دوا به دوا ی داگیرکردنی هه له بجه ، گه رماو گه رم نه نجام نه درا ، تاکو نه گه ری نه وه بکه ین خه لک هه ل و کاتی خۆ دهریاز بوونیان له بهردهم نه بووه : دوا ی چوار پۆژ هه له بجه بۆردومان کرا 41 .

جه ماوه ری هه له بجه ، بۆچونیان له سه ر ریگه گرتن له جه ماوه ر و دهریازبوونیان و پیشبینیکردنی هیرشی کیمیاوی بۆ سه ر دانیشتوانی شار له به کتری جیا به ، نه دامانی پارته سیاسیه کان ، نه وانیه لایه نه که یان تاوانبار کراوه به ریگه گرتن له جه ماوه ر ، به پیچه وانیه جه ماوه ره وه هه لویست دهرده بپن ، نه وان پیشیان وایه ، پیشبینی نه وه نه کراوه هیرشی کیمیاوی بکریته سه ر شاری هه له بجه ، وه لی له وه لامدانه وه کانیان باسی نه وه مان بۆ ناکن بۆچی نه وه هموو قیناع و دهرزی دژ به کیمیاوییه یان له و کاته دا پی بووه : (کامیلی حاجی عه لی) نه ندامی مه کته بی سیاسی بزوتنه وه ی ئیسلامی پپی سهیره کاتیک باسی نه وه ی له گه ل بکه ی که خه لک پیش وه خته ئاگیان له نیازیکی گلاوی له و جوهری رژی می به عس بو بیت و به نه نقه ست یان به هه ره هۆیه ک شاره که یان جی نه هیشته بیت .. نه و ناتوانیت باوه ر به وه به ی نیت و دلنیا شه نه گه ر خه لکی هه له بجه بچو کترین زانیارییان له و باره یه وه هه بوایه ، بیگومان نه ده مانه وه .

(ئیبیراهیم هه ورامانی) به ریوه به ری مینۆمینیته هه له بجه ی شه هید ، هاوړای به رپر سه که ی مه کته بی سیاسی بزوتنه وه ی ئیسلامیه وه ده لیت به هه یچ شیه یه که خه لکی هه له بجه ئاگی له وه نه بووه که رژی می درنده ی به عس نیازی کیمیا بارانکردنی هه یه وه له و کاته دا شاره که ش له ژیر کۆنترۆلی هیزی پیشمه رگه ی کوردستانیدا بووه . به لام به لای مامۆستا (هما یۆن صاحب) وه وه نا کریت بگوتریت که هه له بجه ییه کان پیشوه خته ئاگیان له نیازی رژی م نه بووه و نه و ده لیت پیش وه خته من ئاگام لیبوو که ده یان ووت کیمیاوی نه وه شینی نه ک وه شینراوه وه پیشبینی ده کرا ، به لام خۆشحالی

باله سیاسیه‌کانی کوردستان و ئه‌و ئازادییه چه‌ند کاتژمیرییه شاره‌که‌و ئاماده‌گی سوپای پاسداران و ئه‌و شایعه‌و دهنگوباسانه‌ش که بلأوده‌کرانه‌وه ، ته‌ئسیری له‌سه‌ر دوا‌رای خه‌لکه‌که هه‌بوو وه‌خه‌لکی واسه‌ریان لیشی‌وابونه‌یان ده‌زانی چی بکه‌ن . (شه‌فیع حه‌مه‌خان) لیش ئه‌وه ته‌ئکید ده‌کاته‌وه که‌خه‌لک زانیارییان له‌سه‌ر ئه‌وه هه‌بووه‌و لایه‌نیکی سیاسی کوردی که‌له شاره‌که‌دا بووه ، له‌رێگه‌ی راگه‌یاندن و بلا‌وکردنه‌وه‌ی دیعایه‌ی جو‌راوجۆره‌وه خه‌لکه‌که‌یان له‌راکردن و خۆ ده‌ربازکردن سارد کردووه‌ته‌وه . شه‌فیع ئاماده‌نبیه ناوی هه‌یج لایه‌نیک و که‌سایه‌تییه‌ک ده‌ست نیشان بکات ، به‌لام له‌وه بئێگومانه‌ که به‌شیک هه‌له‌بجه‌ییه‌کان شتیکیان له‌باره‌ی کیمیای بارانه‌وه پیش وه‌خته زانیوه .

م.همايۆن) ده‌لێت : هه‌ندیک له‌خه‌لکی خۆیان پچایه‌وه‌و به‌نیازی ده‌رچوون له‌شار سواری ئۆتۆمبیل بوونه ، به‌لام کاتیک هه‌رله‌ناو شاره‌که‌دا گوئیان له‌ده‌نگی ته‌بیل و ته‌قه‌ی خۆشی بووه ، په‌شیوان بوونه‌ته‌وه‌و گه‌راونه‌ته‌وه‌و بۆ ناو شار ، هه‌رچه‌نده ئه‌م رایه‌ی (همايۆن) به‌لگه‌نامه‌یه‌ک یان دیکۆمێنتیک نبیه تاوه‌کو به‌هێزی بکات و لایه‌نیک یان سه‌رکرده‌یه‌ک تاوانبار بکات . به‌لام) همايۆن) هه‌له‌ی به‌ره‌ی کوردستانی له‌وه‌دا بینیه‌وه ، له‌و سه‌روه‌خته‌دا به‌یاننامه‌یه‌کی ده‌رنه‌کردووه تا به‌خه‌لک را‌بگه‌یه‌نن که‌چی بکه‌ن و چی له‌ئارادا هه‌یه .. به‌رای ئه‌و ، بونی به‌یاننامه‌یه‌کی له‌و جو‌ره‌ی به‌ره‌ی کوردستانی کاریگه‌ری ئیجابی باشی ده‌بوو... خاله (محهمه‌دی) ته‌مه‌ن 58سا‌له‌ش بۆخۆی یه‌کێک بووه له‌وانه‌ی که ئه‌وه‌دنگۆیه‌ی بیستبوو ، به‌لام وه‌ک خۆی ده‌لێت پی یان وابوو که‌دیعا‌یه‌ بی‌ت و چونه ده‌ره‌وه‌ی ره‌تکردووه‌ته‌وه 42 .

به‌لام نامه‌که‌ی مامۆستا مه‌لا عوسمان عه‌بدو‌العزیز له‌ به‌شی کۆتایی با‌به‌ته‌که ته‌واو پچاو‌انه‌ی و ته‌کانی کاک کامیله ، ئیتر ئه‌م دوالیزمه له

سیاسه‌تی بزوتنه‌وه له‌ پای چی ؟ ، نازانم گالته‌یان به‌ زاکیره‌ی گه‌ل دیت ، یان ئه‌و نامه‌یه هه‌له‌به‌ستراوه ؟ .

که‌سانی دی را‌شکا‌وانه‌تر و ئازایانه‌تر ، له‌وانه‌ی له‌ سه‌ره‌وه لیدوانیان داوه سه‌باره‌ت به‌م دۆزه ، هه‌لوێست ده‌رده‌به‌ییت ، پونتر قسه‌ی خۆیان ده‌که‌ن و را‌شکا‌وانه‌تر هۆکاره‌کان دیاری ده‌که‌ن : به‌ داخه‌وه پیشمه‌رگه‌کانی ینک - پدک - حسک - و ئیسلامی رێگه‌یان ناده‌ن (مه‌به‌ست خه‌لکه) به‌ره‌و شار ده‌یان گۆرینه‌وه . هه‌ندیکیشیان

سو‌کایه‌تی یان پی ده‌کریت و ته‌قه‌یان به‌سه‌ردا ده‌کریت 43 .

دکتۆر فایه‌ق گو‌لپی له‌مه‌ش زیاتر ده‌پوات و ده‌لێت : شکاتم هه‌یه له‌وه‌ی چوار که‌سی پله‌یه‌کم به‌هۆی پیشمه‌رگه‌وه شه‌هید بوون ، چونکه له‌کاتی کیمیابارانیه‌ هه‌له‌بجه‌دا که‌سوکاره‌که‌م ویستبوویان را‌بکه‌نه ده‌ره‌وه‌ی شار ، به‌لام پیشمه‌رگه‌ رییان لی گرتبوون ، شکاتم هه‌یه له‌و پیشمه‌رگانه‌ی کاتی کیمیابارانیه‌که بانکی سه‌ره‌کی هه‌له‌بجه‌یان تالان کرد ، شکاتم هه‌یه له‌وه‌ی بازرگانی به‌ هه‌له‌بجه‌وه ده‌کری و چه‌ندین ده‌زگای دزی زانستی به‌ناوی هه‌له‌بجه‌وه کراوه‌ته‌وه‌و پارهی خه‌لکی هه‌له‌بجه‌ ده‌خۆن 44 .

با بزانیین هێزه سیاسییه‌کان ، ئه‌وانه‌ی لی‌ره‌و له‌وی به‌شیوه‌ی جو‌راوجۆر ، یان رێگر بوونه له‌ ده‌رباز بوونی خه‌لک ، یاخود ساردیانیان کردۆته‌وه له‌ ده‌رچوونیان له‌ شار ، چون خۆیان ئاماده کردووه ، به‌رامبه‌ر به‌ په‌رچه‌کردارو کاردانه‌وه‌ی هێرش کیمیای عی‌راق بۆ سه‌ریان : ئیمه 4000 ده‌رزی ئه‌ترۆپینمان وه‌رگرتبوو له‌گه‌ل قیناع و هه‌موو پیوستیه‌کانی .... 45 .

شەھید شەوكت لە ھاوولاتیان زیاتر دەپروات و باسی ئەزمونەکانی خۆیان دەکات لەگەڵ بەعس ، لای مسۆگەر بوو ھێرشی کیمیای دەکرێتە سەرشار ، کەچی وەک دەبینن ترس یان بەرژەوێندی کەسی وا دەکات ئەمڕۆ ئەو بەپێزانە نەتوانن قسەیی دلی خۆیان راستگۆیانە بکەن : ئێمە وەک ئەوێ لە شەرەکانی پێشوو ئەزمونمان ھەبوو لە سوپای عێراق کە لە شەردا ھەموو جۆرە چەکی بەکاردێنێ بۆیە ((جل و بەرگی دژی کیمیای + ماسک دژی گاز + درمان و ئەمپول))ی دژی گازمان لە ئێرانیکان وەرگرت بۆ ھێزەکانمان بە زیادیشەو . وە مەشقمان بە ھێزەکانمان کرد لەسەر چۆنیەتی بەکارھێنانی لەکاتی پێویست دا . جگە لە بەشی ھێزەکان چەند جارێک داوامان لە ئێرانیکان کرد کە ماسک و دەرمانی دژی کیمیای بەشی زۆریەیی ھاوولاتیانی ناوچەکەش ئامادە بکەن و ببھێنن ھەرچەندە ئێرانیکان ئەم داوایەیان زۆر لاقورس بوو چونکە ئەیان ووت ناتوانن بەشی ھەموو خەڵک ماسک و جلی دژی کیمیای ئامادە بکەن چونکە زۆرە و زۆریش ئەکەوێت بەلام ئێمە ھەر داوامان ئەکرد و پیمان دانەگرت چونکە مەترسیمان ھەبوو لە رژیمی عێراق کە لە

پابردوودا لە دۆلی جافەتی چەکی کیمیای بەکار ھێنابوو دژی خەڵکی ناوچە و دنیاتەکانی 46 .

خەڵک بە دەست تالی خرایە بەردەم پەحمەتی تاقیکردنەوی چەکی کیمیای بەعسەو ، بە چەکی ئەتۆمی ھەژاران ((خەردەل)) قەلاچۆکران ، ھەژاران چیرۆکی تایتانیک لەو پۆژەدا خولقا ، لی کەس نییە ئەمڕۆ لە گۆرەکانیان دەریان کات و بیانوسیتەو : لە ژووری مالاکانی سەرووی ھەلەبجەو کچ و کورپیکی زۆر گەنجی جوانمانبینی سەریان نابوو بە یەکەو ، دیاربوو گازلیی دابوون ، جل و بەرگی پاک و ئارایشی جوانیان ھەبوو ، سەرنجیان راکێشاین بۆیە لایان دابەزین ، لە حالمان پرسین دیاربوو بووک و زاوای شەوی پێش کیمیابارانە کە بوون ، ھەر بە جلی بووک و زاوایانەو بوو ، گازلیی دابوون ئێمەش تەنھا یەک دەرزیمان پێ بوو ، تیا ماین لە کامیان بدەین ، کە لیمان پرسین ئەم دەرزییەمان پێ یە لە کامتان بدەین ، ھەر یەکە ئەبوت لەوی تر بدە 47 .

لەو شەردا سەرباری تالان و بۆی سەرۆت و سامان و مالی دانیشتوانی شاری ھەلەبجە ، کاری دزیی و ئەنجامدرا ، ھیچ یاداویریەکە ناتوانیت لە بیری بکات و ھیچ قەلەمێک ناتوانیت وەک خۆی

وینای بکات و بینوسیتیه وه : دهست درئیژی بۆ سهر کچه شههیدهکان و دزینی بازنگی دهستیان - پاسداران - 48 .
 نه وه نییه تهنها پاسداران ، تاوانبار بن ، بهرامبهر به نهجامدانی نه وشیه تاوانه دزیوانه ، بگره شهریکه به شهکهشیان که پیشمه رگه یه ، له شهپی ههله بجه دا ، له تۆمه تبارکردن پشکی شیرییان بهرده که ویت و بارته قای نهوان به شی خۆیان ده دورنه وه : روتکردنه وه و برپینی دهستی کچان و ژنانی شههید بوو ، له بله قهوی و بناویله و عه نه ب له لایه ن هندی پیشمه رگه ی نه ولایه نانه وه 49 .

لهو شه ره چاره نووسی پیاوانی به عس وهك ئیستا ، ههر نازاد بوون و لی نه پرسینه وه بوو ، بۆیه ده بوایا لهو کاته وه وه بمان زانیایه خوویهك گرترا به شیری قهت تهرک ناکریت به پیری : مولازم خالید مودیری ته منی ههله بجه بیان ده رکرد ، سه ده ها سیخوری تریان ده رکرد 50 .

کاک نه وشیروان هیچ کام له بۆردومانکردن و پێگه گرتن له ده ربازبوونی خه لک و تالان و بپۆو برپینه وه ی دهستی کچان له لایه ن ئیرانه وه به کاری خراب نابینیت ، به پێچه وانه ی هه موو نه وان وه ، کاره کانی ئیران به رامبهر به جه ماوه ری هه له بجه به رز ده نرخینیت ، لی ئیران هه رچی کردییت بۆ برینداره کان ، بۆ وینه گرتنی که ناله کانی پاگه یاندن ، نه یه توانیوه نه ماناله زیندوبکاته وه که پیش هیرشه کیمیاوییه که ویستوییه تی خۆی ده رباز بکات ، پاسدار به قۆناغه ژپسی

که پراوندویانه ته وه بۆ ناو مه رگ و له سوکنایه کدا گیانیان له دهست داوه ، نه وشه هید و بریندارانه ی به نه رمه غار و به رانپیل و کۆله وه به لیدان که پێنرانه وه ناو شار ، له ژێر زه مینی ماله کاندایه کۆمه ل به دهست له ملی یه کتره وه سه ریان نایه وه ، له م باره یه وه ناماژه بکه ن بزانی به پێزی چی ده نووسیت : نه گه ر ئیران به زویی فریای دانیشته وانی قه زای هه له بجه نه که وتایه ، نه گه ر دانیشته وانی ناوچه که هه موشیان نه مردنایه له وانه بو ژماره ی کۆژاو و بریندار چه ند قات له وه زیاتر بوایه که هه بو ، ئیران سه دان تۆتۆمۆبیل و هالیکۆپته ری بۆ گۆنانه وه ی بریندار و ساخ ته رخان کرد و ، به زویه کی زو هه موو دانیشته وانی ناوچه که ی گۆنایه وه دیوی ئیران ، بیگومان نه مه کاریکی ئینسانی بو که نابێ کورد له بیری بچیته وه 51 .

که چی شه هیدی فه رمانه کاک عه بدوالره حمان قاسملو به پێچه وانه ی نه مه وه ، ئیران له پال عیراق تاوانبار ده کات له نه جامدانی کیمیا بارانه که " کل العرب له تیتری دیمانه که نویسیوی " د. قاسملو ده لی عیراق چه کی به کار نه هیناوه " ، به لام له خواره وه نووسیوی که " قاسملو ده لی هه م عیراق و هه م ئیران له هه له بجه چه کی کیمیا بیان به کار هیناوه (دیدار له گه ل عه بدولای حه سه ن زاده - ئاوینه 18-7-2006 ، ژماره 28) .

كاتيك به پېز قاسملو تيرور ده كړيت له لايه ن كۆمارى ئيسلامى
ئيرانه وه ، به داواكارى كۆمارى ئيسلامى ئيران چه ندين پارتى
سياسى كوردستانى (پدك ، ينك ، سؤسيالست ، ....)
به ياننامه دهره كهن و به عس تاوانبار ده كهن به تيرور كړدى
شه هيد قاسملو ، مام جه لال له و باره يه وه گوتار يكيش ده دات .
كه واته وهك ده بينين سياسيه كان به پيى په يوه ندييه كان و
به رژه وه ندييه كان ليدوان ده دن وه لويست دهره بېن ، بؤيه به رامبه ربه
يه ك كاره سات بؤچون وه لويست و گوزار شتى جيا له يه كتر ده بينين ،
نه گهر دوا ليزميه كانيان بدؤزينه وه ئايا نه مه نامه سنوليه ته ، يان
سياسه تى كوردى بؤخوى به شيوه ي سروشتى هر ه روايه ؟ .

ديروكى تالان كړدى بانكه كه ي هه له بجه

كاره ساتى هه له بجه هر نه وه نييه نغرو بوونى شار و روى درنده يى
رژيمى به عس دهر بخت ، نه وانهى قازانجيان بينيوه له روخانى سه دام
بين له وئى له سهر مؤنمينت و كه لاهه كانى نه عله تى بكن و
شهر عيبه ت به جه نكه كانيان بدن .

چيروكى تالان كړدى بانكه كه ي هه له بجه ، تاكو دنيا دنيا يه ، مروفتيكي
كورد به زيندويى له سهر نه م زه وييه هه ناسه بدات ، له پال وينه كه ي
عومر خاور ، دهر بېرى مه زلوميه تى خه لكى نه م شاره يه ، بووه به
سومبولى تالان و بېرى شار ، هه روه ك چون عومر خاور بووه به
سومبولى 5000 شه هيد . كاره ساتى هه له بجه پره له چيروكى سه يرو
سه مره ، جيهانى غريب ، ناشرينى بى وينه . ناشرينيه كانى نه وكات
، به ده سه لات و هينو ده وله مهندي نه مروفتى ناشارد ريتته وه و جوان ناكريت
، به زه بروزه نكيش پرسياره كان خه فه ناكريت ، هه ر ده بيت لاپه رپه كانى
هه ليد ريتته وه بؤ نه وه ي وهك خوى چون بووه بچيته ميژوه وه .

ئەوئەندەى لە شەپى ھەلەبجە گرنكى بە پاراستنى بانكى شار و پارەى ناو قاسەكەى درا لە لاين فەرماندە سەربازىيەكانى پيشمەرگەو ، نيوو ئەوئەندە گرنكى بە سەلامەتى خەلكى شار بديرايا ، ئەوئە ئمارەيەكى زۆر كەمتر لەوئەى ئىستا ھەيە قوربانى دەدرا ، ئەوانەى ئىستا من دەيانلئيم ، وئەى من نين ، بەلكە وئەى خودى فەرماندەكانى ھيرشەكانن بۆ سەرشارى ھەلەبجە ، وەك دەبينين لە ناخۆشتين ھەل و مەرجى سەربازيدا ، لەسەردەمى مەركى بە كۆمەلى گەلدا ، فەرماندەكان ھەموو بىر و ھۆشيان لای دەسكەوتە و ژيانى چەندين ھاوپى خۆيان دەخەنە مەترسييەو ھەل پىناو پاراستنى پارووى چەورى ناو قاسەكە : ئىوارەى يەكەمى گرتنى ھەلەبجە ، يەككە لەو شويئانەى بايەخى زۆرمان پى دا ((بانقى)) ھەلەبجە بوو 52 .

لە كاتىكدا ھەلەبجە بۆنى سىۆو سىرە بۆگەنى خەردەل داى گرتبوو ، قوربانين بە لۆرى تەرمەكانيان بار دەكرا و بە كۆمەل دەنئيزان بە بەرچاوى كاميراكانى جىھانەو ، عومەر خاوەر خەوى ئەبەدى بە پزگارکردنى كۆپە تاقانەكەيەو دەبينى ، مردن بە موو لە ھەمووانەو دەور بوو ، كەس باوھپى بە چاوى خۆى ناكرد ، لەو شەو ھەلەبجە چارەنووس سازەدا فەرماندەى گشتى پزگارکردنى ھەلەبجە خەوى پەمبەيى بە پزگارکردنى قاسەكەو دەبينى : بۆ شەوى 16-17-3-1988 چەند بە ئاميرى ھۆكى توكى ھەولم دا تاوھكو ((كاك مەجيدى حاجى على)) م پەيدا كرد و لئيم پرسى كى لای

بانقەكەيە ئايا ئىوئە ئىستا لە كوئىن ، وەلامى دامەوئە ئىمە وە ھەموو پيشمەرگەكان لە شارنەماوين و كەس خۆى لە ناوشاردا ناگريئەت لە ترسى كيمياباران ، كەس خۆى نادا بە كوشت بۆ پاسەوانى كردنى بانق . ووتى خەمت نەبى نەك ھەر ئىمە ھىچ كەس لەو گەرەكەدا نەماوئە لە ترسى كيميابارى ، بۆ پۆژى 18-1988-3 تۆزىك باروئوخەكە ھىور بوويەو بۆردومانى ناو شار كزبوو ، دووبارە داوام لە ((كاك مەجيد حاجى على)) كرد كە بە خۆى پيشمەرگەكانى بپۆنەوئە ناو شار بۆ پاراستنى بانقەكە كە تا بزانيين چى لى بکەين ھەر بەو شىوئەيە بە ھەزار حال تەوانيمان پيشمەرگەكانى پازى بکەين بپۆنەوئە ناو شار ئاگانان لە بانقەكە بئت ھەرچەندە ھەموو ئەيان ووت ((كاك شەوكت)) پيشمەرگە ناتوانى لە ناوشاردا بمانى ، ھەندىكيان بربندار بوويون پيشتبونەو بەرەو وولاتى خۆيان لە ديوى ئيرانەو ، ئەوئەشى كە ماوئە خۆيان ناخەنە بەر مەترسى مردن لەبەر قاصەيەك كە نازانرى چى تئيدايە 53 .

تەنھا بە نىگابانىکردن لەسەر پاراستنى قاسەكە نەوئەستان ، بەلكە كۆمەلئەك پيشمەرگەى بىچارە ، جەستەى خۆيان خستە بەر مەترسى بربارى چاوجنۆكەنى فەرماندەكانيان ، لەو پۆژانەدا نەك تەنھا مرۆڤ ، بگرە بەرد و شاخ زەوييش خۆى لەبەردەم شوئەوارى ژەھر بارانەكە ناگرت ، كەچى نىگابانى و پاراستنى بانقەكە بەردەوام بوو بە چركەش لى جيانابنەو ، ئەگەر ھەموو خەلكى ھەلەبجە گيانەلايان بديا بۆ

تۆزۈك داوود دەرمان ، پزگاركەرانى شار گوڭيان لئيان نەبوو وەك
بينيمان و خوڭندمانەو لە زمانى خۇيانەو ، مېش نابوو بە ميوانيان ،
بەلام بۇ شكاندى قاسەكەو پاراستنى دەستكەوتەكان ناوى لە ھەولئى
بئوچاندا بوون و بە دواى حەتمىيەتەو بوون بۇى ، ولاتان دەگەپان بۇ
پەيداكردى ئامىز و دەزگاپەك تا نىچىرەكەيان بۇ ئازاد بگات و
دەرگاگەيان بۇ بگاتەو .

ھىشتا تارمايى كىمياوييەكە بە تەواوتى نەنيشتبەو ، تەرمى
قوربانيان لە گۆرە بە كۆمەلەكان نەنرابوون ، بەرپرسانى پىشمەرگە بۇ
پاوه دەچن بۇ ھىنانى كۆسرە تا قاسەكەى پى بشكىنن ، بۇ ئەوھى
دەستيان بە دەسكەوتەكانى ناوى بگات و غەنيمەكەى ناوى ھەلال بگەن
: بۇ ئەم مەبەستە ((كاك حاميد و مامۆستا صالح)) رۆيشتن
بۇ پاوه لەوئى ((دىنەمۆو كۆسرەكەيان ھىنا)) چونكە لە
ھەلەبجە كارەبا نەمابوو بەھۆى بوردومانەكەو . رۆيشتبوون
زۆر ھەوليان دابوو بۇ برپنەوھى قاسەكە بەلام بى سوود بوو
ھىچى لئى نەبرى بوييەو چونكە پۇلايەكى زۆر قايم بوو . بۇ
رۆزى 3-19 ھاتنەو لام ووتيان ھىچ سوودى نى يە و
ناكرىتەو 54 .

لە 3-16 بە دواوھ شار بۇتە وئرانە ، نغزۇ بووھ بەسەر يەكدا ، بەلام
بەرپرسان بە بست لە قاسەكە دوورناكەونەو ، لەو كاتەى ھەزاران
كەس لە خەلكى ھەلەبجە كۆيز دەبن ، ئەمان نىگابانى چپتر دەكەنەوھ
لەسەر قاسەكە ، چاوەكانيان زەقتەر دەكەنەوھ بۇ پاراستنى . لە

كاتىكدا سەدان مندال بەبى سەرپەرشتيار دەمىننەوھ لە پەناگەو ناو
شيوو دۆلەكان خۇيان گرمۆلە دەكەن و لە برسان فرمىسكەكانيان
دەخۇنەوھ ، ھەزارانيان بە دەم سوتانەوھ خۇزگەيان بە مەرگ دەخواست
، كەچى پزگاركەرانى ھەلەبجە ، دەورو پىشتى قاسەكە چۆل ناكەن لە
پىناو گەيشتن دەسكەوتەكەى ناوى ، پەلەيانە زوو بيشكىنن و
پارەكەى ناوى فرىاي ئەوخەلكە بخەن و گەرميان بگەنەو ، كە لەو ديوو
سنوورەوھ لە برسان و لە سەرما يەك لە دواى يەك بە دەم ئازارەوھ سەر
دەنيئەوھ !! ، ئەمەيە درۆزنى و دوپويى سياست ، كەچى لە ناكاودا
زرمەى ناخۇشتەر لە كىمياپارانكردى ھەلەبجە دەبيستن ، خەونەكانيان
دەبيت بە سەراب ، ھەرچەندە جەماوەر ئەوھندە درۆى بۇ كراوھ باوھرى
بەم سىنارىيۆيەى خوارەوھ نىيە : شەوى 21-22-3-1988
لە كاتىكدا من و مامۆستا صالح قادر و كاك حاميدى حاج خاليد
و كاك قادر كۆكۆيى لەگەل كۆمەلئىكى ترلە لئىپرسراوھكانى ((ى
ن ك)) لە عەبابەيلى بووين سەعات ((10)) شەو گويمان لە
تەقینەوھ يەكى گەورە بوولە ناو شارى ھەلەبجەدا 55 .

كە ئەم ھەوالە جەرگپرە ناخۇشە دەبيستن ، بيشك بەلایانەوھ لە
بۆردومانكردى شارى ھەلەبجە جەرگپرەبوو ، ئىشى لە كەوتنى 5000
تەرمى شارگەورە تر بوو ، بۇيە بە پەلە خۇيان دەگەيەننە بانقەكە ،
كەچى بە وتەى خۇيان بەبى ئومىدى دەگەپننەوھ ، ھەرچەندە بەشيكى
زۆر لە خەلكى ھەلەبجە گومانيان لە راستى ئەم وتەيە ھەيە : ھەر
شەو سەعات ((12)) كاك حاميدى حاجى خاليد و مامۆستا

صالح که نه و هه‌واله یان بیست یه کسه ر پویشترین بۆ هه‌له‌چه بجه ،
 سه‌ردانی بانقه که یان کردبوو که دیبویان به ته‌واوی دیواره‌کانی
 پووخاون و ((قاصه‌که‌ی)) ته‌قی بوویه‌وه ... 56 .
 ))سه‌ر له به‌یانی من و ماموستا صالح پویشترین بۆ هه‌له‌چه و
 سه‌ردانی لای بانقه که مان کرد هیچ پاسه‌وانیکی لی نی یه و قاصه
 و بینا که هه‌موی ته‌قیئراوه‌ته‌وه له ناو به‌رد و ئاسن و دیواره
 پوخواوه‌کانیدا ته‌نها دوو نیوه توره‌که‌ی بچوک پاره‌ی ئاسنمان
 دۆزییوه‌وه له ((10 فلس + 25 فلس + 50 فلس + 100 فلس +
 250 فلس)) که هه‌موی نه‌ی نه‌کرده شه‌ش هه‌زار دینار .
 سه‌یر له‌وه‌دابوو که هه‌موو ماندوو بووین ته‌نها یه‌ک له‌ت دیناری
 کاغه‌ز یان 10 دیناری یان 25 دیناریمان نه‌دۆزییوه‌وه که
 بیسه‌لمینی که قاصه‌که به پاره‌وه ته‌قیئراوه‌ته‌وه ، نه‌که‌ر چه‌ند
 نمونه‌یه‌کمان ده‌ست که وتایه ده‌رئه‌که‌وت قاصه‌که به پاره‌وه
 ته‌قیئراوه‌ته‌وه 57 .

دوای ته‌قاندنه‌وه‌ی قاصه‌که‌ش له خوینی به ناهق پشای پاره‌که‌ی
 ناوی خۆش نابن و لیپرسینه‌وه‌ی له‌سه‌ر ده‌که‌ن ، که‌چی خوینی 5000
 هاوولاتی که‌س نییه‌ لی پی‌رسیتته‌وه و تهرمه‌کانی بژمیڤیت و
 خواهنه‌داریه‌تیا ن لی بکات ، جگه له وینه‌کانیان نه‌بیته ، تا ئیستاش نه
 ژمیڤرداون ، کورد یه‌که‌م گه‌له ژماره‌ی قوربانیانی خۆی نازانیت :
 پیش نیوه‌پۆی 3-23-1988 له‌وی کۆبوینه‌وه که لیپرسراوی
 یه‌که‌می حیزبه‌کان هاتبوون له ناوچه‌که‌دا ، چونکه کۆبوونه‌وه‌که

له‌سه‌ر داوای من بوو ، له پێشدا من قسم کرد پیم ووتن
 ته‌قینه‌وه‌ی ئه‌م بانقه نابیت هه‌روا به ئاسانی بروت به تایبه‌ت
 ئیمه وه‌ک ((ی ن ک)) لیپرسراوی یه‌که‌م بووین له سه‌ره‌تای
 شه‌ردا که شاری هه‌له‌بجه گه‌راوه 58 .

گرنگ نییه بانکه‌که و پاره‌که‌ی ناوی که وتیته ده‌ست کی ، که زۆر
 پیوایه‌ت و چیرۆکی جۆراوجۆری له‌سه‌ر ده‌گه‌رپه‌وه ، گرنگ نه‌وه‌یه
 نه‌وه‌ی دزیوپیته‌ی به‌شیک بووه له هیزی به‌ناو پزگاری که هه‌له‌بجه " "
 سه‌ری هه‌له‌بجه‌یه‌کان بۆ به‌عس ماله‌که‌شیا ن بۆ هیرشبه‌ران " .
 نه‌وه‌ی جیگای سه‌رنجه بۆ ئیمه ، نه‌وه‌نده‌ی گرنگی به بانکه‌که‌ی
 هه‌له‌بجه دراوه ، هه‌زاریه‌کی نه‌وه‌نده گرنگی به چاره‌نوسی خواهند
 پاره‌ی ناو بانقه‌که نه‌دراوه ! ، دیاره بۆ نه‌وه‌ی ببن به خواهنده‌ی شه‌ری
 پاره‌ی بانقه‌که تاکه پێگا نه‌وه‌یه له خواهنه‌که‌ی پزگاریان بیته .
 بینیمان هه‌له‌بجه‌یه‌کان پیکه‌وه بۆ مه‌رگ برداون ، شه‌ریش له‌سه‌ر
 میراته‌کانیان سازکراوه ، هه‌مووکات شه‌ر بۆ ده‌سکه‌وتی شوینه‌کانه نه‌ک
 خه‌لگه‌که‌ی .

چارەنوسى پېشمەرگەكانى كوردستانى رۆژھەلات

شەپى ھەلەبجە تەنھا ھېرۆشىماى سەردەمى لىوھ لە داىك نەبوو ، بەلكە دەيان كارەساتى دىكەشى لەگەل خۆيدا خولقاند ، چەندىن دۆزەخۆكەى بچوكتى و ھەزاران مەينەتى گەرەترى بەرھەم ھىنا ، بۆيە شوپنەوارەكانى بۆ چەندىن نەوھى دىكە لەسەرمان دەمىننیتەوھ ، تاكو منەى زىاترى بكەيت ، گريان و ئىشى زىاترى لى بەرھەم دەمىنیت ، ھەرچەندە ھەلەبجە وەك ئىستا دەبىينىن لەسەر كەلاوھ و زەوى سوتاوى خۆى درووست بووھ ، بەلام شوپنەوارەكانى پۆژ لە دواى پۆژ گەرەتر دەبىت ، پۆژ بەپۆژ كەلاوھكانى گەرەتر و برىنەكانى قولتر دەبىتەوھ ، يەككە لەو كارەساتانەى لە ئاكامى شەپى ھەلەبجەوھ بەدى ھات ، ئەو تىسرەواندە بوو لە پېشمەرگەكانى كوردستانى خۆرھەلات (كۆمەلە – ديموكرات) كەوت ، لە جەرگەيدا سەربارى ئەوھى بىنكەو بارەگاكانىان لە دەست داو ناوچە پزگاركاراوەكانىان داگىركرايەوھ و بوونە ئاوارە ، ھاوكات زياتر لە 72 پېشمەرگەى قارەمانى كۆمەلە لە گوردانى شوان ، لە ئازاترين پېشمەرگەكانى كورد بوونە قۆچى قوربانى ئەو شەپە مالىوئرانكەرە .

ھەرچەندە يىك لە ئاستى بەرزدا پەيوەندى بەو لايەنانەوھ زۆر گەرم و گۆر بوو ، دەكرا لە كەسى نمرە يەكەوھ ھەردوولا لەو شەپە ئاگادار بگردرايانەتەوھ ، نەك لە ئاستى بەرپرسى پلە دوو و سىئى تىپەكان ، تەنانەت خەلك ، تاكو لايەنى بەرامبەر باوھ بە ھەوالەكە بكەن : نەدەكرا راستەوخۆ بەرنامەكەى خۆمانىان پى بلىين ، لەبەر پاراستنى نھىنى چالاكى يەكە و ئاشكرا نەبوونى . دياربوو زۆريان پى ووتبون بەلام لايەنى ديموكرات گالتهيان بە ھەوالەكە ووتبويان پىروپاگەندەى كۆمارى ئىسلامى ئىرانە بۆ چەواشە كرنى ئىمە ، لە راستيدا لەم لاشەوھ چونكە ھىز كۆكردنەوھكانى ئىمە و ئىرانىش ئەوھندە بە نھىنى بووكە بە شەو جموجۆلمان ئەكرد و بە تايبەتى حكومەتى ئىران ھىزەكانى زۆر بە نھىنى ئەجولان بە ئوتومۆبىلى داخراو بە شەو لە ناوچەكانى نىوان ((پاوھ و جوانرۆو باينگاندا)) بلاوھيان پى كردبوو لە دۆل و شىوو ناو دارستانى ناوچەكەدا جىگايان چاك كردبوو ، ھاتوو چۆشيان لەو ناوچەيە قەدەغە كردبوو 59 .

نەك تەنھا ھەوالەكەيان بە بەرپرسانى پلە دوو و سىئى ناوچەكان نارووھ بۆ ئەو پارتە ھاوپەيمانانەيان ، بگرە وەك دەبىينىن بە خەلكانى پىبوارا پېشمەرگەى كۆمەلەيان ئاگادار كردۆتەوھ لەو ھىرشە گەرەبە ، كە ئەويش بۆخۆى گومانى لىدەكرىت پاست بىت ، ياخود تەنانەت لە

باشترین حالت هه‌واله‌کیان پێ‌گه‌یشتبێت : له هه‌مان رۆژیشدا
نامه‌یه‌کیان ناردبوو به که‌سیکی دلسۆزدا که بیگه‌یه‌نێته
لێ‌پرسراوه‌کانی کۆمه‌له‌ی زه‌حمه‌ت‌کێشانی ئێران 60 .
ئهم هه‌ولانه له رێگه‌ی تیبی 11 ی هه‌ورامانی ینک ئه‌وه
ئه‌نجام درا 61 .

به‌م شیوه‌یه‌ وه‌ک ده‌بینین ژبانی سه‌دان تیکۆشه‌ری کورد خراپه
مه‌ترسییه‌وه ، دواتر به پێکه‌وت به‌شیکیان پزگاریان بوو له‌و
کاره‌ساته : ... کاک شه‌وه‌کت و کاک حامید ووتیان ئێران
ده‌زانێ هێزی دیموکرات له‌و ناوه‌یه و ئیستا هه‌رچی به‌سیج و
کوردی لای پاوه و جوانرۆ هه‌یه هیناویانه بۆ ئه‌وه‌ی بیانناسن
و ئه‌گه‌ر بگه‌ڕین ده‌بێته عه‌یبه‌یه‌کی گه‌وره‌و ئابرومان ده‌چێت
ووتیان ئێمه هه‌یچمان پێ‌ناکرێت و مه‌سئوله‌کانیان له
عه‌بابه‌یله‌ (2-3) جێگا شاردومانه‌ته‌وه ، من له پۆژی 21
3-1988 دای نیوه‌رۆ رۆیشتمه عه‌بابه‌یله‌ له ژێرزه‌مینیکدا
بون هه‌موویان نزیکه‌ی (25) که‌س له مه‌سئوله‌کانیان له‌وێ
بوون زۆر وه‌زعیان خراب بوو زۆر نا‌ره‌حه‌ت بوون گله‌بیان له
کاک شه‌وه‌کت و یه‌کێتی کردکاک شه‌وه‌کت پێی وتوون هه‌یچ
چاره‌یه‌ک نییه یا شه‌ر بکه‌ن تا ده‌کوژین یا ته‌سلیم بن به ئێران

ئه‌گه‌ر خێزانه‌کانیان ته‌سلیم بێت هه‌یچان لێ‌نایات یا بۆیان
ده‌به‌نه سه‌رده‌شت یه‌کێتی من که چووم هه‌ندیک دله‌خۆشیم
دانه‌وه‌و ووتم هه‌ول ده‌ده‌م که هه‌یچ تان تووش نه‌بێت ووتیان ( )
900) که‌سین ووتم با (2) هه‌زار که‌سیش بن له‌وانه کاک
موزه‌فه‌ری میتران ئه‌ندامی سه‌رکردایه‌تی دیموکراتی ئێران و
زۆری که‌ش بوون کاک که‌مال دشه‌یی له هۆله به‌گه‌یه‌کان
جیهانزیکه‌ی بی سیمی هینا ووتی دکتۆر قاسملو ده‌یه‌وێت قسه‌ت
له‌گه‌ڵ بکات و سوپاست بکات من یه‌کسه‌ر ئه‌وه‌م وه‌بیر هاته‌وه
جاریک لای واوان و له مه‌قه‌پی مه‌کته‌بی سیای دیموکرات دکتۆر
قاسملو به کاک په‌سول و دکتۆر محمود و براده‌رانی ئێمه‌ی
وتبوو حه‌می حاجی محمود سه‌ریه‌خۆر له‌سه‌رحیسانی کورد
په‌یوه‌ندیه‌کی توند و تۆلی له‌گه‌ڵ ئێران له سنوری مه‌ریوان
دامه‌زاندوه‌و براده‌رانی ئێمه‌ی ئیحراج کردبوو کاک په‌سول
وتبوی ئێمه خۆمان ئاگادارین له په‌یوه‌ندیه‌کانیان یه‌کسه‌ر ئه‌و
قسه‌یه‌م وه‌بیر هاته‌وه ووتم کاک که‌مال سلاوی لێبکه چونکه
جیهانه‌کان هه‌موو کۆنترۆڵ بون ووتم ئێمه کوردین و له هه‌موو
ناخۆشیه‌ک له‌گه‌ڵ میله‌تی خۆمانین له هه‌ر جێگایه‌ک هه‌بێت
له‌ناو ژوره‌که هه‌موویان ده‌ستیان ده‌کرد به‌ پشته‌ینه‌که‌مدا له ناو

عەشائیری ئەو مەعناى ئەوێهێه که پچا دەکەین دکتۆر قاسملو بە جیهازەکه هاواری دەکرد دەبیوت حیزبی دیموکرات مردن و زیندوینوێهێه بە دەستی کاک محومودی حاجی محمودة ئیتیر منیش (2-3) پیشمەرگەى خۆم نارد مەلا فائىق و چەند کەسیکی تر بە سەیارەکانی خۆمان هەموو مەسئولەکانیان لە گۆمە لار و خورمالەوه لە بەرى هیلان پى وه و له ناو هەموو سوپای پاسداران و جەیشی ئێرانەوه گەیانده مەقەرەکانی سوڕین لە میری سورەوه بۆ شەوی دواى کاک شەوکەت و کاک حامید هیزەکەى دیموکراتیان گەیاندهبووه نزیک خورمال لەوی تەسليم بە برادەرانى ئیمەیان کردبوو 62 .

ئەگەر پیشمەرگەکانی دیموکرات بەم شیۆهیهو بەم نازارە بە پێکەوت پزگاریان بوو ، ئەوا پیشمەرگەکانی کۆمەڵە لە گوردانی شوان جگە لە 2 کەسیان ، هەموو گیانیان بەختکرد، پێی دەچیت بە کۆتری نامە بەرا هەوالی هیزشەکەیان پێیان گەیاندهبیت ، لە کاتیکیا هەردوو سەرکردایەتی (کۆمەڵە - ینک) پەيوەندییهکی میژویی و گەرم و گورپیان لەگەڵ یەکیدیدا هەبوو ، ئەمەیان ئۆبالەکەى لەملی کى ؟ .

ئەو پارتانەى پاسداریان نەهینا

هەموو لایەن و پارتە سیاسییەکانی کوردستان و ناو بەرەى کوردستانی ، چالاکى هاوبەشیان لەگەڵ ئێران ئەنجام نەداوه ، هەموو بەشدار نەبوونە لەو گەشتە سیاسییە هەلەیه ، حیزبی شیوعى و پارتى گەل و زەحمەتکێشان و ئاش و پاسۆک وەك ئەو لایەنانەى پاسداریان بە پیش خۆیاندا و کوردستانیان کرد بە بەشیک لە بەر جەنگى عێراق - ئێران ، ئاخوڕپیان خوار نییە لە بەرامبەر کارەساتەکانى ئەنقال و کیمیاباران ، ئەوان بە واژۆیهکیش بێت بەشدار نیین لەو هەلە میژوییەى کوردی بەرەو سەرینەوهو مەرگە سات برد .

ئەم لایەنانەى لەسەرەوه ناوم هێنان هیچ پۆلیکیان لە واژۆکردنى پڕۆتۆکۆلە هاوبەشەکان و هاندان و جێبەجێکردنى ئەوو تاکتیکی هەلەیدا نەبووه ، بە تاییبەت حشع و بەشیک لە ئاش زۆر دژ بە شەری عێراق ئێران بوون ، کەچی ئەوانیش بە زیاترەوه وەك ئەنجامدەرانى بە بەرداشى ئەو جەنگە هاوبەشانه سوتان ، بەعس بە هیچ شیۆهیهک دەستی لێیان نەپاراست ، بەدواى تۆلەکردنەوه لەوانیش دەگەرا ، هینانى ئێرانى دەکرده بەهانه بۆ کوشت و بپرکردنیان .

یەکیک لەو هیزانەى لەو کاتە ، پاشکاوانە دروشمی دژایەتی شەری ئێران - عێراقى بەرزکردبووهو پارتى کۆمۆنیستی عێراق بوو ، کەچی لە هەموو لایەنەکانى دى زیاتر پڕۆژیم لەهەولێ لەرەگ دەرهینانیاندا بوو ،

پەرتووکی جینۆساید ... هاتووہ : " بە نیازی دوایی پێپێنایی
خیانەتکاری دوو درێژی هەردوو تاقمی بارزانی و تالەبانی و
پارتی کۆمونیست ، کە چوونەتە پیزی دوژمنی داگیرکاری ئێران
و پشتگیری دەکەن بۆ دەسدرێژی کردنە سەر نیشتمانی ئازیز
-63 .

ئەو لایەنەکانی کە بەشدار نەبوون لەو شەرپانە ، نەك هەر بێخەبەر بوون لە
نەخشەکان ، بەلکە خەریک بوو بکێنن گورگانخواردی ئەو هیژشانەش ،
لە کارەساتی هەلەبجە پێشمەرگەکانی حشع ئەگەری ئەو هەبوو بە
دەردی پێشمەرگەکانی کۆمەڵە بچن : بنکە ی پێشمەرگەکانی
حیزی شیعوی عێراقی لە گوندی مۆردین ، باشوری شاری
هەلەبجە ، لە لایەن هێزێکی گەورە (پاسداران و ینک) وە
ئاگادار دەکێننەووە کە دەبێت بنکەکیان چۆڵ بکەن ، لەو
ناوچەیەدا نەمێنن .

یەکەمجار پێشمەرگەکانی حشع رازی نابن و توپە دەبن .
پاسدارەکان هەول دەدەن بە پارە فریویان بدەن . دیسان
پێشمەرگەکان توپە دەبن و هەپەشەیی تەقەکردن و پوچەڵ
کردنەووی پیلانەکیان لێ دەکەن . لێرەدا هێزەکی ینک ،

دەکەوێتە وتوێژ و ناچار هێزی ناو بنکە ی حشع ، خۆی دەکات
بە دوو بەشەو و بەرەوشاری هەلەبجە دەکەوێتە پێ 64 .

لە لایەن پێشمەرگەکانی سزاداندا ئەو لایەنەکانە لە پیزی پێشمەرگەکان ، بۆ
لیخۆشبوون لە پێشمەرگەکان لە سەرۆبەندی ئەنقەڵەکان سەری شوێنەکان
کرا بە دیاری لێبوردن بۆیان ، لە گەرمیان و دەشتی هەولێر و ناوچەی
جەباری .... کارەساتی شەهیدکردنی شوێنەکان و بە بارمتەگرتنیان و
تەسلیمکردنەوویان بە تاییەت عەرەبەکانیان کران بە پاداشتی لێبوردنی
چەکدارانی لایەنەکانی دی لە لایەن پێشمەرگەکان .

بۆ مێژوو چەکدارانی حیزی شیعوی بە تاییەتی و پارتی گەل و
زەحمەتکێشان و ئاش و پاسۆک بە گشتی ، لەو زەمەنە سەختە
گەلەکانمان کۆمەڵێک سەربەرزییان بۆ لایەنەکانیان تۆمار کرد :
بەشدارینەکردن نەکردن لە شەپی هاوێش لە گەڵ ئێران ، پێگە نەگرتن
لە جەماوەر و هاندانیان بۆ خۆدەریازکردن ، نەبەزین و مانەووە لە
ناوچەکان و بەرگریکردن لە جەماوەر و ناوچەکان ، ئەنجام نەدانی کاری
دزیی دژ بە جەماوەر و لایەنەکان ، بەلکە بۆ خۆیان بوونە قوچی
قوربانی کاری دزیی چەکدارانی لایەنەکانی دی ، چەندین تیکۆشەری
وەک د.عادل و ملازم سەعد و هاوپیانیان نامەردانە شەهیدکران یان
تەسلیم بە پێشمەرگەکان .

رینگه گرتن له خورزگارکردنی لادینشینهکان

باسکردنی نه نفال همیشه زیندوییه تی تیدایه ، هه چهنده چیرۆك و میژوو خویندنه وهی پابردووه ، لی دهروزه یه کیشه بۆ گه یشتن به داهاتووییه کی پر له ئاسایش بۆ گه له کهمان ، به ئیسکهکان و په پۆ پزیهو هکانی عه رعر ، له داهاتوودا نه خشی کوردستان و سنوره که دیاری ده کهین .

ماوهی ئۆپه راسیۆنه کانی نه نفال ، چهند مانگیکی پر له ئیش و غه مباری بوو ، ئه و خه لکه به رده وام له گومانی قولدا بوون به رامبه ر به چاره نووسی نادیاریان ، له دوا ی خۆی نه خشی هه موو شتیکی له کوردستان گۆپی . پرۆسه ی ویرانکردنی دلپه قانه ی نیشتمانی کوردستان و کوشت و بری بی به زیانه ی تاکی کورد بوو ، وه رزی نغری کردنی سه رجه م لادیکانی کوردستان بوو له لافاوی تاواندا ، وه رزی له دایک بوونی شاری مه رگستانی کورد بوو له بیابانه کانی عه رعر .

هه موو گه ل جگه له جاش و هاوکارانی پزیم کران به ئامانج ، جوگرافیای ناوچه کان بوو ناوی نه نفال هکان دیاری ده کرد ، نه ک ناوچه ی چالاکی میزه کانی پيشمه رگه و ئیران و هیه نه خشیه یه کی دی .

ئه وه ی بیستوو مانه لای پارت و لایه نه کوردییه کان ، شوپش شه قامی توناوتون و پیچاوپیچ و کاروانی پر له هه ورازو نشیوه بۆ گه یشتن به هه واری سه رکه و تن ، به لام له راستیدا رینگای خوشیشی

هه یه بۆ گه یشتن به ناسوده یی مرۆقه کان ، نه وان ئه و رینگا خوشه ییان لیمان شارده بووه .

راسته مرۆقه کان به ناو نازار و قوربانیدا سه فه ر ده کهن بۆ رزگاری و به خته وه ری ، به لام ئه و سه فه ره به قومار کردن به چاره نووسی مرۆقه وه نابیت ، به گه مه کردن و نه خشی سه رشیتانه نه نجام نادریت ، به ئکه به کاری ژیرانه و خوشه ویستی بۆ مرۆقه وه پیی ده گه یین .

جهنگه هاوبه شه کان له گه ل ئیران ، جگه له به رزه وه ندی سه رکرده و گروپ و حیزبه کانیان ، هیه په یامیکی دیکه ی بۆ گه ل پی نه بووه ، له مۆرکردنی په یماننامه کاندایه ئه و ی باسی لی نه کراوه به رزه وه ندی بالای گه ل و نیشتمان و پاراستنی گیان و سه روه ت و سامانی هاوولاتیانه ، ئه وه شی له نه نجامدانی زیان لیکه و توو بوون هه ر خودی نه وان بوون .

ئیران پاش به ویرانکردن دانی کوردستان و قه لاجۆکردنی دانیشتوانه که ی له لایه ن به عسه وه ، ئاوینه ی دایه دهستی هاوبه یمانه کانی بۆ بینینی خۆیان ، بینینی ده موچاویک خاوه نه کانی شی له سامناکیدایه ترساند .

یه که م هۆکار بۆ واژۆکردنی ئه و پیکه و تن نامانه ، به رزه وه ندی ئه و کهس و لایه نانه بوو که چالاکییه کانیان نه نجام ده دا ، بۆ راست و دروستی ئه م بۆچوونه ، ده توان سه یری ئه م دان پیتانه راستگۆیانه یه ی کا که حه مه ی حاجی مه محمود بکه ن : کاک ره سول و کاک شیخ محه مه د هه ر

ئەو شەھەر گە ياندوبە تەھران و لە سوپای مرکزی پێکەوتنیان لە نێوان ئێران و سوئیالیست بە پڕۆتۆکۆلیکی لاواز ئیمزا کردبوو ، لە 14-11-1987 کاک رەسول و کاک شێخ محەمەد شاکەلیان هێنایەو سەر ملەخۆرد و بە جیهاز بە منیان وت هەموو شتمان تەواو کردووە ئێوەش دەستی پێ بکەن ، ووت وەرتان گرتوو ئەوەی بە پونی بە منیان ووت(200 کلاشینکۆفیان وەرگرتبوو لەگەڵ دۆشکاو فیشەک و میزانییەیکە مانگانە بۆ حیزب کراوە من وامزانی شتی باشیان کردووە بەلام وا دیاریبوو نەیان کردبوو خاڵیکی لاوازی پێکەوتنەکە کە ئەگەر پاسدارێک پێشمەرگەیی سوئیالیست تەسلیم بە عێراقی کردووە شەخسی سکریتێر لێی بەرپرسیارە واتە کاک رەسول لەسەر پاسدارێک دەبێت بگێرێت و سجن بکێت لە باتی ئەوەش نەدەبوو من زۆر پەخنەم لێگرتن و ئەو بریارانەیی بۆ نازوقە و مالیە و هەمووی وەکو پێویست نەبوو بەلام مانگانەیی نازوقە و پارە و چەک و سیارەیان بریبوو ، ئێمە لەسەر قەسەیی ئەوان لە رۆژی 14-11-1987 پێشمەرگەمان بۆ هەموو جێگاکان و گولە تۆپ و 20 تراکتۆر کەوتە کێشانی و شارایەو لە و ناوہ من خۆم پێشتمە ناو تاق کە زال بوو بەسەر

دەربەندیخان و جادەیی زەرپایەن دەربەندیخان و دۆلی کانی سارد و چەمەرگە و جادەییەکی تازەیی عەسکەری لێ درابوو لەسەر کونەکەو (تونیلەکە بۆ هەسنەکاری ، شەوی 14-15 11-1987 لەو گوندانەیی هەردوو دیو دا بەش بوین ، لە 15 11-1987 زۆری مەسئولینی دەولەت و پاسداران و بە مەسئولی یەکەمی پاسدارانەو لەسەر ملەخۆرد چاوەڕێیان دەکرد هەر لەوێ لە پێشەو بە جیهاز 3 جار اللە اکبر و بە ناوی زەفەری 3 دەو لەگەڵ یەکەم قەسەیی ئەوان و یەکەم هاوان و تۆپ و پاجیمەش لێرەو دەستی پێ کرد و پێشمەرگە بە بی کەیی سی سەر جادەیی دەربەندیخان زەرپایەن و کونەکیان بریی لە سەعات 3ی پاش میوە پۆو ئێمە لە ناو تاق و چەمەرگەو کانی سارد و تەواوی ناوچەکە پێشمەرگەیی پێ گەیشت و لە هەموو لایەکەو چەکی پێشمەرگەیی پێ گەیشت و ئاگر باران کراو مەعەسکەری گەورەیی دەربەندیخان بوو بە یەک پارچە ئاگر دوو کاتیۆشەمان لە نێوان ئیمام قادر و چەمەرگە دانابوو خەلک نزیك بوو لە ناو شار بێدەن نەمان هێشت هەموو خەلکی دەربەندیخان هاتە سەر خانو بان و سەیری ئەو مەعەسکەرو شەرپەیان دەکرد 65 .

حسك جگه له په یوه ندى گرم و گوړې خوی له گهل ئیران ، ده لالی بۆ
 ینکیش کردوه ، لای کۆماری ئیسلامی ئیران بۆ لیک نزیکردنه و هیان
 سه پورتیانیشی کردوه : له ناو لایه نه کانی جودا ته نیا حسك
 هه لویستی له یه کیتی جیاواز بو، هانی ئیرانی ئه دا له گهل
 یه کیتی پیک بی و ، هانی یه کیتی ئه دا له گهل ئیران دۆستایه تی
 بکا و ، یه کیتیان وه کو هیزیکى شه رکه ری سه ره کی ناو
 مهیدانی کوردستانی عیراق به ئیرانیه کان ، ناساندبو . حسك
 له سه ره ئه م هه لویسته یان توشی توشی هه ندی ته نگ پی
 هه لچنین و سه غله ت کردن بوبون . محه مه دی حاجی مه حمود و
 شیخ محه مه دی شاکه لی ، که بنکه کانیا ن له سورین بو، له وانه
 بون هه ولئیکى زوریان دا بو له گهل ئیرانیه کان بۆ ئه وه ی بیرو پرایان
 له سه ره یه کیتی راست بکه نه وه 66 .

پاش لیدانی نه وتی که رکوک و نه جامدانی ده یان چالاکی هاوبه ش به
 ناوی فه تح و نه صر و که ره لا و فه جر و زه فه ر... له لایه ن ینک و پدک و
 حسك و بزوتنه وه ی ئیسلامی به هاوکاری ئیران ، ئه م چالاکییه
 هاوبه شان به ئه ندازه یه ک هیزه کانی عیراقیان شه پرزه و ته نگه تاوکرد و
 کاریگه ریان له سه ره پارسه نگى هیزه کان نیوان هه ردوو ولات دانا ، عیراق
 له ترسان زاره تروک ببوو له ترسی پوخان له ناوه وه حه ژمانی لی
 هه لسا بو ، میدل ئیست وچ و چاودیری مافی مرؤفه به م چه شنه نامازه ی

پی دعات : له 14 یان 15 مارت دا سه دام حسین ماوه ی
 زیاد له پینچ سه عات سه روکایه تی کۆبونه وه یه کی فه رمانده یی
 گشتی هیزه چه مداره کانی کرد . وه ک باسی ده کری (علی حسن
 مجید) یشی تیادا ناماده بووه ، راپۆرت و زانیاری هه ر
 بیگانه یه ک له سه ره ئه وه ی چی له م کۆبونه وه نه ئینیا نه دا
 ده خریته بهر باس و لیکۆلینه وه ده بی زۆر به وردی بخریته به
 تیرامان ، به لام به پیی لانی که م دوو راپۆرت ، که وا سه ر
 کۆماری عیراق به گه وره ئه فسه رانی خوی وتوو که ئه و له ((
 به زین به له ناوه وه خواردن)) ده ترسی 67 .

چالاکییه هاوبه شه کان له دوا ی لیدانی نه وته که ی که رکوک وه بوو به
 نه ریتی باوی کارو چالاکی هه ندیک پارت ، جار جاره بۆ هه وین چه ند
 پاسداریکیان له گهل خویان ده برد له چالاکیه کان به شدارییان پینان
 ده کرد ، ئیرانیش دوا ی نه جامدانی چالاکییه که هه مووی به ناو خۆیه وه
 بلاو ده کرده وه بۆ ئه وه ی وره ی هیزه کانی پی به رزیکاته وه ، وه ک ئه وه
 مامه له ی له گهل یان ده کرد ، هه موویان به به شیک له هیزه کانی خوی
 بزانتیت : ئه م چالاکییه ناو نرا داستانی بزگاری .....
 ئه م داستانه له رادیوی ئیرانه وه له ژیر ناوی (فه تحی 5) دا
 بلاو کرایه وه ، پینچ هه زار پيشمه رگه ی یه کیتی به و کاره هه لسان

ته نيا هه ندى پاسدارى فهننى و شاره زايانى چهكى قورس و مين هه لگرتنه وه له قولى نه زمه ردا به شداريان كرد 68 .

يه كيكى ديكه له پيشمه رگه كانى ينك ناوا باسى نه و شه په هاوبه شان و هه شهى به عسمان بۇ ده گيرپته وه : له شه ره كه كى قه يواندا ئيبراهيم و نه حمه د سايق كه دانيشتويى كه ركوك بوون شه هيدكران , سه رجه م 150 رۆله كى كه له كه مان له ده ست دا له پيناوى قولاكيش كردن و پينمايى كردنى دوژمنيكى ترى گه وره كى كه له كه مان بۇ سه ر خاك و نيشتمان كه كى خو مان بوونه قوربانى سياسه تى هه له و خو په رستى سه ركرده گه وره كان.

رژيمى رفتار فاشى به غداش كه پيشتر له ربي سه ركرده كى فه يله قى يه كى به رپرسيار له هيزه سه ربازييه كانى رژيمه وه له كوردستاندا ليوا رهوكن نه زار عوبدوالكريم خه زره جى يه وه تكاى له جهلال تاله بانى كردبوو كه كارى وا به ره نه نجام نه دن و وه لامدانه وهى نه وان زور خوآپ و توند ده بى له كاتى نه نجامدانيدا 69 .

به سه رها تى هه مان جهنگيش به م شيويه ده گيرپته وه : پيشمه رگه و پاسدار له 13_4_1987 هيرشيان كرده سه ر نه زمه ر 70 .

ناستى تيكه لى سه ربازى و هاوكارى نه و لايه نانه و ئيران به ناستيك چوه سه ر , به ره و په وشيك هه نكاوى نا , كار گه يشته سه ر نيشتنه وهى كۆپتري ئيرانى له كوردستان : رۆزى 20-1-1988 بۇ يه كه مجار له ميژويى نه و په يوه ندييه كى نيوان ئيران و شو رپشدا كۆپتەر له به رگه لوو نيشته وه و بارىك ته قه مهنى و كه ره سته كى ترى داكرت .... 71 .

نه وه نيبه ته نها رژيم ترسى له پوخان له ناوه وه هه بووييت له نه نجامى نه م شيوه چالاكيه هاوبه شان و به لكه جه ماوه ريش پوحيان چو بوو زاوه تروك بيوون له ترسى نه وهى له به رداشى نه م گه مه ده مامكداره به اپدرين , نه وان به عسيان وه ك خو كى ده ناسى , جارى ديكه ده ستيان مارانگان ببوو له جهنگى له م شكل و شيويه , نه زموونيان له كۆمه لكوژى بارزانبييه كان وه رگرتبوو , نه و سه رو به نده , سه رده مى شكستى نازايه تى و پوخانى وره كى جه ماوه ر و پيشمه رگه بوو , سه رده مى سه ره له داني په شيبينى , باوه ر نه بوون به خو , بى متمانه يى بوو به هيزى پيشمه رگه , ده ستبه رادار بوون له چه ك , بى باوه رى به داها توو و بى ناسويه ك بوو به به رگري كردن , هه موو خه لكه كه كى

نیگه‌ران کردبوو ، بویه هه‌ر بابا بوو له هه‌ولای خۆپزگارکردنی خۆیدا بوو به‌هه‌ر نرخیك بووه : جه‌ماوه‌ری كوردستان به تایبته گوندنشینه‌کانی ناوچه‌که زاره‌تروک بووبوون له کاردانه‌وه‌ی پزیم زهنده‌قییان چووبوو : جه‌ماوه‌ری گه‌له‌که‌مان زۆربه‌یان به چاوی گومان و ترسه‌وه سه‌یری ئه‌و چالاکییه‌یان ده‌کرد 72 .

پزیمه فاشیسته‌کان هه‌ر ده‌م به‌وه ده‌ناسرینه‌وه ، مامه‌له‌که‌له‌پارته ئۆپۆزیسیونه‌کانی نه‌ته‌وه‌ی ژێرده‌ست ، وه‌ک پارت و ده‌سته‌و گروپ و تاخمی دیاریکراو ناکه‌ن ، به‌لکه وه‌ک ته‌واوی گه‌ل هه‌لوێستیان له به‌رامبه‌روه‌رده‌گرن ، له‌بهری چالاکی سه‌ربازی و سیاسی ئۆپۆزیسیون ، سزای ته‌واوی گه‌له‌که‌یان ده‌ده‌ن ، پزیمیک بۆ دیدهبانی چاو ساغییه‌کی پارتی له حاجی ئۆمه‌ران 8000 بارزانی قه‌پ بکات ، ئاساییه بۆ لێدانی نه‌وته‌که‌ی که‌رکوک و ده‌یان فه‌جرو نه‌سو و .... 182000 ئه‌نفال و 5000 هه‌له‌بجه‌و 4500 گوند خاپوور بکات ، فان برۆینسه‌ن سه‌باره‌ت به‌م په‌رچه‌کرداره ده‌نووسیته : ئه‌وان به‌تۆمه‌تی تاوانباری کوژدرا‌بوون ، چونکه کوردبوون که له شوینی هه‌له‌نیشته‌جی ببوون 73 .

قه‌لاچۆکردنی گه‌ل به تایبته نه‌ته‌وه‌ی ژێر ده‌ست به شیوه‌ی سستماتیک ، په‌رچه‌کرداری فاشیسته‌کانه له به‌رامبه‌ر به‌ره‌ه‌لستی نه‌یارانیان .

هه‌رچه‌نده کورد هاوئاین بوو له‌گه‌له‌ ده‌سه‌لاتدارانی عێراق ، به‌لام سیناریۆی کوشته و به‌ری ئه‌رمه‌نه‌کان به تاوانی پشتگیری پوسه‌کان دوباره‌کرایه‌وه ، ئه‌رمه‌ن پشتگیری له‌روسیا کرد ، له‌جه‌نگی عوسمانی و پوسیا ، کوردیش به تاوانی هاوکاری ئێران ، کورد و ئه‌رمه‌ن به تاوانی خیانه‌ت ، هه‌لگه‌رانه‌وه به‌کۆمه‌له‌ هه‌ردووک له دوو سه‌رده‌می جیا له‌ناودران .

له هه‌ر شوینیك پزیم هه‌ستی به‌بوونی پاسدار کردبیت ، سزای دانیشتوانی ئه‌و ده‌قه‌ر و ناوچه‌یه‌ی به‌توندترین شیوه داوه ، له گوندی شیخ وه‌سانان ته‌نها 6 پاسداری سه‌ر به ئیتلاعاتی نه‌غه‌ده‌ی تێدا بوو ، که له گابره‌ی شیخ وه‌سانان له پال باره‌گای لقی 2 ی پارتی دیموکراتی کوردستانی عێراق جێگیریبوون و باره‌گایان دانابوو ، له تۆله‌دا پزیم به‌درونده‌ترین شیوه کیمیا‌بارانی ئه‌م گونده‌ی کرد و پاشان برینداره‌کانیشی هه‌موو زینده‌به‌چاله کرد .

ئه‌وه نه‌بیت سه‌رانی کورد هوشداریبیان پێ نه‌درابیت له به‌رامبه‌ر کاردانه‌وه‌ی توند و تیژی پزیم له به‌رامبه‌ر هاوکاری ئێران و پێشمه‌رگه ، به‌پزێ نه‌وشیروان مسته‌فا له کتێبه‌که‌ی ((خولانه‌وه له ناو بازنده‌دا)) ده‌لیته : که له ساڵی 1983 له کاتی ده‌ستپێکردنی گفتوگو له نیوان به‌عس و ینک ، پزیمی عێراق هه‌ره‌شه‌ی تۆله‌و خاپوورکردنی ده‌کرد له‌به‌ر ئه‌وه‌ی که ینک لایه‌نی ئێرانی ده‌گرت . 74 .

له پاسپارده یه کی سه رکردایه تی نووسینگه ی باکوری پارتی به عس دا هاتووہ : " هه موو ئه و گوندانه ی که وا تیکدراون و ئه لقه له گوئیانی ئیران و خیانه تکارانی له و چه شنه ی دهره ق به عیراقیان تیدا بیت له بهر هۆکاری ئه منی له دهره وه ی سنوور دهره نرین 75 .

به هاتنی جهنگ بۆ ناو سنووری کوردستان ، ههردوو پزیمی فایشستی ئیران و عیراق ، به به هانه ی بنه بکردنی به کریگراوانی دهره وه و جهنگ له گه ل دوژمن و داکوکی له سهروه ی نیشتمانی ، به رفراوانترین شالوویمان بۆ سه ر ئۆپۆزسیۆنه کان خۆیان دهست پیکرد ، جهنگ باشترین به هانه و هه ل بوو بۆ هیرشی سه رکوتکه رانه بۆ سه ر نه یارانی سیاسی ، ته نانه ت زیندانه کانیشیان له ئۆپۆزسیۆنه کان خۆیان پاک کردوه .

پاش جهنگه هاوبه شه کان نیوان پیشمه رگه - ئیران ، ئیتر پزیم پینگه ی به جه ماوه ر نه دا به بیلایه نی بمیننه وه له و نیوه نده ، سه رپشکیکردن له وه ی لایه ک هه لبژیرن له نیوان پیشمه رگه و خۆی : " برۆن بۆ لای تیکدهران یان بینه پال حکومت " 76 .

جه ماوه ری کوردستانیش به شیوه ی گشتی ، گه رمیان و که رکوک به تاییه تی ، به ره ی شوپشیان هه لبژارد و له ناوچه ئازادکراوه کان مانه وه ،

هه رچه نده کاک نه وشیروان له سالی 1984 له به رامبه ر خه لگی شوان که داوای راگیریمان کردبوو له سه ر مفاوه زان وتبووی : " ئیمه خۆمان شووشمان دهست پی کرده وه ، هه رخۆشمان قه راری ئه دین ، سه به ی ئیوه ئه چنه وه ته سلیم به حکومت ئه بن ، به لام ئیمه ناتوانین " 77 .

جه ماوه ر هه رچه نده نان دهر و هاوکار و هیزی چه کدار و سوغره که ری چالاکیه کانی پیشمه رگه بوون : ئه و چه ک و ته قه مه نییه ی هینرا ، به سوغره ی جوتیارانی دۆلی سورداش و قه لاسیۆکه گواسترایه وه ، خواردنیش هه ر له سه ر ئه و جوتیارانه بوو 78 .

که چی له ته نگه تاویدا ریگه له جه ماوه رگه را خۆیان پزگار بکه ن ، ئه و پیره میرد و پیریزنه هه مگینانه ، دهیان کاره ساتیان له رابردوودا تاقی کردبووه ، پیشبینی پوژی ره شیان ده کرد ، به دم هه نسک و گریانه وه ، ده کروزانه وه بۆ ئه وه ی ریگه یان پی بدریت خۆیان و مال و مندالیان پزگار بکه ن ، به لام به زور له گونده کانیان دهست به سه رکران ، تا ئه و چه ک ساتانه ی پیشمه رگه تا چه ند چه ک یه ک له وه پیش رۆسته می زه مان بوون ، له پریکدا له ناکاوه مان ، نه زانرا زه وی قوتیانی دا ، یاخود ناسمان هه لیانی کیشا ، ئیتر بپرای بپر که س نه یانی دۆزییه وه تاکو پوژه کانی راپه رین ، جه ماوه ریش چاره نویسان گه یشت به گۆره به کۆمه له کان و نوردوگای برسیتی و بیکاری و گرتوو خانه کانی مه رگ و مه له اکانی میسر .

سه رباری ئه وه ی جه ماوه ر هاوکاری نه کران له لایه ن پیشمه رگه وه بۆ دهریان بوون له و ئابلقه یه ی پزیم له هه رچار لاه سه پاندبووی به سه ر ناوچه کانیان ، بگره پیکریش له به رده میان دروستکرا و پزگایان لیکرا

خۆيان دهرباز بكن ، ئەمە وتە قسەى ھەلبەستراوى من نىيە ، بەلكە بەرپرسانى سەربازى ئەوكات شايدى لەسەر دەدەن ، با لە دەمى شەھىد پىيازەو گويىستى ئەم شايدىيە پاستگويانە بىين :

لەپرسراوى ناوچەكە كاك "....." پىگاي نەدابوو خەلك ناوچەكە چۆل بكات و پىشمەرگەش تواناي بەرگرى كردنى نەبوو ، نازانم ئەو برادەرە تىكۆشەرە بە چ ھەقك پىگاي لەو خەلكە گرت و تووشى ئەو كارەساتەى كردن ، گەرچى لە ھەموو كۆيونەو ھەكان پىشمەرگەو كادىرەكان داواى سزادانى ئەو برادەرەيان دەكرد ، 79... .. كاك مەحمود سەنگاويش ئاماژە بە پىگري دروستكردن لە بەردەم دەرباز بوونى خەلك دەكات :

((خەلكى تەپە عارەب ھىشتا بەتەواوى نەكەوتبوونە خۆيان كە ئىمەيان بىينى پىشوازيان لىكردىن و پىزيان گرتىن . شەوھەكەى لەوى ماينەو . لەولاشەو كاك قادر و برادەرانى ترپەتبووويون و گەيشتبوونە دەرەوار . ئىمەش گەراينەو و لە دەرەوار كاك قادر و برادەرانم بىينى و لايان مامەو . بە ھاتنەوھى برادەران و ئەو ھىزانەمان ھەندى وەزەكە باشتر بوو . بىپارى بەرگرى دراو پىگە لە خەلكيش گىرا دابەزە خوارەو بەرەو دەسەلاتى دوژمن ... ھەرچەندە نە ئەتوانرا مسۆگەرى تەواوى پاراستننن بىرئىتى

و داوى چۆلكردنى دىھاتەكانى شارەزور و قەرەداخ و بازيان و شاخى زەرەو ھاتنە پىشەوھى دوژمن و لە چەندىن دەرەوھى ترەو كە ئەمەيان بۆ بەشەش كردنى پىشمەرگەو پەرتەوازەكردنى ھىزەكانمان بوو .

خەلكى نەيئەزانى چى بكن ، بەشەك بەرەوخوار ئەپۆيشتن و پىشمەرگە ئەيگەراننەو ، بەشەكيش لەوشىو دۆلانەدا خۆيان ھەشاردابوو پىيان خۆش نەبوو بە ئاسانى دەست لە خاك و زىديان ھەلبگرن 80 .

لەكاتىكدا پىشمەرگە پىگە لە خۆ دەربازكردنى خەلك دەگرن ، لە پىر بۆخۆيان گوم دەبن و ھەلدىن بۆ ئەودىو سنوور و ناوچەكانى ئەنقال ، ياخود خۆيان تەسلىم دەكەنەو ، كەس نازانئىت زەوى قوتيانى داوھيان ئاسمان ھەليانى كىشاوھ ، جەماوھرىش لەو دەشتايىيە كاكى بە كاكىيە بىپشت و پەنا دەمىنەو ، دەيان ھەزاريان دەبىتە خۆراكى سەگەكانى ھەجەج لە نگرە سەلمان : بۆيە لە پۆزى 14-4-1988 بىپارى كىشانەوھى ھەموو ھىزەكانمان درا لە بەرەكانى شەردا و بەرەو بنارى شاخ بوينەو 81 .

جەماوھرە بەم شىوھە شايدى خۆيان دەدەن لەسەر پىگەگرتن لىيان لە خۆدەربازكردن لە ناوچەكانى ئەنقالى 3 : " گوندى تەپە چەرموو 102 ھاوولاتى ئەنقال گران تىايدا " .

"له ناوچهی گەرمیاندایا بەشیوەیەکی گشتی خەلکە کە کاتێک باسی ئەم تراژیدیایە دەکەن پشکێکی خەتاکە دەخەنە ئەستۆی پیشمەرگە و بەشە گەورەکە ی تری دەخەنە ئۆبالی کوردە جاشەکان و حکومەتی عێراقی".

"پیشمەرگە ی سەر سنوور رێگر بوو لە بەردەمیان و گەراندویاننەتووە بۆ گوندەکان تا دواتر پیشمەرگە لە بەردەم سوپای عێراق شکار و خەلکە کەشی کەوتونەتە دەست هێزەکانی بە عس و ئەنفالکراوان".

یەکتێک " تا پیشمەرگە لەم ناوێ ماوێ نە یە لا کەس رابکا ، وەختی پیشمەرگە ییش ئینسحابی کرد جاشەکان گشتمانیان خڕ کرد و دامانیانە دەس بە عسییەکان 82 .

14-4 ئەو پۆزە پەشەو ئەو بەروارە شومە یە ، ژمارە یەکی زۆر کوردی تێدا ئەنفالکرا ، هەمان ئەو پۆزە یە لە جەرگەیدا گەورەترین تێسەرەواندن لە جەماوەری گەرمیان کەوت و زۆرترین ژمارە ی ئەنفالی لی کەوتەو ، هەر بۆیەشە دواتر دیاریکرا بە پۆزی ئەنفال .

باشە کەسێک هە یە لەو بەرپرە قارەمانانە ی لەوکاتە پێی لەوخەلکە گرت کە دەیانویست خۆیان دەریاز بکەن ، لە 14-4 دا خۆی هەلات و جەماوەری لە تەختایەکانی گەرمیان تەسلیم بە دیلیتی کرد بېرسیت : بۆ وات لیمان کرد ؟؟ ، یاخود پرسیارکردن بۆ خۆی نا مەسئولیەتە و بە

هەموو گەزە یی و نا مەسئولیەتێکی فەرماندەکان بلتین باشتان کرد ، نابیت قسە لە کارە ناپەرەواکانی سۆمبەکانی ئازایەتی و زانیی کورد بکەین ، بیشک ئەوان نەبونا یە ئیمە نابوین بە خاوەندی ئەو ژمارە زۆرە ی قوریانیان ، 182000 مان پێ نابووە ، ئاخۆ دەبیت لە 14-4 ی سالتیکدا پوونەدات یبەشیک لەو بەرپرسانە ویژدان ی خۆیان پاک بکەنەو لە گەرمیانەو ، لە هەمان شوینەو بلتین ببورن لەو هەلانە ، ئیمە دادگاییمان ناویت ، تەنھا دان نان بە کەماسی و خۆ پاککردنەو و هەلامی پرسیارەکانمان دەویت ، تەنھا دادگاییمان بۆ ئەوانە دەویت کە تاوانیان ئەجامدا ئەویش بە عس و هاوکارانییەتی ، جیاوازی گەورە لە نێوان هەلەکار و تاوانکار هە یە .

بەم شیوە یە بەتۆرێکی سامناکی بەرفراوان جەماوەری ناوچە کە لەو تەختای کاکێ بەکاکییە کۆتایی نەهاتووە ی گەرمییان ئابلقە دران ، پێگە ی گوزەرکردن و خۆپزگارکردن لێگرا ، ئەمە دانپێنانێکی تالە ، بەلام راستییەکی حاشا هەلنەگرە ، بە پینەکاری تاکو ئیستا ناشاردریتەو ، راستییەکی جوانەمرگە دەبیت بکۆزەکە ی دان بە کردەکەیدا بنیت ، چەندە بواری قسەکردن زیاتر بیت ، لاپەرە ی زیاتر هەلەدریتەو و نهینێ گەورەتر ئاشکرا دەبیت .

لەوکات و ساتە کەم پیشمەرگە هەبوو سەرپێچی کردبیت لە جیبەجێکردنی برپارەکان ، سەری هەموو گوزارگا و پێکاگان کران بە پرسگە ی پێگە گرتن لە خەلک .

ھەرچەندە گەرميانىيەكان ھاوپىي ئازار و داپنەمۆي ئازايەتى ، فریاد پەسى زەمەنى تەنگانە بوون ، كەچى لەو پۆزگارەدا کران بە نیچىر بۆ بەعسى دېندە ، كى ھەيە لە ئاست ئەو ھەموو قوربانىيەيان نە لەرزىت ، كاتىك گەلەك زىندە بەچال دەكرىت ، ولاتىك دەكرىت بە ویرانەو خۆلەمیش ، ناکرىت تاكو سەر ھەلە كارىك و تىكۆشەرىك لەيەك جەستەدا كۆببەنەو ، دەبىت سەربۆ راستىيەكان شۆپ بکرىت ، ھەلەيەك لە گەرميان ھەندىك بەرپرس ئەجامیان دا دەیان ھەزار قوربانى لىكەوتەو ، كەيسى ئەنقال بچىتە بەردەم ھەردادوهرىك لە جیھان ، ئەم سینارىيۆيە بزانیت ئەوا بەرپرسانى ئەوكات ، بېيار دەران بەبى پشك لىي دەرنانچن ، ئەو قوربانىانە ھەك بارمەتى خۆپاراستن سەیرە كرین .

ئەنقالى گەرميان ئەوئەندە مەزن بوو ، زىانەكانى ئەوئەندە كارىگەر بوو ، پشكى شىرى لە ژمارەى قوربانىان بەركەوت ، بەرپرز سابىر كۆكۆبى زىانەكانى گەرميان ئاوا دەخەملینىت : ((13000 لە گەرميان و 5200 لە ناوچەكان دى ئەنفالكران 83 .

ئەمەش دەربېرى بارستايى زىانەكانى ناوچەى گەرميانە ، ھەرچەندە ئەم ئامارە راستى تیدا نییە .

ئەم ویتايە بە تايبەت لە ئەنقالى 4 دویارە بونەو ، پىگە لە جەماوەر گىرا خۆيان دەرباز بکەن ، كاتىكىش كە ھىرش كرايە سەر ناوچەكان ، پىشمەرگە نۆربەى نۆريان ھەلاتن ، لە ئەجامدا ھەزاران كەس بوونە قوربانى ، لە حاویەى تولكى پىشتر پىشمەرگەكانى تىبى 21 كەركوك

پىگەى دەربازيونيان لە جەماوەر گرتبوو ، پۆزى 4-5 كاتىك خۆيان بە كەلەك دەپەنەو ، لە دواى خۆيان كەلەكەكە بە ئاوا دەدەن ، پۆيم پۆزى پىشتر ئاوەكەى بەردابووە تا پەيوەندى ئەمبەر و ئەوبەر نەھىلىت ، بۆيە خەلكەكە نەيانتوانى خۆيان دەرباز بکەن ، لە ئەجامدا ژمارەيەكى زۆر لە ھاوولتايان چەندىن ھەفتە لە كۆنە فیرارەكانى بان سالیی ، بەبى نان و ئاوىيان بەسەر دەبەن ، ژمارەيەكى نۆرشىيان دەگرتین ، نمونەى لەم چەشنە لە شىخ بزىنى سەر و قەلاسىكۆكە و شوان و دەشتى كۆيە زۆرە .

پۆزدار مەلا شاخى ھەك شايدەد حالىك كە بۆخۆشى بەرپرسىكى مام ناوئەندى يىك بوو لەو پۆزانەدا ، بەم شىوہەيەى خوارەوہ باسى پىگرتن لە جەماوەر لە سنورى ناوچەكەيان دەكات : سەرلەبەيانى پۆزى 3-5-1988 لە سەر داواى (ماموستا باپىر) لە بينايەى قوتابخانەكەى گوندى (بەلكانە) لە مالى (وہستا سابىر) كۆبوونەوہ يەكمان ئەجامدا ، بە مەبەستى شىكرنەوہى بارودۆخ و مەسەلەى خۆسازدان و بەرنامە دارپشتن بۆ بەرپەرچ دانەوہى ھەر ھىرشىكى چاوەروانكراو بۆ سەر سنورەكەمان .

لەو كۆبوونەوہ يەدا ... رەخنەى ئەوہ لە بەندە گىرا ... چۆن سەربەخۆ مۆلەتى ھەندى خىزانم داوہ كە كۆچ بکەن بەرەو ناوچەكانى ژىردەسەلاتى پۆيم !؟ منیش لە ھەلامدا گووتم:

(بهائی پسرولہم بڑ چہ ندین خیزان کردوہ , ئیستاش پھشیمان
نیم , ہرگیز لہ گہل ئوہدا نیم ریگا لہ کس بگرین , پیم باشہ
لہ م کزبونہ وہیہدا بریار بدری ... ہہ فالان بہ سہر ناوچہ کہدا
دابہ شبین , داوا بکہین ہرکی دەستی چہک دەگری , ئامادہی
بہرگری ہہیہ , با پھیوہست بی بہ ہیزی پیشمہرگہوہ , کئیش
ئاتوانی با لہ گہل ژن و منال و پیروپہ ککھوتہ کاندہ بہ خوبکہون
و خویان پزگار بکن 84 .

لہ بہرامبہردا لہ بہر ئوہی لہ ئنقالی 1 بہ شپوہی پیک و پیک بریاری
پاشہ کشیدرا , دەبینین تہنہا 2 کہس ئنقالکران , ئوانیش یہکیان
نہخوشی دەروونی ہہبو , لہ ناوچہکانی مہلکان و خوشناوہتیش
بہہمان شیوہ .

راستہ بہعس سستہمیکی فاشی بوو , ہہوئی ئوہی دەدا زۆرتین
ژمارہی کورد لہ بیابانہکانی عہر عہر دہر خواردی سہگ و دالہکان
بدات و , جوانترین کچہکانی پھوانہی ولاتانی کھنداوو میسر بکات ,
بہلام تاکتیکی ژیرانہ لہو سہروہبہندہدا , دەیتوانی ژمارہی قوربانیان
کہم بکاتہوہ و کہمترین نیچیر بداتہ دەستہوہ , بہم ہویہوہ دەبینین
زۆرتین ژمارہی قوربانیان خہلکی ئو دەفہرانہن کہ فہرماندہ
سہربازی و سیاسیہکانی ہیزی پیشمہرگہ , ریگریان لہ بہر دەم خو
دہربازکردنی دانیشتووان دروستکردبوو (بہ داخوہ ناوچہی بادینان

قوربانی زوری دا بہلام زانیاریمان لہ بارہی چۆنیہتیہوہ نییہ ,
ہیوادارم دەستمان پیی بگات , ئہمہ کہماسیہ (, ئیستاش کہس بوی
نییہ پہنجہ بو ہہلہی ئو فہرماندانہ دریژ بکات , کہ بہہوی نہزانی
ئہوانہوہ دەیان ہہزار مرؤف بوونہ قوربانی .

زۆر پارٹی سیاسی گہورہ زہبلاخ لہ سہروہندی ئنقالہکان لہ ناکاوالہ
کڑپہپانی کوردستان ون بوون , دەتوت ئوانہ نیین پڑانی پیشتر
خویان بہ سہر خہلگدا با دەداو سیبای میٹانی پاسداریان دەکرد , ہہر
ئنقال پویدا تیپان قوچان و تاکو پاپہپین کہس نہیانی دۆزیہوہ :
جگہ لہ ینک و حشع کہسی تر باوہپی بہ بہرگری نہبوو 85 .

لہ نیوان ہہموو قوناغہکانی ئنقالہکاندا , پڑیم سووکہ پشویہکی بہ
ہیزہکانی دەدا , تاکو یہکہکانی سہربازی خوی لہ ناوچہیہکہوہ بو
ناوچہیہکی دیکہ بگوازیتہوہ بو ئنجامدان و پاپہپاندنی عہمہلیاتہکانی
دہاتوو , بویہ دەکرا خو ئامادہ بکرایا بو بہرہو پوبوونہوہی
پیشہاتہکان و بہ کہمترین زیان دہریچونایا , سہربازی ئوہی لہ ہہموو
قوناغہکانی ئنقال جاشہکان ہوالی ہیرشہکانیان بو ناسیاو و کہس و
کاری خویان دہنارد تاکو خویان پزگار بکن , کہچی بہرپرسانی
ناوچہکان نایانہپشت جہماوہر ناوچہکانیان چۆل بکن , دواجار کہ
ہیرشہکان کران نہک سہنگہر نہگیرا بو داکڑکی لہو خہلکہ نہکرا کہ
وہک دیل مامہلہیان لہ گہل دەکرا و لہ مالہکانیان زیندانی کران , کہچی
دہبینین پیشمہرگہ ناوچہکانیان چۆل دەکن و بہچی دہہیلن و

هەلدین ، ھەندیکیشیان بوونە چاوساگی پزۆم و خەلکیان لە کون و کەندی ناوچەکانیان دەردەھێناو تەسلیم بە پزۆمیان دەکردهوه .
بۆیە وەك دەبینین و بە وردی ئاماژەمان پێیدا ژمارەى قوربانیان لە ھەر ناوچەیکە ، پەيوەستە بە مامەلەى بەرپرسان لەگەڵ جەماوەرى ناوچەکە لە پێگەگرتن یان پێگەدان بە خۆدەریازکردنى ھاوولاتیانی دەفەرەکە و پیکھاتەى جوگرافیای ناوچەکە .

نوسینەوہى یاداشتنامەى بەرپرسانی سەربازى و سیاسى ئەوکات ، دەرگایەکی گرنگ دەکاتە سەرپشت بۆ بە میژووکردنى ئەو کارەساتانە و پزۆمکردنى باسکردنى ئەنقال لە بە چەند دێریکی شەرمەون و ترسنۆک ، سەردەمى باوہشینکردن و ماستاو ساردکردنەوہ تیپەپى ، ئەنجامەکەشى ئەزموونێکی گرنگە بۆ ناسینی دوژمنەکان و چۆنیەتى مامەلە کردن لە گەلیان ، دەرخستنى پاستییەکانى کارى بەرپرسانی سیاسى و سەربازى ئەوکاتە ، بە تايبەت ئەوانەى خۆیان بە دورگرت لە پیس بوونەکانى دواى پاپەپین ، خۆیان بە دوور گرت لە گەپى گولییەکانى فایل و گەندەلئى ، بۆیە چاوەپوانى دەرخستنى پاستییەکانین لێیانەوہ ، بۆیەشە ھێقەیان پێدەگرین و داواى پاستییەکانیان لئى دەکەین ، تاكو بە ئامانەتەوہ بیگەین بە نەوہکانى داماتوو ، بە میژوو ، بە گەل ، داخووزم تەواوى شایەدحالەکانى ئەوکات چیرۆکەکانى دلئى خۆیان بە ئامانەتەوہ بگەین بە نەوہکانى داماتوو ، بە میژوو ، بە گەل ، تەنھا ئەوہیە دەیانگەینتە ناو لاپەرەکانى میژوو .

تیپینی : ئەم بابەتە بە کەمیک دەستکارییەوہ پیشتر لە 6 ژمارەى پۆژنامەى ھەواڵ بۆلۆ کراوہتەوہ .

کۆتایی

سەرچاوەکان :

128

127

pdfMachine

A pdf writer that produces quality PDF files with ease!

Produce quality PDF files in seconds and preserve the integrity of your original documents. Compatible across nearly all Windows platforms, simply open the document you want to convert, click "print", select the "Broadgun pdfMachine printer" and that's it! Get yours now!

- 10- خولانهوه له ناو بازنه دا ل 108) .
- 11- (بیره وه بییه کانی سهنگاوی - مهحمود سهنگاوی - چاپی دووه م- ل 190).
- 12- ئه نفال و پهرتووکى قه ندىل بهغداى هه ژاندى - پوژنامهى پزگارى پارتي کارى سه ربه خوڤى کوردستان ژماره 31 ئایارى 1996- عه لى مهحمود محمه د .)
- 13- ئه نفال و پهرتووکى قه ندىل بهغداى هه ژاندى - پوژنامهى پزگارى پارتي کارى سه ربه خوڤى کوردستان ژماره 31 ئایارى 1996- عه لى مهحمود محمه د).
- 14- خولانهوه له ناو بازنه دا- نهوشیروان مسته فا- ل 111.
- 15- (خولانهوه له ناو بازنه دا - ل 109) .
- 16- ئه نفال و پهرتووکى قه ندىل بهغداى هه ژاندى - پوژنامهى پزگارى پارتي کارى سه ربه خوڤى کوردستان ژماره 31 ئایارى 1996- عه لى مهحمود محمه د).
- 17- خولانهوه له ناو بازنه دا- نهوشیروان مسته فا - ل 147-148 " .
- 18- سه رده م ژماره 9 , بهرپرسيارى بیه تی نووسه ر ل 53 - ژان پۆل سارته ر , بلاوکراوه ی سه رده م " .
- 19- (کاره ساتى کیمیا بارانى هه له بجه به هارى 1988- شه وکته حاجى مشیر ل 79) .

- * له پۆمانى شارى مؤسقیاره سبیه کان چه ندىن وشه و نیوه پسته م وه رگرتووه .
- 1- ((په نجه کان یه کترى ئه شکینن , له دیوی ناوه وه ی پوداوه کانی کوردستانى عیراق 1979-1983 ل 321 , نهوشیروان مسته فا)) .
- 2- ((په نجه کان یه کترى ئه شکینن , له دیوی ناوه وه ی پوداوه کانی کوردستانى عیراق 1979-1983 ل 322 , نهوشیروان مسته فا)) .
- 3- ((جینۆساید له عیراقدا و په لامارى ئه نفال بۆ سه ر کورد , وه رگێپانى سیامه ند موفتى زاده , چاپخانه ی خاک - ل 107-108) .
- 4- ((جینۆساید له عیراقدا و په لامارى ئه نفال بۆ سه ر کورد , وه رگێپانى سیامه ند موفتى زاده , چاپخانه ی خاک - ل 53)) .
- 5- ((جینۆساید له عیراقدا و په لامارى ئه نفال بۆ سه ر کورد , وه رگێپانى سیامه ند موفتى زاده , چاپخانه ی خاک - ل 53)) .
- 6- ئه نفال و پهرتووکى قه ندىل بهغداى هه ژاندى - پوژنامهى پزگارى پارتي کارى سه ربه خوڤى کوردستان ژماره 31 ئایارى 1996- عه لى مهحمود محمه د ")) .
- 7- جینۆساید له عیراقدا و په لامارى ئه نفال بۆ سه ر کورد , وه رگێپانى سیامه ند موفتى زاده , چاپخانه ی خاک ل 1107-111)) .
- 8- جینۆساید له عیراقدا و په لامارى ئه نفال بۆ سه ر کورد , وه رگێپانى سیامه ند موفتى زاده , چاپخانه ی خاک ل 54) .
- 9- (خولانهوه له ناو بازنه دا - ل 107) .

- 31- ((جینۆساید له عێراقدا و پهللاماری ئه نفال بۆ سه ر كورد , مرگێرانی سیامه ند مو فتی زاده , چاپخانه ی خاك - ل 206)) .
- 32- ((..... پۆژمێری پێشمه رگه یه ك - محمد حاجی محمود - به شی سی یم - ل 115)) .
- 33- ((پۆژمێری پێشمه رگه یه ك - محمد حاجی محمود - به شی سی یم - ل 122)) .
- 34- -- ئه نفال و په رتووکی فه ندیل به غدای هه ژاند- پۆژنامه ی پزگاری پار تی کاری سه ره یه خۆیی كوردستان ژماره 31 ئایاری 1996- عه لی مه حمود مه مه د) .
- 35- ((..... پۆژمێری پێشمه رگه یه ك - محمد حاجی محمود - به شی سی یم - ل 108)) .
- 36- ((..... پۆژمێری پێشمه رگه یه ك - محمد حاجی محمود - به شی سی یم - ل 115)) .
- 37- (كاره ساتی كیمیاباران ی هه له بجه به هاری 1988- شه و كه ت حاجی مشیر ل 144) .
- 38- (كاره ساتی كیمیاباران ی هه له بجه به هاری 1988- شه و كه ت حاجی مشیر ل 146) .
- 39- (هه له بجه ی شه هید - سیروان كاوسی , ئه نته رنیت ماله پهری بروسكه) .

- 20- (كاره ساتی كیمیاباران ی هه له بجه به هاری 1988- شه و كه ت حاجی مشیر ل 80) .
- 21- (بیره وه ربیه كانی سه نگاوی - مه حمود سه نگاوی - چاپی دووهم- ل 233-234) .
- 22- ((پۆژمێری پێشمه رگه یه ك - محمد حاجی محمود - به شی سی یم - ل 96-97)) .
- 23- ((پۆژمێری پێشمه رگه یه ك - محمد حاجی محمود - به شی سی یم - ل 105)) .
- 24- (كاره ساتی كیمیاباران ی هه له بجه به هاری 1988- شه و كه ت حاجی مشیر ل 96) .
- 25- -- جینۆساید له عێراقدا و پهللاماری ئه نفال بۆ سه ر كورد , مرگێرانی سیامه ند مو فتی زاده , چاپخانه ی خاك- ل 207) .
- 26- ((جینۆساید له عێراقدا و پهللاماری ئه نفال بۆ سه ر كورد , مرگێرانی سیامه ند مو فتی زاده , چاپخانه ی خاك- ل 207)) .
- 27- ((جینۆساید له عێراقدا و پهللاماری ئه نفال بۆ سه ر كورد , مرگێرانی سیامه ند مو فتی زاده , چاپخانه ی خاك ل 207)) .
- 28- جینۆساید له عێراقدا و پهللاماری ئه نفال بۆ سه ر كورد , مرگێرانی سیامه ند مو فتی زاده , چاپخانه ی خاك ل 207) .
- 29- ((خولانه وه له ناو باز نه دا - نه وشیروان مسته فا ل 146)) .
- 30- ((خولانه وه له ناو باز نه دا - نه وشیروان مسته فا ل 146-147)) .

- 49- (ئه و هیزانه‌ی هه‌له‌بجیهان کرد به که‌ریه‌لا - ئاسق بیاره‌یی - 15-3-2005 سوید) .
- 50- (ئه و هیزانه‌ی هه‌له‌بجیهان کرد به که‌ریه‌لا - ئاسق بیاره‌یی - 15-3-2005 سوید) .
- 51- (خولانه‌وه .... ل 147) .
- 52- (کاره‌ساتی کیمیاباران‌یی هه‌له‌بجیه به‌هاری 1988- شه‌وک‌ت حاجی مشیر ل 200) .
- 53- (کاره‌ساتی کیمیاباران‌یی هه‌له‌بجیه به‌هاری 1988- شه‌وک‌ت حاجی مشیر ل 201) .
- 54- (کاره‌ساتی کیمیاباران‌یی هه‌له‌بجیه به‌هاری 1988- شه‌وک‌ت حاجی مشیر ل 203) .
- 55- (کاره‌ساتی کیمیاباران‌یی هه‌له‌بجیه به‌هاری 1988- شه‌وک‌ت حاجی مشیر ل 204) .
- 56- (کاره‌ساتی کیمیاباران‌یی هه‌له‌بجیه به‌هاری 1988- شه‌وک‌ت حاجی مشیر ل 204-205) .
- 57- (کاره‌ساتی کیمیاباران‌یی هه‌له‌بجیه به‌هاری 1988- شه‌وک‌ت حاجی مشیر ل 205) .
- 58- (کاره‌ساتی کیمیاباران‌یی هه‌له‌بجیه به‌هاری 1988- شه‌وک‌ت حاجی مشیر ل 205) .

- 40- (هه‌له‌بجیه‌ی شه‌هید - سیروان کاوسی , ئه‌نته‌رنی‌ت ماله‌په‌ری بروسکه) .
- 41- (ئه و هیزانه‌ی هه‌له‌بجیهان کرد به که‌ریه‌لا - ئاسق بیاره‌یی - 15-3-2005 سوید) .
- 42- ((هه‌له‌بجیه له‌چای‌خانه‌ی هه‌ک‌دا: زیندووه‌کان‌یی‌ش وه‌خته له‌من‌ئۆ که‌ه‌لاوه‌یی یاده‌وه‌ر یه‌ه‌ت‌آله‌که‌ان‌دا به‌مرن <http://kurdistan4news.com/main.php?subaction=showfull&id=1142491143&archive>)) .
- 43- (ئه و هیزانه‌ی هه‌له‌بجیهان کرد به که‌ریه‌لا - ئاسق بیاره‌یی - 15-3-2005 سوید) .
- 44- د. فای‌هق گو‌ن‌پ‌یی له‌دی‌دار‌ئ‌کی کوردستان‌یی‌ئ‌ن‌ل‌ای‌ندا: http://www.kurdistanonline.net/index.php?subaction=showfull&id=1143142192&archive=&start_from=&ucat=1&
- 45- ((..... پۆز‌م‌ی‌ری پ‌ی‌شمه‌رگه‌یه‌ک - محمد حاجی محمود - به‌شی س‌ئ‌یه‌م-ل 109) .
- 46- (کاره‌ساتی کیمیاباران‌یی هه‌له‌بجیه به‌هاری 1988- شه‌وک‌ت حاجی مشیر ل 99-100) .
- 47- (کاره‌ساتی کیمیاباران‌یی هه‌له‌بجیه به‌هاری 1988- شه‌وک‌ت حاجی مشیر ل 168) .
- 48- (هه‌له‌بجیه‌ی شه‌هید - سیروان کاوسی , ئه‌نته‌رنی‌ت ماله‌په‌ری بروسکه) .

- 69- نالەى پيشمەرگه يەك بۆ ميژوو ، بەشى يەكەم ، سابير كۆكۆيى 2001 ، ل211) .
- 70- نالەى پيشمەرگه يەك بۆ ميژوو ، بەشى يەكەم ، سابير كۆكۆيى 2001 ، ل211) .
- 71- (بىرەوهرىيەكانى سەنگاوى - مەحمود سەنگاوى - چاپى دووهم- ل230) .
- 72- ئەنفال و پەرتووكى قەندىل بەغداى هەژاند- پۆژنامەى پزگارى پارتى كارى سەرىخۆيى كوردستان ژمارە 31 ئايارى 1996- عەلى مەحمود مەمەد .
- 73- ژيانى نوئى_ پۆژنامە 20_4_2006 ، د.ئەندريا فيشەر تاھير _ ژمارە 1) .
- 74- ژيانى نوئى_ پۆژنامە ، ژمارە 1_20_4_2006 ، د.ئەندريا فيشەر تاھير) .
- 75- جينۆسايد لە عىراقدا و پەلامارى ئەنفال بۆ سەر كورد ، ەرگىپانى سيامەند موفتى زادە ، چاپخانەى خاك - ل173) .
- 76- جينۆسايد لە عىراقدا و پەلامارى ئەنفال بۆ سەر كورد ، ەرگىپانى سيامەند موفتى زادە ، چاپخانەى خاك- ل115) .
- 77- قەلەمەكانتان هەرزانتەر فرۆشت وەك لە ئازادى ، سالار پەشىد- ل15) .

- 59- ((كارەساتى كيميابارانى هەلەبجە بەهارى 1988- شەوكەت حاجى مشير ل106) .
- 60- ((كارەساتى كيميابارانى هەلەبجە بەهارى 1988- شەوكەت حاجى مشير ل106) .
- 61- (كارەساتى كيميابارانى هەلەبجە بەهارى 1988- شەوكەت حاجى مشير ل105) .
- 62- (پۆژمىرى پيشمەرگه يەك - محمد حاجى محمود - بەشى سى يەم - ل117-118) .
- 63- جينۆسايد لە عىراقدا و پەلامارى ئەنفال بۆ سەر كورد ، ەرگىپانى سيامەند موفتى زادە ، چاپخانەى خاك - ل171) .
- 64- (ئەو هيزانەى هەلەبجەيان كرد بە كەرىيەلا - ئاسق بيارەيى - 15-3-2005 سويد) .
- 65- (پۆژمىرى پيشمەرگه يەك - محمد حاجى محمود - بەشى سى يەم - ل69-70) .
- 66- (خولانەو لەناو بازنەدا- ل103) .
- 67- جينۆسايد لە عىراقدا و پەلامارى ئەنفال بۆ سەر كورد ، ەرگىپانى سيامەند موفتى زادە ، چاپخانەى خاك - ل137) .
- 68- (بىرەوهرىيەكانى سەنگاوى - مەحمود سەنگاوى - چاپى دووهم- ل201) .

ته اوامان دهر باره ی چالاکیه کانیاں له ناو فوجه کانی بهرگری
نیشتمانیدا بدانی .

ئیمزا / عهلی حسن المجید

ئهندامی سهر کردایه تی هه ریمایه تی ، سکرتری باکور *
(عیراق و تاوانی جینتوساید - وهرگپراپی جه مال میرزا عهزیز ل 79-80-81)) .

فاجعة حلبجة - ملحق مجلة النفیر - باکستان 1988 - ملا کریکار

ئهم نامه یه میژووی پاش کاره ساته که ی نه سهر نووسراوه .

کشتوکالی ، ئاژهلداری و پیشه سازی قهدهغه ده بیئت و دهزگا
پسپۆرپه کانیش له سنوری دهسته لاتی تایبه تیاندایا ، چاودیریاں ده که ن .
٤ - فه رمانده ی فه یله قه کان ، بزمبارانی گزتره ی ئه و ناوچانه ده که ن ،
به به کاره ی تانی تژپ و کزپته رو فرۆکه له هه موو کاته کانی شه و
ورۆژدا ، بۆ ئه وه ی زۆرتین ژماره ی ئه و که سانه ی که له ناوچه
قه دهغه کراوه کاندایا هه نیکوژن ، وه ئیمه ش له ئه نجامه کانی ئاگادار
بکه نه وه .

٥ - هه موو ئه و که سانه ی له و گوندانه دا ده ستگیر ده کرین ، به هژی
بونیان له و شویتانه دا ده گیری ، وه له لایه ن ده زگا کانی ئه منه وه
لیکۆلینه وه یان له که ل ده کریت ، وه ئه وانه ییش که ته مه نیان له نیوان ١٥
- ٧٠ سالی دایه ، پیویسته پاش ئه وه ی که زانیاری به که لکیان لی
وه ده گیری ئه یعدام بکرین ؛ ئاگادارمان بکه نه وه .

٦ - ئه و که سانه ی که ته سلیم به حکومه ت یان ده سه ته لاتداره کانی
حزبی به عس ده بنه وه . له لایه ن ده زگا پسپۆرپه کانه وه لیکۆلینه وه یان
له که لدا بکریت بۆ ماوه یه ک ئه و په ری ٣ رۆژ وه له وانه شه ئه گه ر
پیویست بیئت بۆ ١٠ رۆژ درێژ بکریته وه ، به مه رجیک که له م جزره
حاله تانه دا ئاگادارمان بکه نه وه . ئه گه ر لیکۆلینه وه که کاتیکی زۆری
پیویست بو ، ئه و پیویسته ره زامه ندی ئیمه به ته له فون ، بروسکه
یان له رێگای هه قال تاهیرالعانی وه وه ربگیریت .

٧ - هه موو ئه و تفاقانه ی که موسته شاره کان ، یان جه نگا وه ره کانی
فه و جه کانی بهرگری نیشتمانی به ی خۆیان داده نرین . ته نها چه کی
قورس ، دامه زراو ، وه ناوه نجی نه بیئت ، ده توانن چه که سوکه کان بۆ
خۆیان هه لبگرن ، به لام ته نها له ژماره کانیاں ئاگادارمان بکه نه وه ،
پیویسته فه رمانده ی به تالیۆنه کان به په له ئهم مه سه له یه له
موسته شارو فه رمانده ی لیواو سریه کان بگه یین ، وه پیویسته زانیاری

والمها
 و سبحت القرصة ليلة الا ربعا ١٦ . ٣ .
 ١٩٨٨ (وبالذقة في الساعة ٧٣ . ٢٠ .
 دقيقة مساء) بدأ هجوم القوات الايرانية
 وسما قوات المعارضة العراقية من مساور
 ثلاثة: مريوان ، باوه ، جنوب دربستانان .
 ووصل المسلحون مدينة خورمال ثم هاجموا
 طريق حلبجة . سيد صادق ودمرو جسر
 (بحليجة) الذي يربط حلبجة بالسليمانية .
 نفذوا طريق انصحاب البعثيين وموانئهم
 من حجة . ثم اقتحموا المدينة التي لم
 يجدوا فيها مقاومة تذكر ، ولم يكن معهم
 يومها جاهدو الحركة الاسلامية لانهم لم
 يؤيدوا (تحرير) المدينة اصلا كما ورد
 ذلك في رسالة الشيخ عثمان بن عبدالعزيز
 المرشد العام للحركة . النظر وثيقة رقم
 [٧] . كما ذكر ذلك الشيخ علي بن
 عبدالعزيز الذي كان يشغل يومها مهام
 مسؤولية المكتب العسكري للحركة
 الاسلامية (انظر الرسالة في ص ١٣) و
 دخلت قوات الحركة فيما بعد استجابة
 لطلب المواطنين وحماية لامن السكان و
 منعاً للنهب والنهب .
 و (تحررت) المدينة . . . و تم أسر الجيش
 بما فيه (علي حسين عبيد امراءه ٤٢
 مشاة الذي قاد حملته الشرسة على
 المواطنين منذ اثنتا عشرة رمضان ١٤٠٧هـ) و
 صباح ١٦ . ٣ . ١٩٨٨ وصلت طائرات
 (٨)

كذلك تم اسراجوش (مليشيا) الموالية
 للنظام . وسكنت الدفاع والقتل دوي
 المتفجرات .
 ثم خرجت القوات الايرانية من المدينة . .
 وساد الهدوء التام .
 وبدأ بعض الناس يزلزلون اعاليهم اليومية
 كما كانوا . . ولكن بخدر شديد
 ووقعت الكارثة :
 بما ان الاكراد لهم تجارب طويلة و مبررة
 مع البعث المعوم علموا انه لابد وان الدولة
 ستضرب المدينة (بحجة وراعدوان
 الايراني) ولكن الناس ظنوا انها ستضرب
 المدينة بصواريخ او مدافع او بطائرات
 كما كانت الغارات السابقة (٢٨ . ١ .
 ١٩٧٤ و ١٢ . ٥ . ١٩٨٧) ولكن بعض الناس
 انها ستضرب المدينة بصواريخ (ارض -
 ارض) كما هي الحال مع الجبان الايرانية . .
 لتهاول كثيرون منهم اللجوء من المدينة
 ولكن بعض الفون ساعدوا في اقتحام
 المدينة منعوا الناس من الخروج و اعادهم
 الى احيائهم وديوشهم ليعتري بهم
 المعاكرون حيث ظنوا هم ايضا ان سداما
 لن يضرب المدينة و فيها المواطنين
 الايراه . . ولكن خاب ظنهم وساء ماكانوا
 يظنون . .
 وادا في الساعة العاشرة واربعم دقيقة
 صباح ١٦ . ٣ . ١٩٨٨ وصلت طائرات

بسم الله الرحمن الرحيم
 سنجدج
 ٢٤ / رجب . ٢١ . ٣ / ١٩٨٨
 الاخ العزيز الشيخ علي . . تحياتي
 ودعواتي لجميع الاخوة المجاهدين
 خصوصا اخي الشيخ احمد . بالنسبة
 للمشاركة في الهجوم على حلبجة ،
 كتبت لكم امس . بهذا الخصوص وها
 انا اكتب لكم مرة اخرى واقول :
 لاتقدموا على هذا العمل ولا
 تشاركوا فيه ، وانا اتحمل
 مسؤولية عدم المشاركة فيه عند
 الايرانيين وعند الآخرين ، وقل
 لبقية الاخوة بان المشاركة فيه
 اثارها غير طيبة ، ولها عواقب
 غير محمودة ، نعم السيطرة على
 حلبجة سهلة جدا ولكنكم تعرفون
 كيف حزب البعث الكافر ، وكم هو
 حاقق على حلبجة ولا شك بانه
 سيفرضها بكافة انواع الاسلحة
 ودمرها ، نحن كنا نحاول
 باستمرار . مع ايران للحفاظ على
 حلبجة من القصف المدفعي . لان
 حلبجة والمناطق المحيطة بها هي
 مركز قوتنا ، فاذا دمرت فماذا
 يكون دورنا اذا ؟ .
 وبلاضافة الى هذه الرسالة
 سيحدد اليكم الشيخ عبد اللطيف
 ويبلغكم باننا لن نشارك في هذا
 الهجوم بأي شكل من الاشكال .
 واكرر مرة اخرى باننا يجب ان لا
 نشارك فيه وانني اتحمل كل
 مسؤوليات عدم المشاركة . .
 استودعكم الله والعلام عليكم
 اخوكم
 عثمان عبدالعزيز
 (٧٢)

GUINNESS WORLD RECORDS

★ NEW RECORD
★ UPDATED RECORD

X-REF

Do you know when the first atomic bomb was used in battle? And what the greatest ocean toll from an atomic raid was? You'll find the answers on p. 202.

BIGGEST CAUSES OF GENOCIDE IN THE 20TH CENTURY

COUNTRY	DEAD	REASON & DATE
China	20,000,000	Rape of Nanking (1937), Mao's "Great Leap Forward" (1958-61), "Cultural Revolution" (1966-69)
USSR	20,000,000	Stalin's foreign and domestic policies, 1920-90s
Germany	11,400,000	Nazi extermination of "undesirables", 1942-45 (Holocaust)
Japan	10,000,000	Introculture War, 1930-40s (China, Pacific)
Russia	3,015,000	Persecution of Jewish people, 1930s
Sudan	2,800,000	State-sponsored mass murders, 1980s
Rwanda	2,000,000	Genocide of the Tutsi people, 1990s
Algeria	1,800,000	Soviet invasion of Algeria, 1954-60s
Cambodia	1,700,000	Khmer Rouge murdered by Khmer Rouge, 1970s
Cosovo	1,200,000	Mass murder of East European children, 1939-90s
Sudan	1,020,000	Unprovoked deaths of total minority, 1990s (Sudan)

Source: Barbara Harff, Shoah Foundation Center for Advanced Genocide Studies

★ OLDEST FIGHTER PILOT

Yusif Ibrahim, b. 9 April 1943, a Singaporean general in the Israeli Air Force, was an active fighter pilot from 1964 until his last flight in an F-15 jet on 20 June 2002 at the age of 59 years 72 days.

★ MOST PRODUCED WORLD WAR II FIGHTER

The Brewster Buffalo F2A "Brewster" ground-attack aircraft was built in large numbers produced in the United States before, during and after World War II. It was the most produced combat aircraft of all time. The fighter's heavy armour and self-build earned it the nickname "Flying Tank".

★ MARINE WARFARE

FIRST NUCLEAR SUBMARINE

The world's first nuclear-powered submarine, USS *Nautilus*, launched at Groton, Connecticut, USA, on 21 January 1954. Built by General Dynamics Electric Boat, *Nautilus* was 98.7 m (324 ft) long with a beam of 26.8 m (88 ft).

★ FASTEST SHIP-BUILDING

Cruise ships of over 10,000 tonnes (22 million lb) deadweight were built in record time at Baker's Yard, Portland, Oregon, USA, starting the

WORST DEATH TOLL FROM A SINGLE SHIP DISASTER

A total of 7,700 people died when the German liner *Wilhelm Gustloff* (25,093 tonnes, 37 million lb) was torpedoed off Danzig by a Soviet S-13 submarine on 30 January 1945.

LARGEST NAUV

The United States Navy is the world's largest in terms of manpower. In early 2006 there were 336,283 uniformed personnel on active duty, supported by 175,581 civilian employees.

The navy with the largest number of ships

The United States Navy, which, in early 2006, had 281 deployable battle-force ships (including submarines) on active duty.

LARGEST DEATH TOLL FROM A CHEMICAL-WEAPONS ATTACK

An estimated 4,000 people died in the worst single chemical weapons attack. The victims perished when President Saddam Hussein of Iraq attacked members of his country's Kurdish minority at Halabja, Iraq, in March 1988. The attack was ostensibly punishment for the support the Kurds had given to Iraq in the Iran War of 1980-88.

هه‌له‌ بجه له په‌رتووکى گینسى 2007